

การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

นางสาวสนธิลา บุญมาก

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาส่งเสริมการเกษตร สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2557

**Agricultural Extension Adhering To Farmer Field School Approaches
in Yala Province**

Miss Sontila Boonmak

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Agriculture in Agricultural Extension and Development

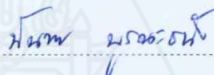
School of Agriculture and Cooperatives
Sukhothai Thammathirat Open University

2014

หัวข้อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรในจังหวัดยะลา
ชื่อและนามสกุล นางสาวสนธิลา บุญมาก
แขนงวิชา ส่งเสริมการเกษตร
สาขาวิชา เกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา 1. รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง
2. รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์

วิทยานิพนธ์นี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2558

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร. นันทา บูรณะชนง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุนันท์ สีสังข์)

..... ประธานกรรมการบัณฑิตศึกษา
(ศาสตราจารย์ ดร. สิริวรรณ ศรีพหล)

ชื่อวิทยานิพนธ์ การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

ผู้วิจัย นางสาวสนธิลา บุญมาก **รหัสนักศึกษา** 2559000902 **ปริญญา** เกษตรศาสตรมหาบัณฑิต (ส่งเสริมและพัฒนาการเกษตร)

อาจารย์ที่ปรึกษา (1) รองศาสตราจารย์ ดร. จินดา ขลิบทอง (2) รองศาสตราจารย์ ดร. สุพันธ์ สีสังข์

ปีการศึกษา 2557

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา (1) สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา (2) การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร (3) การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร (4) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือเกษตรกรผู้ปลูกข้าว ตำบลบูดี อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร จำนวน 2 กลุ่ม ๆ ละ 30 ราย รวม 60 ราย ศึกษาทั้งหมด และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบพื้นที่ปลูกข้าว และนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าว จำนวน 8 ราย และเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดกลุ่มอารักขาพืช 2 ราย รวม 10 ราย เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ สติคดีที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าค่าสุด ค่าสูงสุด ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การจัดช่วงชั้น จัดอันดับ ข้อมูลเชิงคุณภาพวิเคราะห์โดยการจัดหมวดหมู่ วิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า (1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุเฉลี่ย 46.45 ปี สมรส ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีตำแหน่งทางสังคม แต่เป็นสมาชิกสถาบันกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือน โดยเฉลี่ย 6 คน แรงงานในการทำการเกษตรส่วนมากเป็นเพศหญิงโดยเฉลี่ย 2 คน มีพื้นที่ปลูกข้าวโดยเฉลี่ย 3.44 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวเป็นกลุ่มมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวเฉลี่ย 16.43 ปี (2) ดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยปฏิบัติการดำเนินการมากที่สุดร้อยละ 98.3 คือ กิจกรรมการเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลและสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไป การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ส่วนมากมีความรู้จากการอบรมของหน่วยงานในสังกัด โดยเลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติในพื้นที่ เพราะมีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ ปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ โดยหาเกษตรกรเป้าหมาย สอบถามปัญหาและความต้องการของเกษตรกร รวมกลุ่มเกษตรกร วางแผนการดำเนินการตามช่วงฤดูกาลของพืช ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ) ให้เกษตรกรตกลงนัดหมายในพื้นที่ เกษตรกรเป็นศูนย์กลาง และจับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผล (3) เกษตรกรยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ มากที่สุดร้อยละ 82.8 ในการใช้ต้นกล้าที่มีอายุประมาณ 25-30 วัน ทำให้เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นเฉลี่ย 91 กิโลกรัมต่อไร่ เกษตรกรไม่ปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ คือการใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้(หน่วยงานราชการ) และการไถกลบตอซังเพื่อบำรุงดินหลังการเก็บเกี่ยว (4) เกษตรกรระบุว่ามีปัญหาด้านศัตรูข้าว ในระดับปานกลาง ปัญหาของเจ้าหน้าที่ คือ ขาดความชำนาญและประสบการณ์ วัสดุอุปกรณ์และไม้เพียงพอ ช่วงเวลาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรไม่ตรงกัน ทำให้ไม่ตรงกับช่วงอายุพืชที่มีปัญหา ข้อเสนอแนะของเกษตรกรคือ เกษตรกรอายุมากขาดแรงงาน จึงควรส่งเสริมเกษตรกรรุ่นใหม่ ข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่คือ ควรพัฒนาให้มีความรู้และทักษะให้มากขึ้น

คำสำคัญ การดำเนินงาน ส่งเสริมการเกษตร โรงเรียนเกษตรกร จังหวัดยะลา

Thesis title Agricultural Extension Adhering to Farmer Field School Approaches in Yala Province

Researcher: Miss Sontila Boonmak ; **ID:** 2559000902 ;

Degree: Master of Agriculture (Agricultural Extension and Development);

Thesis advisors: (1) Dr. Jinda Khlibthong, Associate Professor;

(2) Dr. Sunan Seesang, Associate Professor; **Academic year:** 2014

Abstract

The objectives of this study were (1) to study fundamental social and economic state of farmers in Yala Province and the state of their rice production; (2) to study the operation on agricultural extension adhering to Farmer Field School approaches; (3) to study the farmers' adoption of rice farming technology before and after their participation in the agricultural extension adhering to Farmer Field School approaches; and (4) to study their problems and suggestions on the agricultural extension adhering to Farmer Field School approaches.

The population in this study consisted of 3 groups, Group 1 were 60 rice farmers in Moo 1 and 8 of Budee Sub-District, Mueang Yala District, Yala Province who participated in the agricultural extension adhering to Farmer Field School approaches, studying all of them; Group 2 were 8 agricultural extension officials who had responsibility for the area mentioned above for rice production adhering to Farmer Field School approaches; and Group 3 were 2 government officials at province level who were in the crop protector group. The data were collected by interviewing the studied farmers and officials. The statistical methodology used to analyze the quantitative data was frequency, percentage, minimum value, maximum value, mean, standard deviation, period arrangement, and range; while the qualitative data were analyzed by grouping and content analysis.

The findings of this study were as follows: (1) most of the studied farmers were female, with average age at 46.45 years, and educated at primary level. They had no social position except being a member of a farmer group. The average number of their household members was 6 persons, while the average number of their household agricultural labor was 2 persons, most of them were female. Their average rice farming area was 3.44 rai, it was mostly in low-land. And the average period of their experience in doing rice farming was 16.43 years. (2) to consider the operation adhering to Farmer Field School approaches, it was found that activities the farmers practiced most, at average 98.3%, were to participate in the training courses through the production season, to conclude and plan activities for the week after. To consider the operation of the officials, it was found that most of the officials had been transferred knowledge of agricultural extension adhering to Farmer Field School approaches from their office. They chose to launch this scheme to be practiced in the area where they had responsibility for because it was suitable for the farmers' learning and it could be adjusted according to the situation at that time. They looked for target farmer groups, discussed their problems and needs with these farmers, grouped them, planned out the operation adhering to the production season period of each crop, selected the site of their Farmer Field School, and made an appointment with them in their area. This scheme was a farmer-centered learning which focused on exchanging their learning and experience in order to find solutions to their problems and draw a conclusion. (3) the studied farmers adopted these approaches and changed their practice most, at average 82.8% such as using seedlings at the age about 25-30 days. Their produce increased at average 91 kg./rai after adopting these approaches. However, they did not change some of their practices such as the application of rice tribe seeds from sources that could be trusted and plowing the soil to cover stumps in order to fertilize the soil after harvesting. And (4) the studied farmers had problems on pest spreading at medium level, while the officials had problems on the lack of skills and experience, the insufficiency of materials and equipment, and they had problems caused by the difference between the production season period of the farmers and the production season period of the officials. The farmers suggested that younger generation should have been trained to replace the older generation because of old age and the lack of labor. And the officials suggested that they should have been improved to have more knowledge and skills.

Keywords: Operation, Agricultural Extension, Farming Field School, Yala Province

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ผู้วิจัยได้รับความกรุณาอนุเคราะห์เป็นอย่างยิ่ง รongศาสตราจารย์ ดร.จินดา ขลิบทอง อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก และรองศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สีสังข์ อาจารย์ที่ปรึกษา ที่มีความตั้งใจจริงในการติดตามให้คำแนะนำ ตรวจสอบและแก้ไขวิทยานิพนธ์ด้วยความเต็มใจอย่างสูงจนแล้วเสร็จสมบูรณ์ พร้อมทั้งให้กำลังใจตลอดเวลาที่ศึกษา อาจารย์ ดร.นันทา บุรณะธนัง ประธานคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น คณาจารย์ที่ได้กรุณาจุดประกายแนวความคิดทางด้านวิชาการ การเสริมสร้างทักษะ และเจ้าหน้าที่สาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชทุกท่าน ที่อำนวยความสะดวกทำให้การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้เรียบร้อยสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของทุกท่านเป็นอย่างยิ่ง และขอกราบขอบพระคุณทุกท่านเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ คุณ โชคดี วิรุณกาญจน์ หัวหน้ากลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา และคุณประภาส ไชยรัตน์ เกษตรอำเภอปากพะยูน สำนักงานเกษตรจังหวัดพัทลุง ซึ่งเป็นผู้บังคับบัญชา คุณวิทยา สายกีเส็ง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตร คุณวันวิสาข์ จันเพชร นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ สำนักงานเกษตรอำเภอเมืองยะลา นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรหลาย ๆ ท่าน และเพื่อนนักศึกษาร่วมรุ่นสาขาวิชาเกษตรศาสตร์และสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชหลายท่าน รวมถึงเกษตรกรที่เข้าร่วมการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา ที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ให้ความร่วมมือและข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้รับการสนับสนุนกำลังใจจากคุณแม่ภัสกร บุญมาก และนายศุภโชค เกื้ออรุณ ที่คอยห่วงใยให้กำลังใจ นับเป็นสิ่งที่มีความค่าอย่างยิ่ง จนทำให้การวิจัยสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

ในส่วนที่เป็นประโยชน์และคุณความดีที่สามารถอำนวยความสะดวกของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบแต่บิดา มารดา ตลอดจนคณาจารย์ผู้มีพระคุณทุกท่านที่กรุณาถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและประสบการณ์ทางด้านวิชาการตั้งแต่อดีตจนสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้

สนธิลา บุญมาก

สิงหาคม 2558

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์การวิจัย	3
กรอบแนวคิดการวิจัย	3
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	5
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	6
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	7
ข้อมูลทั่วไปและการผลิตข้าวในจังหวัดยะลา	7
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร	15
แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี	20
โรงเรียนเกษตรกร	23
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	26
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	32
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	32
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	32
การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย	34
การวิเคราะห์ข้อมูล	34

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	35
ส่วนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และ.....	35
สถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา	
ส่วนที่ 2 การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร.....	45
ส่วนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร.....	48
ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร....	51
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	54
สรุปการวิจัย	54
อภิปรายผล	59
ข้อเสนอแนะ	65
บรรณานุกรม	67
ภาคผนวก	72
แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยเกษตรกร	73
แบบสัมภาษณ์โครงการวิจัยเจ้าหน้าที่.....	80
ภาพการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา.....	84
ประวัติผู้วิจัย	86

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 2.1 เนื้อที่ถือครองการเกษตรของจังหวัดยะลา.....	9
ตารางที่ 2.2 พื้นที่การปลูกข้าวในแต่ละอำเภอ ปี2556 ของจังหวัดยะลา.....	14
ตารางที่ 4.1 อายุเพศ และสถานภาพ.....	35
ตารางที่ 4.2 ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม และสมาชิกสถาบันเกษตรกร.....	37
ตารางที่ 4.3 สมาชิกในครัวเรือนและแรงงานภาคการเกษตร.....	38
ตารางที่ 4.4 การประกอบอาชีพ.....	40
ตารางที่ 4.5 พื้นที่ถือครอง และพื้นที่ทำการเกษตร.....	41
ตารางที่ 4.6 พื้นที่ปลูกข้าว และวัตถุประสงค์ในการปลูก	43
ตารางที่ 4.7 จำนวนครั้งในการปลูกข้าวต่อปี พันธุ์ข้าว และที่มาของแหล่งเมล็ดพันธุ์.....	44
ตารางที่ 4.8 การปลูกข้าว และการใช้ระบบน้ำ.....	44
ตารางที่ 4.9 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร.....	45
ตารางที่ 4.10 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร.....	48
ตารางที่ 4.11 ผลผลิตข้าวเฉลี่ย.....	50
ตารางที่ 4.12 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร.....	51

ญ

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย4

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ข้าว เป็นพืชที่คนไทยบริโภคเป็นอาหารหลักประจำชาติที่มีตำนานประวัติศาสตร์มายาวนาน มีร่องรอยพร้อมกับอารยธรรมไทยมาไม่น้อยกว่า 5,500 ปี และเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของประเทศไทย ถือเป็นอาชีพหลักให้แก่เกษตรกรส่วนใหญ่กว่า 3.7 ล้านครัวเรือน หรือคิดเป็นร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทั้งหมด (กรมการข้าว, 2558) ในปี 2557 ประเทศไทยมีพื้นที่เก็บเกี่ยวข้าว 61.74 ล้านไร่ ผลผลิตข้าวประมาณ 27 ล้านตัน (สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร, 2558) มีปริมาณการส่งออก 10 ล้านตัน ข้าวสาร คิดเป็นมูลค่า 5,345 ล้านดอลลาร์สหรัฐหรือประมาณ 174,851 ล้านบาท (กรมการข้าว, 2558) นับเป็นการสร้างรายได้แก่เกษตรกรในระดับรากหญ้า

การผลิตข้าวเริ่มขยายตัวเข้ามาในภาคใต้ตั้งแต่ทศวรรษ 2463 เป็นการทำเพื่อยังชีพมากกว่าเพื่อการค้า โดยจังหวัดยะลาเป็นจังหวัดหนึ่งที่เกษตรกรยังคงมีการผลิตข้าวและนิยมผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือน ส่วนที่เหลือจากการบริโภคจะนำไปจำหน่ายภายในชุมชน โดยมีพื้นที่ปลูกข้าวในปีในปีเพาะปลูก 2556-57 จำนวน 42,040 ไร่ มีครัวเรือนของเกษตรกรผู้ปลูกข้าวมีจำนวน 10,584 ครัวเรือน (สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา, 2558) จากข้อมูลการปลูกข้าวในปีในปี 2556-57 พบว่า จังหวัดยะลามีผลผลิตข้าวเปลือกเฉลี่ย 350 กิโลกรัมต่อไร่ ต่ำกว่าผลผลิตเฉลี่ยของทั้งประเทศซึ่งอยู่ที่ 436 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2558) ทำให้ผลผลิตข้าวที่เกษตรกรผลิตได้มีมูลค่าไม่คุ้มต้นทุนการผลิตที่เกิดขึ้น ปัญหาเหล่านี้มีสาเหตุสำคัญหลายประการ เช่น สภาพภูมิอากาศ และลักษณะทางกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไป ราคาปัจจัยการผลิตเพิ่มสูงขึ้น รวมไปถึงการระบาดของศัตรูข้าว การขาดแรงงานในภาคเกษตร การขาดระบบชลประทานที่มีประสิทธิภาพ และสาเหตุสำคัญอีกประการคือ การขาดองค์ความรู้ของเกษตรกรในการปลูกข้าว ทำให้จังหวัดยะลามีพื้นที่นาร้างเพิ่มมากขึ้น เกษตรกรละทิ้งการปลูกข้าว วัฒนธรรมในการปลูกข้าวเลือนหายไป เกษตรกรหันไปซื้อข้าวเพื่อบริโภค ประกอบกับสถานการณ์ความไม่สงบของเหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การทำงานส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา จึงถูกจำกัดพื้นที่ การปฏิบัติงานในเรือสวนไร่นาของเกษตรกร ต้องคำนึงถึงความปลอดภัยในชีวิตเป็นอันดับแรก การทำงานกับกลุ่มเกษตรกรและมวลชนยังต้องหาหนทางปกป้อง ทั้งชีวิตตนเองและชีวิตเกษตรกร

การส่งเสริมการเกษตร โดยใช้การมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรมาดำเนินกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ โดยให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลาง ดำเนินการตลอดฤดูกาลเพาะปลูกให้ครอบคลุมทุกระยะพัฒนาการของพืชรวมทั้งการปฏิบัติจัดการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด เป็นกระบวนการฝึกอบรมใช้วิธีให้ผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลาง โดยการมีส่วนร่วมและอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการหาประสบการณ์การปฏิบัติจริง เป็นการพัฒนาศักยภาพบุคคล ทั้งในส่วนของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และเกษตรกรในการถ่ายทอดความรู้สู่เพื่อนเกษตรกรด้วยกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมจะกระตุ้นจูงใจให้เกษตรกรเข้าร่วมในการดำเนินงานของกลุ่ม เพื่อการเรียนรู้และเข้าใจปัญหาของพวกเขา และหาทางเลือกที่มีศักยภาพในการแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ที่จะทำให้เพิ่มประสิทธิภาพในการผลิต ปรับปรุงคุณภาพชีวิต และสภาพแวดล้อมให้เหมาะสมกับสภาพพื้นที่

การผลิตข้าวในจังหวัดยะลา เกษตรกรปลูกข้าวเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน และนิยมปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง ทำให้ผลผลิตข้าวต่อคุณภาพและมีปริมาณน้อย นอกจากนี้เกษตรกรยังขาดความสนใจ ขาดองค์ความรู้ในการผลิตข้าวและละทิ้งให้เป็นนาร้าง แต่มีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานเกษตรอำเภอเมืองยะลานำระบบโรงเรียนเกษตรกร ไปทดลองปฏิบัติส่งเสริมให้เกษตรกรกลุ่มหนึ่งสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวได้โดยการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยเจ้าหน้าที่ไปถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตข้าวไปสู่เกษตรกร เปิดโอกาสให้เกษตรกรในชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการเกี่ยวกับการพัฒนาการผลิตข้าวด้วยตนเอง เน้นการเสริมสร้างการเรียนรู้บูรณาการจากการปฏิบัติ ซึ่งจะช่วยให้เกิดความเข้มแข็ง ยั่งยืนของชุมชน การศึกษาการดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตร โดยใช้แนวทางโรงเรียนเกษตรกร เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยใช้การถ่ายทอดเทคโนโลยีแบบมีส่วนร่วม สามารถให้เกษตรกรตระหนักถึงการปลูกข้าวเพื่อเป็นวัฒนธรรม ลดพื้นที่นาร้าง รวมถึงสามารถเพิ่มผลผลิตและคุณภาพข้าวได้หรือไม่ และเจ้าหน้าที่ที่มีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร โดยใช้แนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยไปส่งเสริมเกษตรกรในจังหวัดยะลา เล็งเห็นถึงความสำคัญของการปลูกข้าว ลดจำนวนพื้นที่นาร้างสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าว และเป็นแนวทางให้หน่วยงานสามารถนำไปพัฒนาการถ่ายทอดเทคโนโลยีการผลิตสินค้าเกษตรอื่นๆให้มีคุณภาพมากขึ้น ตามศักยภาพในพื้นที่ ให้เหมาะสมกับความต้องการของตลาด

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

2.2 เพื่อศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

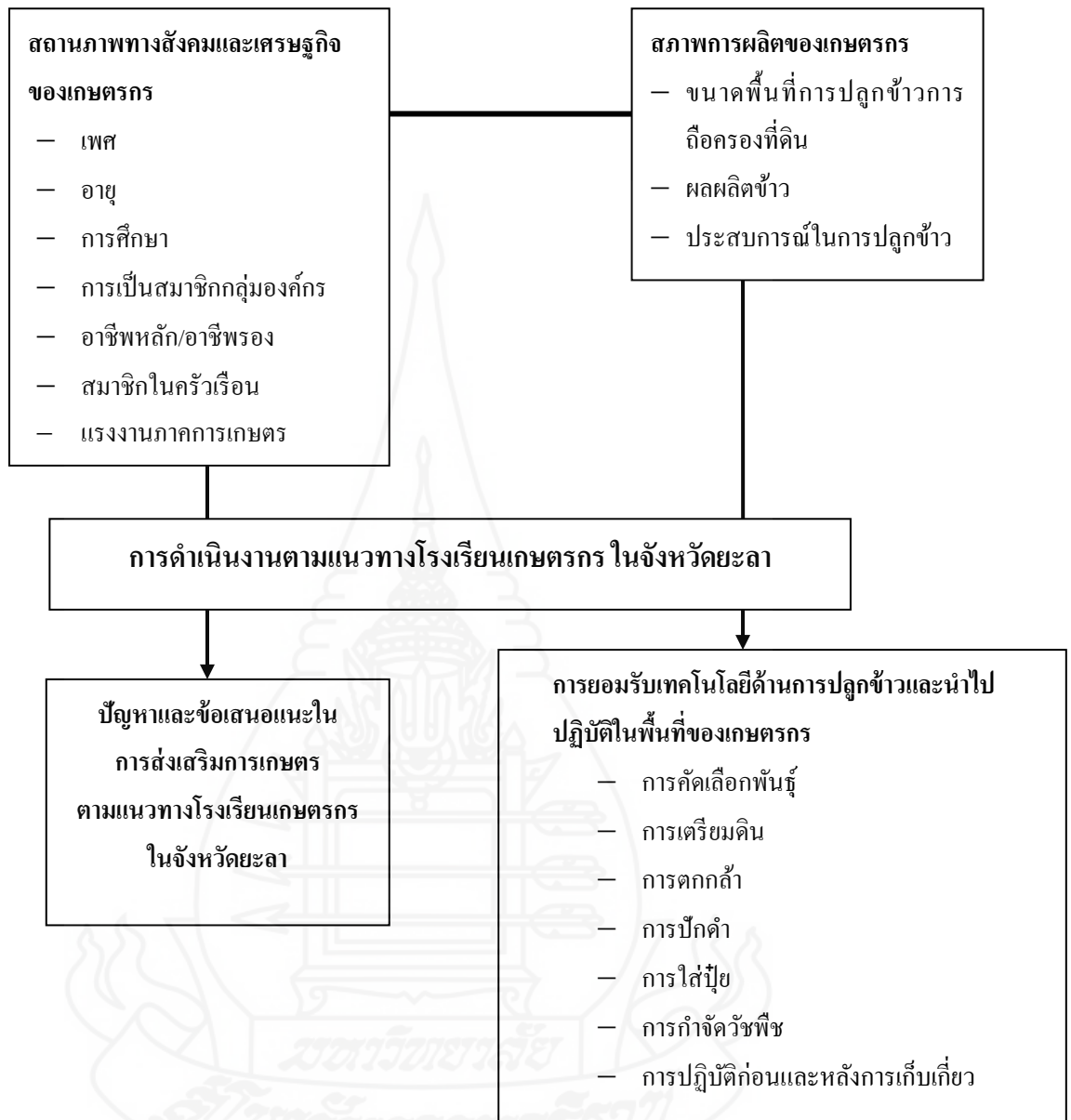
2.3 เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

2.4 เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

3. กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา ซึ่งกล่าวถึงการถ่ายทอดเทคโนโลยีตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร นำไปส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถนำแนวทางโรงเรียนเกษตรกรที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมไปเพิ่มผลผลิตข้าวในพื้นที่ ให้เหมาะสมกับศักยภาพของตนเอง และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับการส่งเสริมการเกษตร โดยใช้แนวทางโรงเรียนเกษตรกร ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร พบว่ามีตัวแปรสำคัญจึงนำมากำหนดเป็นตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

โดยมีกรอบแนวคิดการวิจัยดังภาพ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

4. ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” ครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยดังนี้

4.1 ขอบเขตการวิจัยด้านเนื้อหา

4.1.1 ศึกษาปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้แนวทางโรงเรียนเกษตรกร

4.1.2 ศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว รวมถึงปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

4.1.3 เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกรในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

4.1.4 ศึกษาปัจจัยการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง ในการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้แนวทางโรงเรียนเกษตรกร

4.2 ขอบเขตการวิจัยด้านเวลา การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีระยะเวลา 1 ฤดูกาลผลิตข้าวตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2557 – กุมภาพันธ์ 2558

4.3 ขอบเขตการวิจัยด้านประชากร

4.3.1 เกษตรกรทั้งหมดที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร พื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

4.3.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่นำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรข้าว ไปใช้ในพื้นที่ และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับจังหวัดกลุ่มอารักขาพืช

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 เกษตรกร หมายถึง เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรโดยใช้แนวทางโรงเรียนเกษตรกรในการผลิตข้าว ในพื้นที่จังหวัดยะลา

5.2 เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หมายถึง นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรระดับตำบลที่มีพื้นที่ปลูกข้าวในตำบล ของสำนักงานเกษตรอำเภอ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

5.3 **โรงเรียนเกษตรกรข้าว** หมายถึง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ขอเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ ที่นำมาใช้ในกิจกรรมการฝึกอบรมตลอดฤดูกาลเพาะปลูก โดยมีการฝึกอบรมในแปลงปลูกพืช ครอบคลุมทุกระยะพัฒนาการของพืชรวมทั้งการปฏิบัติจัดการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด กระบวนการฝึกอบรมจะใช้วิธีให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลาง โดยการมีส่วนร่วม และอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการหาประสบการณ์การปฏิบัติจริงจากแปลงฝึกปฏิบัติ

5.4 **เทคโนโลยีการผลิตข้าว** หมายถึง ความรู้ด้านการผลิตข้าวทั้งหมดตั้งแต่ระบบนิเวศในนาข้าว วิธีการปฏิบัติต่าง ๆ เช่น การเตรียมดิน การเตรียมพันธุ์ การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูพืช ที่เกษตรกรสามารถนำไปปฏิบัติ จนถึงกระบวนการเก็บเกี่ยว

5.5 **การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าว** หมายถึง การนำเทคโนโลยีการปลูกข้าวที่ผ่านการเรียนรู้ร่วมกันตามการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร แล้วนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกร

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้เกษตรกรในจังหวัดยะลา ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกข้าว ลดจำนวนพื้นที่นาร้าง

6.2 เป็นข้อมูลสร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าว เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ในครัวเรือนต่อไป

6.3 เป็นแนวทางในการส่งเสริมตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลาต่อไป

6.4 ผลการวิจัยสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ให้แก่พื้นที่อื่นๆต่อไป

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” เพื่อให้สอดคล้องกับงานวิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องใน 5 ประเด็น คือ

1. ข้อมูลทั่วไปและการผลิตข้าวในจังหวัดยะลา
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร
3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี
4. โรงเรียนเกษตรกร
5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ข้อมูลทั่วไปและการผลิตข้าวในจังหวัดยะลา

1.1 ข้อมูลจังหวัดยะลา

1.1.1 ข้อมูลทั่วไปของจังหวัดยะลา จาก <http://www.yala.go.th> สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม 2556 สรุปได้ดังนี้

1) ลักษณะทางกายภาพ

(1) ภูมิประเทศโดยทั่วไปของจังหวัดยะลา มีลักษณะเป็นภูเขา เนินเขาและหุบเขา ตั้งแต่ตอนกลางจนถึงใต้สุดของจังหวัด มีที่ราบบางส่วนทางตอนเหนือของจังหวัด ได้แก่ บริเวณที่ราบแม่น้ำปัตตานี และแม่น้ำสายบุรีไหลผ่าน อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลปานกลางถึงสูงมาก โดยเฉลี่ยระหว่าง 100- 200 เมตร พื้นที่ส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยป่าดงดิบ และสวนยางพารา มีเทือกเขาที่สำคัญอยู่ 2 เทือกเขา คือ เทือกเขาสันกาลาคีรี เริ่มจากอำเภอเบตง เป็นแนวยาวกั้นพรมแดนระหว่างประเทศไทย กับประเทศมาเลเซียและเทือกเขาปิไล ซึ่งเป็นเทือกเขาอยู่ภายในจังหวัด ในเขตตำบลลูดี และตำบลบันนังสตาของอำเภอเมืองยะลา อำเภอกรงปินัง และอำเภอรามัน

(2) แหล่งน้ำธรรมชาติ แม่น้ำที่สำคัญ คือ แม่น้ำปัตตานี ต้นน้ำเกิดจากภูเขาในท้องที่อำเภอเบตง ไหลผ่านอำเภอธารโต อำเภอบันนังสตา อำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา อำเภอยะรัง อำเภอหนองจิก จังหวัดปัตตานีและไหลลงสู่ทะเลที่อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ความยาวประมาณ 210 กิโลเมตร บริเวณที่แม่น้ำปัตตานีไหลผ่านเขตอำเภอเบตง อำเภอธารโตและอำเภอบันนังสตาเป็นพื้นที่ระหว่างภูเขา การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยจึงได้ก่อสร้างเขื่อนบางลางขึ้น

ที่ตำบลบาเจาะ อำเภอบันนังสตา เป็นเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำอีกแห่งหนึ่ง ของภาคใต้ ติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้า 3 เครื่อง มีกำลังผลิตรวม 72,000 กิโลวัตต์

แม่น้ำอีกสายหนึ่งที่ไหลผ่านจังหวัดยะลา คือ แม่น้ำสายบุรี ต้นกำเนิดจากภูเขาสันกาลาคีรี ซึ่งกั้นเขตแดนระหว่างประเทศไทยกับประเทศมาเลเซีย ไหลผ่านอำเภอเวียงอำเภอหรือเสาะ จังหวัดนราธิวาส ผ่านอำเภอรามัน จังหวัดยะลา แล้วไหลลงสู่ทะเลที่อำเภอสายบุรี จังหวัดปัตตานี ความยาวประมาณ 150 กิโลเมตร

2) ลักษณะภูมิอากาศของจังหวัดยะลา ตั้งอยู่ในเขตมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ทำให้มีสภาพอากาศแบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือ ฤดูร้อน เริ่มตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ - พฤษภาคม และฤดูฝนเริ่มตั้งแต่ พฤษภาคม - กุมภาพันธ์ อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ยประมาณ 23.1 องศาเซลเซียส และสูงสุดเฉลี่ย 32.7 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 2,281.6 มิลลิเมตร ต่อปี มีฝนตกเฉลี่ย 135 วันต่อปี เดือนตุลาคม - พฤศจิกายน มีฝนตกชุกที่สุด

1.1.2 ประชากรและการปกครอง

1) ประชากร จังหวัดยะลา มีประชากรทั้งหมด 425,694 คน แยกเป็นชาย 212,890 คน หญิง 212,804 คน มีครัวเรือนทั้งหมด 114,754 ครัวเรือน

2) การปกครอง จังหวัดยะลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ ได้แก่

อำเภอเมืองยะลา, รามัน, ยะหา, กาบัง, กรงปินัง, บันนังสตา, ธารโต, เบตง

1.1.3 การทำการเกษตรของ จังหวัดยะลา จากข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตร ปี 2556 (สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา, 2557) พบว่าจังหวัดยะลา มีพื้นที่ทั้งหมด 2,859,544 ไร่ เป็นพื้นที่การเกษตร 1,798,570 ไร่ โดยมีพื้นที่ทำนา 53,492 ไร่ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 2.1 แสดงเนื้อที่ถือครองการเกษตรของจังหวัดยะลา

ที่	อำเภอ	เนื้อที่ถือครอง การเกษตร ทั้งหมด (ไร่) (1)	เนื้อที่ทำการเกษตรจริง (ไร่)						
			เนื้อที่ทำการปลูกพืช						
			ข้าว	ยางพารา	ไม้ผล	ไม้ยืนต้น	พืชผัก	พืชไร่	รวม 1
1	เมืองยะลา	116,515.00	20,903.000	50,756.000	11,200.000	6,948.000	1,544.000	1,405.000	92,756.000
2	เบตง	435,964.00	-	379,728.000	10,547.000	1,424.000	594.000	37.000	392,330.000
3	บันนังสตา	255,367.00	729.000	194,950.000	32,863.000	968.000	135.000	-	229,645.000
4	ธารโต	290,692.00	-	178,280.000	34,875.000	4,871.000	465.000	-	218,491.000
5	ยะหา	240,312.00	1,561.000	188,686.000	8,803.000	2,476.000	86.500	52.000	201,664.500
6	รามัน	227,424.00	30,056.000	159,821.000	9,281.500	7,277.000	1,028.500	213.000	207,677.000
7	กาบัง	138,907.00	-	127,628.000	4,187.000	1,593.000	112.000	-	133,520.000
8	กรงปินัง	93,389.00	243.000	82,665.000	6,064.000	1,391.000	686.000	62.000	91,111.000
รวม		1,798,570.000	53,492.000	1,362,514.000	117,820.500	26,948.000	4,651.000	1,769.000	1,567,194.500

ที่มา: ข้อมูลพื้นฐานการเกษตรปี 2556 สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

1.2 การผลิตข้าวของจังหวัดยะลา

1.2.1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับการปลูกข้าวในภาคใต้

สำนักวิจัยและพัฒนาข้าวภาคใต้ (2557:70) ได้กล่าวไว้ว่า ภาคใต้มีลักษณะเป็นแหลมยื่นออกไปในทะเล สภาพพื้นที่ปลูกในภาคใต้ จึงเป็นที่ราบริมทะเล และเป็นที่ราบระหว่างภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่ยังอาศัยน้ำฝนในการเพาะปลูก ภาคใต้แบ่งออกเป็น 2 ฟัง คือ ฟังตะวันตก หรือฟังทะเลอันดามัน จะมีฝนตกเร็วกว่า ทางฝั่งตะวันออกหรือฟังอ่าวไทย ทางฝั่งตะวันตกเริ่มมีฝนตั้งแต่เดือน

พฤษภาคม หรือมิถุนายน และจะมีฝนไปถึงราวเดือนพฤศจิกายน และธันวาคม ปริมาณน้ำฝนทางตะวันตกมีตั้งแต่ 2,000-2,200 มิลลิเมตรต่อปี ส่วนทางฝั่งตะวันออก จัดเป็นแหล่งปลูกข้าวสำคัญของภาคใต้ ฝนจะเริ่มตั้งแต่เดือนกรกฎาคม ต่อกันจนถึงสิงหาคม และกันยายน และตกหนักในเดือนพฤศจิกายน และธันวาคม ปริมาณน้ำฝนในแถบนี้มีระหว่าง 2,000-2,400 มิลลิเมตร อย่างไรก็ตามบริเวณชายฝั่งและพื้นที่ในหลายจังหวัดมีปัญหาดินเค็ม ดินเปรี้ยว และดินพรุ ซึ่งไม่เหมาะกับการปลูกข้าว พื้นที่ในภาคใต้ส่วนใหญ่ หรือในราว 2.6 ล้านไร่ ใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองปลูก นอกจากนั้นก็มีพันธุ์ข้าวเจ้าที่ไม่ไวต่อช่วงแสงและที่ไวต่อช่วงแสงที่ทางราชการแนะนำ

ภาคใต้เป็นภาคที่มีพื้นที่น้อยกว่าภาคอื่น ๆ และเป็นภาคที่ผลิตข้าวได้ไม่เพียงพอแก่การบริโภคภายในภาค จากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการกระจายของฝน และความอุดมสมบูรณ์ของดิน การพัฒนาและยกระดับผลผลิตข้าวในภาคใต้ ยังเป็นไปไม่ดันทันเนื่องจาก

1. เกษตรกรยังนิยมปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองเพื่อบริโภค
2. ปัญหาเกี่ยวกับดินที่ไม่เหมาะสมแถบชายฝั่ง เช่น ดินเค็ม ดินเปรี้ยว
3. ปัญหาการระบาดของโรคและแมลง
4. ปัญหาความแห้งแล้ง ที่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผลผลิตข้าว

สถานการณ์ข้าวไทย จากการรายงานของสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร ในปี 2556/57 (<http://www.oae.go.th/สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร>, สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) พบว่า ในปี 2557 ภาคใต้มีพื้นที่ปลูกข้าวลดลงในอัตราร้อยละ 1.28 ส่วนผลผลิตต่อไร่ 465 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นอัตราร้อยละ 1.53 ส่วนประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าว ลดลงในอัตราร้อยละ 0.52 ส่วนผลผลิตต่อไร่ 442 กิโลกรัม เพิ่มขึ้นอัตราร้อยละ 2.55 จึงสามารถสรุปได้ว่า ประเทศไทยมีพื้นที่ปลูกข้าวลดลงแต่ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น

1.2.2 การจำแนกพันธุ์ข้าว ข้าวแบ่งได้หลายประเภทดังนี้

สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา (2553 : 1-4) ระบุถึงการจำแนกพันธุ์ข้าว ไว้ดังนี้

- 1) แบ่งตามนิเวศวิทยาหรือพื้นที่ปลูก การแบ่งพันธุ์ข้าวตามระบบนิเวศวิทยา แบ่งออกเป็น 5 ระบบ ใหญ่ๆ เช่น ข้าวนาสวน, ข้าวขึ้นน้ำ, ข้าวน้ำลึก, ข้าวไร่, ข้าวนาที่สูง
- 2) แบ่งตามการตอบสนองช่วงแสง แบ่งออกได้ 2 พวก คือ ข้าวไวต่อช่วงแสง เป็นข้าวที่ออกดอกเฉพาะเมื่อช่วงเวลากลางวันสั้นกว่า 12 ชั่วโมง และข้าวไม่ไวต่อช่วงแสง เป็นข้าวที่ออกดอกเมื่อต้นข้าวมีระยะเวลาเจริญเติบโตครบตามกำหนด จึงใช้ปลูกและให้ผลผลิตได้ตลอดทั้งปี
- 3) แบ่งตามประเภทแป้ง เมล็ดข้าวสารประกอบด้วยแป้ง 2 ชนิด คือ แป้งอมิโลส (Amylose) และแป้งอมิโลเพกติน (Amylopectin) ซึ่งปริมาณของแป้งแต่ละชนิดจะเป็นตัวบ่งบอกชนิด

ของข้าว คือ ข้าวเจ้า คือ ข้าวสารที่มีแป้งชนิดอมิโลสเป็นส่วนใหญ่ และ ข้าวเหนียว คือ ข้าวสารที่มีแป้งอมิโลเปกตินเป็นส่วนใหญ่

1.2.3 เทคโนโลยีการปลูกและการดูแลรักษาข้าว

จาก คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เรื่อง องค์ความรู้ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผู้การเป็น Smart officer : พิษไร้ ธัญพืช(2556, 1-6) ระบุถึงเทคโนโลยีการปลูกข้าวและการดูแลรักษาข้าว มีรายละเอียดดังนี้

1) การเตรียมดินก่อนปลูก แยกเป็น 2 ขั้นตอน คือ

(1) การไถตะ และไถแปร คือ เป็นการไถตะเป็นครั้งแรกพลิกดินขึ้นมาแล้วเว้นช่วงให้วัชพืชงอก แล้วไถครั้งที่ 2 หรือไถแปรฝังกลบต้นวัชพืชลงในดิน ช่วยลดปริมาณวัชพืชได้ ช่วงระยะเวลาไถครั้งแรกกับครั้งที่ 2 ขึ้นกับปัจจัยการงอกของเมล็ดวัชพืช โดยทั่วไปประมาณ 7 วัน

(2) การคราดหรือใช้ลูกทูป โดยการ ใช้ลูกทูป หรือเครื่องไถพรวน ปรับพื้นที่ให้เรียบ และทำเพื่อกรพร้อมปักดำ

2) การเตรียมพันธุ์

(1) ใช้เมล็ดพันธุ์บริสุทธิ์ไม่น้อยกว่า 98 เปอร์เซ็นต์

(2) สิ่งเจือปนไม่เกิน 2 เปอร์เซ็นต์

(3) ความงอกไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์

(4) ความชื้น ไม่เกิน 14 เปอร์เซ็นต์

3) การเตรียมดินพันธุ์ข้าวปลูก

(1) นาหว่าน นำเมล็ดพันธุ์ข้าวแช่น้ำประมาณ 1 วัน และนำเมล็ดมาฟุ้งที่ร่ม นำกระสอบป่านชุบน้ำมาหุ้มเมล็ด รดน้ำเข้าเย็น รักษาความชุ่มชื้นไว้ นานประมาณ 2 วัน ก่อนนำไปหว่าน

(2) นาดำ เป็นนำเมล็ดข้าวไปเพาะในแปลงกล้า จนได้ต้นกล้าอายุประมาณ 25-30 วัน แล้วถอนเพื่อนำไปปักดำ

(3) นาโยน นำเมล็ดข้าวมาเพาะในถาดกล้า ดูแลต้นกล้าจนมีอายุประมาณ 10-15 วัน ต้นกล้าสูง 3-5 นิ้ว แล้วนำโยนในแปลง

4) วิธีการปลูกข้าว และการดูแลรักษา

(1) การทำนาดำ เป็นวิธีที่นำเมล็ดข้าวไปเพาะในแปลงที่เตรียมไว้ ให้งอกเป็นต้นกล้า แล้วถอนต้นกล้าไปปักดำในนาที่เตรียมไว้ อัตราเมล็ดพันธุ์กล้าที่แนะนำ 5 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวไวต่อช่วงแสงหรือข้าวนาปี ควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร ปักดำจับละ 3-5 ต้น ลึกประมาณ 3-5 เซนติเมตร จะทำให้ข้าวแตกกอใหม่ได้ดี

(2) การทำนาหว่าน เป็นการปลูกข้าวโดยหว่านเมล็ดลง ไปด้วยที่เตรียมพื้นที่ไว้ อัตราเมล็ดพันธุ์ที่แนะนำ ไร่ละ 12-15 กิโลกรัมต่อไร่

5) การใส่ปุ๋ย จุลมณี ไพฑูรย์เจริญลาภ (2547; 4) กล่าวว่าให้ปฏิบัติตามคำแนะนำ โดยแบ่งใส่ปุ๋ย 2 ครั้งดังนี้

(1) ครั้งที่ 1 หลังปักดำ หรือหลังหว่าน 7-10 วัน ด้วยสูตร 16-20-0 สำหรับดินเหนียว หรือสูตร 16-16-8 สำหรับดินทราย อัตรา 15-30 กิโลกรัม/ไร่ สำหรับนาปี และอัตรา 25-50 กิโลกรัม/ไร่ สำหรับนาปรัง

(2) ครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยแต่งหน้าระยะข้าวตั้งท้องหรือ 30 วัน ก่อนออกดอก ด้วยสูตร 46-0-0 อัตรา 5-10 กิโลกรัม/ไร่ หรือ 21-0-0 อัตรา 10-20 กิโลกรัม/ไร่

6) การป้องกันและกำจัดโรค แมลง และศัตรูข้าว จาก สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา (2553; 19-27) โดยศัตรูข้าวที่สำคัญมี 4 ประเภทคือ โรค แมลง ศัตรูข้าว และวัชพืชนาข้าว

โรคข้าวเป็นปัญหาของชาวนา ทำให้ผลผลิตเกิดความสูญเสียสามารถแบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ โรคที่เกิดจากสิ่งไม่มีชีวิต เช่น เกิดจากสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม และโรคที่เกิดจากสิ่งมีชีวิต เช่น เชื้อรา, เชื้อแบคทีเรีย, เชื้อไวรัส อย่างไรก็ตามโรคข้าวเป็นสิ่งที่สามารถป้องกันและกำจัดได้ โดยการออกตรวจดูแปลงข้าวอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่ามีภาวะระบาดควรรีบป้องกันกำจัดโดนเร็ว ถ้าจำเป็นต้องใช้สารเคมีควรเลือกใช้ให้ถูกต้องกับชนิดของเชื้อที่เป็นสาเหตุของโรค

แมลงศัตรูข้าว ในแต่ละปีมีแปลงข้าวที่ถูกแมลงระบาดทำความเสียหายเป็นจำนวนมาก โคนแมลงศัตรูข้าวที่สำคัญคือ เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล, หนอนกอ, หนอนม้วนใบ, แมลงสิง, เพลี้ยไฟ, แมลงเหล่า, และหนอนกระทู้กล้า

ศัตรูข้าวที่สำคัญโดยทั่วไปคือ นก, หนู, หอยเชอร์รี่, และปูนา วัชพืชนาข้าว จะเป็นตัวแย่งธาตุอาหารต่างๆในดิน รวมทั้งเป็นที่อยู่อาศัยของโรค แมลง ศัตรูข้าว ทำให้ต้นข้าวไม่เจริญเติบโต

การป้องกันและกำจัดศัตรูข้าวโดยวิธีผสมผสาน มีเทคนิคปฏิบัติดังนี้

- การใช้พันธุ์ต้านทานโรคและแมลง
- การตกกล้า ทำแปลงตกกล้าปราศจากวัชพืช แบ่งเป็นแปลงเล็ก และให้แปลยวไปตามทิศทางของลมลดการระบาดของโรคใหม่ได้
- ทำวิธีเขตกรรม โดยการทำแปลงข้าวให้สะอาด กำจัดวัชพืชที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของโรค แมลง ศัตรูข้าว มีการติดตามสถานการณ์แปลงนาข้าว เพื่อพิจารณา ศัตรูพืชศัตรูธรรมชาติ สภาพแวดล้อม นำมาวิเคราะห์ตัดสินใจดำเนินการจัดการที่เหมาะสม

- การใช้สารเคมี สารเคมีเป็นอันตรายควรใช้ด้วยความระมัดระวัง และใช้ให้ถูกต้องกับชนิดของศัตรูพืชที่เกิดขึ้น ปฏิบัติตามคำแนะนำที่ติดมาอย่างเคร่งครัด

1.2.4 เทคโนโลยีด้านการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว จาก (<http://www.brrd.in.th/> Rice Knowledge Bank สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) ระบุว่า

1) ระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี ถ้าเก็บเกี่ยวเร็วหรือช้าเกินไปมีผลต่อคุณภาพเมล็ด คือ

- การเก็บเกี่ยวเร็วเกินไป มีผลคือ เมล็ดข้าวน้ำหนักเบา การสะสมแป้งไม่เต็มที่ ข้าวมีความชื้นสูง ถาลดความชื้นล่าช้า ทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพมีจุลินทรีย์เข้าทำลาย คุณภาพการสีต่ำ ได้ข้าวเต็มเมล็ดและต้นข้าวต่ำ เมล็ดยังเขียวอ่อน มีข้าวหักและป่นมาก

- การเก็บเกี่ยวช้าเกินไป มีผลคือ สูญเสียผลผลิตข้าว เพราะข้าวแห้งกรอบ ร่วงหล่นในนา นก หนู และแมลง เข้าทำลาย คุณภาพการสีต่ำ ได้ข้าวเต็มเมล็ดและต้นข้าวต่ำ เพราะเมล็ดกรอบและมีรอยแตกร้าว กรณีรวงข้าวแช่น้ำ ทำให้เกิดเมล็ดงอก

วิธีการเก็บเกี่ยวมี 2 วิธีคือ 1.เก็บเกี่ยวโดยแรงงานคน ใช้เวลาในการเก็บเกี่ยว นาน ขาดแคลนแรงงาน และค่าจ้างสูง 2.เก็บเกี่ยวโดยเครื่องเกี่ยวนวด ใช้เวลาเก็บเกี่ยวเร็ว แต่ข้าวมีความชื้นสูงประมาณ 25-30%

2) วิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวข้าว

(1) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว การนวดข้าวที่เก็บเกี่ยวด้วยแรงคนนำไปนวดด้วยเครื่องต้องทำความสะอาดและปรับเครื่องนวดให้มีรอบการทำงานที่เหมาะสม

(2) การลดความชื้น ลดความชื้นให้เหลือ 13-14 เปอร์เซ็นต์ ด้วยเครื่องอบใช้อุณหภูมิ 50 องศาเซลเซียส ลดความชื้นด้วยการตากบนลานที่สะอาดและแห้ง เป็นเวลา 1-3 วัน ให้ความชื้นเหลือ 13-14 เปอร์เซ็นต์

(3) การเก็บรักษา ควรทำความสะอาดโรงเก็บและทำความสะอาดข้าวเปลือกโดยการฟัด หรือใช้สีฟัด บรรจุในกระสอบป่านที่สะอาด แยกแต่ละพันธุ์ วางบนแคร่ไม้สูงจากพื้นมากกว่า 5 เซนติเมตร ในโรงเก็บที่อากาศถ่ายเทสะดวก ข้าวเปลือกที่เก็บควรมีความชื้นไม่เกิน 14 เปอร์เซ็นต์ เพื่อป้องกันการเจริญของเชื้อรา โดยเฉพาะเชื้อราที่สร้างสารพิษแอฟลาทอกซิน

(4) การขนส่ง รถบรรทุกข้าวต้องสะอาดและเหมาะสมกับปริมาณข้าวไม่ควรใช้รถบรรทุกดิน สัตว์ มูลสัตว์ ปุ๋ย สารเคมี เพราะอาจมีการปนเปื้อนของเชื้อโรคและสารพิษ ยกเว้น มีการทำความสะอาดอย่างเหมาะสมก่อนนำมาบรรทุกข้าว

สรุปขั้นตอนการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว จะต้องเก็บเกี่ยวในระยะเวลาที่เหมาะสม วิธีการและการจัดการต่างๆ หลังการเก็บเกี่ยวที่ถูกต้อง เช่น การนวด การลดความชื้น การเก็บรักษา เป็นต้น

1.2.5 การผลิตข้าวในพื้นที่จังหวัดยะลา สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา (2557) ได้ระบุถึงการผลิตข้าวนาปีในจังหวัดยะลาปีการผลิต 2555/56 มีพื้นที่ปลูกข้าว 31,238.75 ไร่ ในพื้นที่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองยะลา อำเภอรามัน อำเภอยะหา อำเภอบันนังสตา และอำเภอกรงปินัง ผลผลิตเฉลี่ย 232 กิโลกรัมต่อไร่ โดยลดลงจากปีการผลิต 2554/55 มีพื้นที่ปลูกข้าว 54,906.75 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 384 กิโลกรัมต่อไร่

ตารางที่ 2.2 พื้นที่การปลูกข้าวในแต่ละอำเภอ ปี 2556 ของจังหวัดยะลา

ที่	อำเภอ	ข้าวนาปี				ข้าวนาปรัง			
		พื้นที่นา (ไร่)	เนื้อที่เก็บ	ผลผลิต	ผลผลิต	พื้นที่นา (ไร่)	พื้นที่เก็บ	ผลผลิต	ผลผลิต
			เกี่ยว (ไร่)	เฉลี่ย (กก./ไร่)	รวม (ตัน)		เกี่ยว (ไร่)	เฉลี่ย (กก./ไร่)	รวม (ตัน)
1	เมืองยะลา	18,954.000	10,405.000	270.000	2,809.350	790.000	790.000	450.000	355.500
2	บันนังสตา	482.000	238.000	250.000	59.500	-	-	-	-
3	ยะหา	1,556.000	706.000	221.600	156.450	-	-	-	-
4	รามัน	35,709.000	19,823.500	212.000	4,202.582	200.000	150.000	650.000	97.500
5	กรงปินัง	243.000	66.250	302.000	20.008	-	-	-	-
รวม		56,944.000	31,238.750	232.016	7,247.889	990.000	940.000	481.915	453.000

ที่มา : ข้อมูลพื้นฐานการเกษตรปี 2556 สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา

1.2.6 สถานการณ์การผลิตข้าวในจังหวัดยะลา

จากข้อมูลของสำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา (2556) เกษตรกรส่วนมากในจังหวัดยะลาประมาณ ร้อยละ 90 ผลิตข้าวในฤดูกาลผลิตข้าวนาปี เริ่ม 1 ตุลาคม – 30 มีนาคม ในพื้นที่ 5 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองยะลา อำเภอรามัน อำเภอยะหา อำเภอบันนังสตา และอำเภอกรงปินัง ส่วนฤดูกาลผลิตข้าวนาปรัง ภาคใต้เริ่ม 1 เมษายน – 30 สิงหาคม ในพื้นที่อำเภอเมืองยะลาและอำเภอรามัน

- วิธีการทำนาของเกษตรกรในจังหวัดยะลา พื้นที่ส่วนมากเป็นนาดอนน้ำฝน ใช้น้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติในการผลิตข้าว ยังขาดระบบชลประทานที่ดี จึงนิยมทำนาคำ มีการเตรียมดินโดยการไถ 2 ครั้ง

- พันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง ที่เก็บรวบรวมจากปีการผลิตก่อน ขาดกระบวนการคัดเลือกพันธุ์ข้าวที่ถูกวิธี

2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร

2.1 การส่งเสริมการเกษตร

2.1.1 ความหมายของการส่งเสริมการเกษตร

วิจิตร อาวะกุล (2535: 72) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรคือ การส่งเสริมและเผยแพร่ความรู้เป็นการดำเนินการตามแนวคิดของ “การศึกษาตลอดชีวิต” ซึ่งจะต้องประกอบด้วยกระบวนการที่ต้องทำต่อเนื่องเรื่องไป ตลอดเวลา ตลอดชีวิต ไม่มีที่สิ้นสุด และกิจกรรมแต่ละประเภท แต่ละระดับ จะต้องจัดให้มีความสัมพันธ์ส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันด้วย

สุรพล เศรษฐบุตร (2552) การส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการให้การศึกษา นอกระบบ (Non – formal education) โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่/ถ่ายทอดเทคโนโลยี ความรู้ทางการเกษตรที่เหมาะสมตรงกับปัญหาและความต้องการของเกษตรกร และกลุ่มเป้าหมาย โดยมุ่งหวังที่จะให้บุคคลมีการยอมรับ และใช้ประโยชน์จากความรู้ วิทยาการทางเกษตร เพื่อนำไปปรับปรุงพัฒนา เศรษฐกิจ และสังคมตนเองและครอบครัว ขณะเดียวกันก็นำปัญหาต่าง ๆ ทางการเกษตรมาวิเคราะห์หาทางแก้ไข

พงศ์ศักดิ์ อังกลสิทธิ์ (2556: 3-9) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรเป็นกระบวนการให้ศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาตลอดชีวิต เป็นการให้บริการความรู้ทางการเกษตร และเป็น การผสมผสานแนวคิดของการใช้ความรู้ด้านการเกษตร การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม การมีส่วนร่วมของเกษตรกร และความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน นำไปปรับใช้ในกระบวนการส่งเสริมการเกษตรให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคมของเกษตรกร โดยการส่งเสริมการเกษตรมีแนวคิดพื้นฐานที่เป็น กระบวนการให้ศึกษานอกระบบ เป็นการให้บริการ และเป็นกระบวนการร่วมกันกับเกษตรกรและกลุ่มเป้าหมาย

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตรคือ การให้ความรู้แก่เกษตรกรด้านการเกษตร รวมถึงการวางแผนการผลิตและการตลาด ในรูปแบบของการให้ศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นผู้เสนอแนะ มีจุดมุ่งหมายเพื่อเผยแพร่และถ่ายทอดการใช้เทคโนโลยีที่

เหมาะสม และความรู้ภูมิปัญญาพื้นบ้าน ให้เกษตรกรสามารถพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น

2.1.2 หลักการส่งเสริมการเกษตร

หลักการส่งเสริมการเกษตร Mosher 1978 อ้างถึงใน กู้เกียรติ ศรี้อยทอง (2552: 49) ได้แนะนำหลักการงานส่งเสริมการเกษตรให้ได้ผลไว้ สามารถนำมาทำงานการส่งเสริมการผลิตข้าวและพัฒนาชาวนาดังนี้

- 1) วัตถุประสงค์หลักของงานส่งเสริมการเกษตรก็คือการช่วยเหลือให้ครอบครัวเกษตรกรได้รับความรู้และทักษะใหม่ๆ ที่ตรงกับความเป็นอยู่ของครอบครัวให้ดีขึ้น
- 2) งานส่งเสริมการเกษตรควรเริ่มกิจกรรมที่ครอบครัวชาวชนบท ณ ที่ท้องถิ่นที่เขาอยู่
- 3) ในการทำงานส่งเสริมการเกษตร ต้องถือว่าเกษตรกรทุกคนเป็นผู้มีเหตุผล
- 4) แนวคิดหรือวิธีปฏิบัติใหม่ๆ ที่ส่งเสริมต้องมีความถูกต้องทางวิชาการ ก่อให้เกิดผลกำไรและเป็นที่ต้องการยอมรับของสังคม
- 5) ควรส่งเสริมแนะนำหรือสาธิตวิธีการเกษตรแผนใหม่ ในเวลาซึ่งเหมาะสมที่จะนำไปปฏิบัติทันฤดูกาล
- 6) วิธีการเกษตรแผนใหม่ที่จะนำไปส่งเสริมและแนะนำเกษตรกร ต้องทำเป็นขั้นตอนที่ชัดเจนทีละเรื่องทีละอย่าง เพื่อสร้างความเข้าใจต่อเนื่อง
- 7) การส่งเสริมการเกษตรที่ได้ผลดี คือการใช้วิธีหลายๆ อย่างหรือแบบผสมผสาน
- 8) การติดต่อนัดหมายพบปะกับเกษตรกร ควรเป็นช่วงเวลาที่เกษตรกรว่างจากภารกิจต่างๆ
- 9) กิจกรรมการส่งเสริมการเกษตรจะมีผลกระทบต่อ การเพิ่มผลผลิตได้อย่างชัดเจนเฉพาะในท้องถิ่นที่สามารถส่งเสริมให้เกษตรกรใช้เทคโนโลยีที่มีอยู่เพื่อเพิ่มผลผลิตได้ มีความสะดวกที่จะหาปัจจัยการผลิตและมีตลาดรองรับผลผลิตได้อย่างพอเพียง
- 10) การส่งเสริมเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรจะเป็นไปได้สูงสุด ในท้องถิ่นที่มีดินเชื่อเพื่อการเกษตรสะดวกมีงานทดสอบในท้องถิ่นและมีถนนจากฟาร์มไปสู่ตลาดอยู่พร้อม
- 11) จุดเน้นในกิจกรรมของการส่งเสริมการเกษตร ควรจะแปรผันไปตามความแตกต่างของแต่ละภูมิภาคและขึ้นอยู่กับความจำเป็นรับด่วนที่จะเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรในท้องถิ่นแต่ละแห่ง

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์ (2555: 3-33-3-36) กล่าวว่า หลักการของงานส่งเสริม
การเกษตร คือ

- 1) การส่งเสริมการเกษตรควรเน้นกระบวนการให้การศึกษา
- 2) ยึดหลักการเกษตรแบบผสมผสาน
- 3) พื้นที่เป้าหมายการส่งเสริมเกษตรการเกษตรควรเน้นพื้นที่ด้อยพัฒนา
- 4) บุคคลเป้าหมายหลักของการส่งเสริมการเกษตรควรเป็นเกษตรกรที่มีที่ทำกิน
ขนาดเล็ก
- 5) สิ่งที่จะนำไปส่งเสริมควรเป็นสิ่งที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่กลุ่มเป้าหมาย
- 6) การส่งเสริมการเกษตรต้องเริ่มจากการแก้ปัญหาหรือความต้องการร่วม
- 7) การดำเนินการต่างๆ ในชุมชน ควรการมีส่วนร่วมกับองค์กรภาคประชาชน
- 8) การวางแผนงานในระดับท้องถิ่น ควรยึดหลักการให้เกษตรกรหรือบุคคล
เป้าหมายมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนิน โครงการ
- 9) ควรชักชวนให้บุคคลเป้าหมายเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ
- 10) โครงการหรือกิจกรรมของงานส่งเสริมการเกษตร ควรคำนึงถึงศรัทธา ความ
เชื่อ และขนบธรรมเนียมประเพณี ของบุคคลเป้าหมายและชุมชนให้มาก
- 11) เน้นการทำงานในรูปของกลุ่มหรือสถาบัน
- 12) การสร้างและพัฒนาผู้นำชุมชน
- 13) กระตุ้นให้บุคคลเป้าหมายรู้สึกอยากเปลี่ยนแปลงหรือเกิดสภาวะไม่สมดุลทาง
จิตใจ
- 14) ความสำเร็จของงานส่งเสริมการเกษตรควรเน้นที่ทำให้บุคคลเป้าหมาย
สามารถช่วยเหลือตนเองได้
- 15) ควรกระตุ้นให้เป้าหมายรักษาพฤติกรรมที่ปฏิบัติได้ดีแล้วนั้นไว้ได้ต่อเนื่อง
จนกว่าจะมีพฤติกรรมใหม่ที่ดีกว่าเข้ามาแทนที่
- 16) ยึดหลักการประสานงานและการมีส่วนร่วมพัฒนาพื้นที่ร่วมกับองค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น
- 17) หลักการที่สำคัญคือการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง
ให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม เศรษฐกิจ สถานการณ์ และการเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมหรือ
ชุมชน และตั้งอยู่บนพื้นฐานของการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น จึงกล่าวโดยสรุปว่าหลักส่งเสริมการเกษตร คือ กระบวนการให้การศึกษาที่ถ่ายทอดวิธีปฏิบัติใหม่ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาด้านการเกษตร ของบุคคลเป้าหมายให้สอดคล้องกับสภาพภูมิสังคม และสถานการณ์ในชุมชนนั้น

2.2 การถ่ายทอดเทคโนโลยี

คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :28-33) ระบุว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรหมายถึง การดำเนินการใดๆ เพื่อให้เทคโนโลยีการเกษตร ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ข่าวสารข้อมูล แนวคิด ข้อเสนอแนะ ตัวอย่างหรือข้อปฏิบัติต่างๆ ไปยังผู้รับเป้าหมายปลายทาง คือเกษตรกรและผู้สนใจ ดำเนินการโดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร

หลักการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประกอบด้วยสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

- 1) การถ่ายทอดเทคโนโลยีมีเป้าหมายที่ชัดเจนเพื่อตอบสนองความต้องการและความจำเป็นเฉพาะของบุคคลเป้าหมาย
- 2) องค์ประกอบการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรมีความครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งผู้ส่งผู้รับ เนื้อหาและช่องทาง
- 3) การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรเป็นการถ่ายทอดเทคโนโลยีที่เหมาะสม ทั้งด้านเนื้อหาองค์ความรู้ ข่าวสารที่ถ่ายทอด ความพร้อมของผู้ส่ง ผู้รับ ตลอดจนช่องทางวิธีการถ่ายทอดทั้งหมดที่กล่าวมาต้องมีความสอดคล้องและเหมาะสมต่อสถานการณ์ เงื่อนไข ตลอดจนสภาพแวดล้อมและทรัพยากรที่มีอยู่
- 4) เกษตรกรเป้าหมายสามารถนำเทคโนโลยีหรือความรู้นั้น ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ภายใต้อิทธิพลของเกษตรกรเป้าหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556:83) ระบุว่า วิธีการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร มี 5 กระบวนการ ดังนี้

- 1) โรงเรียนเกษตรกร เน้นกระบวนการให้การศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเอง (Learning by doing) เริ่มตั้งแต่การวางแผน ศึกษา วิเคราะห์ ทดลอง และทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการพบปะกันระหว่างเกษตรกรกับนักส่งเสริมการเกษตร เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ตั้งแต่เริ่มปลูก เรียนรู้ ถึงการเจริญเติบโต วิธีการนี้เป็นการฝึกให้เกษตรกรได้มีโอกาสคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจด้วยตนเอง ภายใต้อิทธิพลของกระบวนการหรือหลักสูตรที่สอดคล้องกับปัญหาของเกษตรกร แต่ละพื้นที่ เกษตรกรมีโอกาสนำผลมาอภิปรายและตัดสินใจในกลุ่มของตนเอง ทั้งนี้ด้วยการช่วยเหลือ และสนับสนุนอย่างใกล้ชิดจากนักส่งเสริมการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการหรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

2) เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เป็นการประสานแหล่งความรู้และข้อมูลข่าวสาร ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ และการใช้ความรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติงาน โดยการรวบรวมองค์ความรู้ที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ประยุกต์ความรู้ใหม่ไปใช้ให้เกิดประโยชน์

3) เกษตรกรต้นแบบและเกษตรกรรุ่นใหม่ เป็นเกษตรกรที่มีภาวะผู้นำ ดำรงชีวิต และประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นหลัก โดยยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีหลักคิดที่ถูกต้อง และมีหลักวิชาการที่ครบถ้วน มีหลักปฏิบัติที่ง่ายและประหยัด พึ่งพิงปัจจัยการผลิตในท้องถิ่น ชุมชนเป็นหลัก สามารถพัฒนาเทคโนโลยีการเกษตรที่เหมาะสมกับภูมิสังคมของชุมชนท้องถิ่น พร้อมทั้งจะเสียดสละ โดยเฉพาะเวลา เพราะต้องทำหน้าที่เป็นกลไกหลัก ในการถ่ายทอดหลักคิด หลักวิชา และหลักปฏิบัติเหล่านั้น ไปสู่เกษตรกรรายอื่นๆอย่างต่อเนื่อง

4) ศูนย์เรียนรู้ชุมชน เกิดจากการบูรณาการของทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยใช้ศูนย์บริการและถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล บริหารงานโดยคณะกรรมการศูนย์ ประกอบด้วยผู้แทนของชุมชน มีนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่ประสานงานและอำนวยความสะดวก เป็นสถานที่ฝึกทักษะความชำนาญด้านการเกษตร ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

5) สื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร มีหลากหลายสื่อที่ใช้ในงานส่งเสริมการเกษตร แต่สื่อที่นักส่งเสริมการเกษตรใช้อยู่ประจำ ได้แก่ สื่อบุคคล (Personal media) สื่อมวลชน (Mass Media) และสื่อพื้นบ้าน (Folk Media) เป็นต้น โดยมีสื่อ 5 ประเภท ดังนี้ สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อประสม สื่อบริการเครือข่ายทางสังคม สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อกิจกรรม ดังนั้นนักส่งเสริมการเกษตรต้องมีทั้งความเข้าใจ มีทักษะในการใช้ เพื่อประกอบการสื่อสารในการถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตรทุกสาขา แก่เกษตรกร กลุ่มอาชีพทางการเกษตร

ดังนั้นจึงกล่าวโดยสรุปว่า การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร คือ การดำเนินการถ่ายทอดความรู้ ข่าวสารข้อมูล ด้านเทคโนโลยีการเกษตร ไปยังเกษตรกรและผู้สนใจ โดยนักวิชาการส่งเสริมการเกษตร ซึ่งมีหลายวิธีเช่น โรงเรียนเกษตรกร, เวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้, เกษตรกรต้นแบบ, ศูนย์เรียนรู้ชุมชน และสื่อการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร

2.3 การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม

พงษ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, สุรพงษ์ เศรษฐบุตร (2555: 4-46) ระบุว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง การให้โอกาสประชาชนเป็นฝ่ายตัดสินใจ กำหนดปัญหาความต้องการของตนเอง อย่างแท้จริง สามารถระดมความสามารถในการจัดการทรัพยากร การตัดสินใจ และการควบคุมดูแลกิจกรรมต่างๆในชุมชน กำหนดการดำรงชีวิตได้ด้วยตนเองให้มีความเป็นที่ดีขึ้น พัฒนาศักยภาพของชุมชนในด้านภูมิปัญญา

ทักษะ ความรู้ การจัดการเท่าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก การทำงานต้องเน้นการรวมกลุ่มเนื่องจากพลังกลุ่มจะเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาต่างๆ ให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำงานส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน, กรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :83) ระบุว่า การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเป็นการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาทั้งองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะและพฤติกรรมของผู้เรียนได้สูงสุด เนื่องจากเป็นการเรียนรู้ ที่ดึงประสบการณ์ ศักยภาพของผู้เรียนออกมาใช้อย่างเต็มที่ จึงประยุกต์ใช้การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เพื่อการถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรสู่เกษตรกร โดยให้ความสำคัญกับการจัดกระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม โดยนักส่งเสริมการเกษตรทำหน้าที่เป็นวิทยากรกระบวนการ ซึ่งเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับสังคมเกษตรกรไทย ในการให้ความรู้และเทคโนโลยีการเกษตรกับเกษตรกร โดยเฉพาะในชุมชน ซึ่งผู้ที่ต้องเข้าร่วมทำงานกับชุมชนนั้นต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญบางประการอยู่เสมอในการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

คู่มือการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำงานส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน, กรมส่งเสริมการเกษตร (2556:26) สรุปเกี่ยวกับการส่งเสริมแบบมีส่วนร่วมว่า มีที่มาจากแนวคิดด้านการศึกษานอกระบบ และเอื้ออำนวยให้เกิดการเรียนรู้ มีเป้าหมายเพื่อการปรับปรุงคุณภาพชีวิตชาวชนบท โดยมีวัตถุประสงค์ในการเพิ่มรายได้ต่อครัวเรือน จัดระบบและเอื้ออำนวยให้เกษตรกรสร้างทุนทางสังคม

สมจิต โยระคง, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ (2555 :7-15-7-17) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม เป็นหัวใจของการพัฒนาการแลกเปลี่ยน เรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมอภิปรายเหตุผล การมีส่วนร่วมเป็นการเชื่อมประชาชนระหว่างแนวคิดในการให้บริการ กับการส่งเสริมการเกษตรและการวิจัย เป็นการจุดประกายแนวความคิดริเริ่มในการขับเคลื่อนให้ชุมชนพัฒนาเร็วยิ่งขึ้น เพราะการมีส่วนร่วมจะตระหนักถึงกระบวนการคิดของผู้คน เพื่อนำไปสู่กระบวนการพัฒนา

สรุปได้ว่า การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วม คือ เป็นการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักส่งเสริมการเกษตรกับเกษตรกร ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมคิด ร่วมอภิปรายเหตุผล เพื่อพัฒนาความรู้ ทักษะ และศักยภาพ ในการแก้ไขปัญหาทางการเกษตรที่เกษตรกรต้องการ

3. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการยอมรับเทคโนโลยี

กระบวนการยอมรับ 5 ขั้นตอนของ Everett Rogers อ้างถึงใน สุนันท์ สีสังข์, ณัฐรัตน์เจริญ (2556: 5-26-5-29) มีรายละเอียดว่า

1. ขั้นตระหนักรู้หรือตื่นตัว เป็นขั้นแรกที่บุคคลได้รับรู้นวัตกรรม แต่ยังไม่มีความสนใจใดๆเกี่ยวกับนวัตกรรม เป็นประโยชน์ จึงยังไม่มี ความสนใจใดๆเกี่ยวกับนวัตกรรม
2. ขั้นสนใจหรือสนใจ เป็นขั้นตอนที่บุคคลมีความสนใจในนวัตกรรมนั้น พยายาม ค้นหาข้อมูลในนวัตกรรมนั้นอย่างจริงจัง
3. ขั้นตัดสินใจหรือประเมินผลข้อมูล เป็นขั้นตอนที่บุคคลได้รับข้อมูลเพียงพอ กับความต้องการ กำลังซึ้งใจถึงข้อดีข้อเสีย ในขั้นตอนนี้บุคคลอาจยอมรับหรือปฏิเสธนวัตกรรมนั้น มาจากการประเมินตามข้อมูลที่มี
4. ขั้นทดลองทำหรือทำให้เห็นผลเชิงประจักษ์ ขั้นตอนนี้เกิดขึ้นต่อเมื่อบุคคลยอมรับ นวัตกรรมแล้ว ลองนำมาทดลองในระดับต่างๆ เมื่อทดลองแล้วก็อาจหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ตน สามารถใช้นวัตกรรมได้ดียิ่งขึ้น
5. ขั้นยืนยันหรือยอมรับ เป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการ โดยบุคคลจะยอมรับ นวัตกรรมนั้นมาเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต โดยสมบูรณ์ เป็นขั้นตอนที่ผู้ยอมรับนวัตกรรมมีความ เชื่อว่าสามารถใช้นวัตกรรมนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการยอมรับเทคโนโลยี ดิเรก ฤกษ์หรัย อ้างถึงใน คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :37-41) ได้อธิบายประเด็นสำคัญของ 5 ขั้นตอนกระบวนการยอมรับดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 การตื่นตัวหรือเริ่มรับรู้ (Awareness) เป็นขั้นตอนที่กลุ่มบุคคลเป้าหมาย หรือเกษตรกรอาจตื่นตัวหรือ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะเป็นผู้กระตุ้นก็ได้ ผลของการตื่นตัว นั้นเกษตรกรต้องเกิดภาวะความไม่สมดุล (Imbalance) และมองหาสิ่งใหม่ที่คิดว่าเข้ามาทดแทนของเดิม การกระตุ้นให้เกิดการตื่นตัวโดยตนเองนั้น สื่อและช่องทางการสื่อสารจะมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่ง โดยเฉพาะสื่อวิทยุโทรทัศน์

ขั้นที่ 2 ความสนใจหาข้อมูลเพิ่มเติม (Interest of Information) เมื่อเกษตรกร ตื่นตัวเต็มที่จะสนใจหาข้อมูลเพิ่มเติม นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะมีบทบาทมากใน ขั้นตอนนี้ในการชี้แนะว่าแหล่งข้อมูลที่มีให้เพิ่มเติมจากที่กลุ่มบุคคลเป้าหมายรู้อยู่แต่เดิมแล้ว

ขั้นที่ 3 การประเมินผลหรือการไตร่ตรอง (Evaluation) เป็นการประเมินหรือการ ไตร่ตรองว่าจะยอมรับเทคโนโลยีหรือไม่ ข้อมูลที่นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะต้องให้ใน ขั้นตอนนี้ก็คือข้อมูลที่จะทำให้เกษตรกรเกิดความเชื่อมั่นว่า เมื่อเกษตรกรรับไปแล้วจะเกิด ผลประโยชน์แก่เขาอย่างเต็มที่การที่จะรับการเปลี่ยนแปลงนั้นสามารถที่จะระดมปัจจัยการผลิตหรือ มีสินเชื่อและบริการอื่นๆ จากนักวิชาการส่งเสริมการเกษตรในการสนับสนุนได้อย่างเต็มที่

ขั้นที่ 4 การทดลอง (Trial) ขั้นตอนนี้เกษตรกรจะลองทำในพื้นที่ขนาดเล็กเพื่อดูว่าคุ้มกับการลงทุนหรือไม่เพียงใด มีความเสี่ยงอย่างไร แค่ไหนและจะกำจัดความเสี่ยงในการประกอบการได้หรือไม่ การทดลองทำในขั้นตอนนี้ นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรจะมีบทบาทในการช่วยยืนยันและจะต้องบ่งชี้ให้กลุ่มบุคคลเป้าหมายหรือเกษตรกรทราบอย่างชัดเจนได้ว่ามีความเป็นไปได้ในการประกอบการในพื้นที่นั้นตามสภาพแวดล้อมและสอดคล้องกับปัจจัยการผลิตที่มีอยู่

ขั้นที่ 5 การยอมรับนำไปปฏิบัติ (Adoption) การยอมรับจะเกิดขึ้นเต็มที่และต่อเนื่องขึ้นอยู่กับปริมาณผลประโยชน์ที่เกษตรกรได้รับในห้วงเวลาหนึ่งๆ และทราบเท่าที่ไม่มีนวัตกรรมใดที่ดีกว่าสิ่งที่ยอมรับอยู่แล้วในปัจจุบัน

การจำแนกกลุ่มของผู้ยอมรับ ใช้เวลาในการตัดสินใจยอมรับนวัตกรรมซึ่ง โรเจอร์ (Rogers, 1971) และเบอทรานด์ (Bertrand, 1976) อ้างถึงใน คิเรก ฤกษ์หรัย (2538) ได้จำแนกไว้ 5 กลุ่มได้แก่

1) กลุ่มหัวก้าวหน้าหรือพวกนำการเปลี่ยนแปลง (innovators) หรือ “หัวไวใจสู้” ยอมรับนวัตกรรมเร็วมาก มีลักษณะกล้าเสี่ยง กล้าได้กล้าเสีย มีความพร้อมในการคิดริเริ่มนำสิ่งใหม่ แนวคิดใหม่มาปรับใช้ เพื่อประโยชน์สูงสุด ล้ำหน้าคนอื่นๆ ในสังคม

2) กลุ่มยอมรับเร็ว (early adopters) หรือ “ขอคู่มือทำ” เป็นพวกที่ยอมรับนวัตกรรมเร็ว แต่ใช้ระยะเวลาในการตัดสินใจที่จะยอมรับนวัตกรรมมากกว่าพวกหัวก้าวหน้า เป็นกลุ่มที่มีการตื่นตัว มีความพร้อมในการรับสิ่งใหม่ๆ และแนวคิดใหม่มาปรับใช้ให้ทันเหตุการณ์และทันกับความต้องการในชุมชนจัดเป็นผู้นำชุมชน

3) กลุ่มยอมรับปานกลาง (early majority) หรือ “เบิ่งตาลังเล” เป็นพวกที่ยอมรับนวัตกรรมแต่ใช้ระยะเวลาในการตัดสินใจมากกว่าพวกยอมรับเร็ว พวกยอมรับปานกลางเป็นพวกที่มีความละเอียดรอบคอบรัดกุมในการคาดคะเนและการตัดสินใจก่อนนำนวัตกรรมมาปรับใช้ ต้องการคำแนะนำพอสมควร

4) กลุ่มยอมรับช้า (late majority) หรือ “หันเหหัวคือ” เป็นพวกที่ยอมรับนวัตกรรม แต่ต้องใช้ระยะเวลาในการตัดสินใจนานมาก เป็นผู้ตามอย่างคนอื่นต้องการการชี้แนวทางและการกำกับอย่างใกล้ชิดให้เห็นตัวอย่างของคนหมู่มากในสังคมก่อนที่จะยอมรับนวัตกรรม

5) กลุ่มล่าหลัง (laggards หรือ late adoption) หรือ “งอมือจับเจ้า หรือ ไม่เอาไหนเลย” เป็นพวกที่ยอมรับนวัตกรรมช้ามากหรืออาจไม่ยอมรับนวัตกรรม เป็นผู้ยึดติดกับพฤติกรรมดั้งเดิม ต้องการขนบธรรมเนียมประเพณี อยู่ในแวดวงสังคมปิดที่ไม่ยอมรับสิ่งใหม่หรือแนวความคิดใหม่ๆ

จากแนวคิดทฤษฎี สามารถสรุปได้ว่าการยอมรับเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล มี 5 ขั้นตอนคือ ขั้นตื่นตัว ขั้นสนใจ ขั้นตัดสินใจ ขั้นทดลอง และขั้นยืนยันหรือยอมรับ เป็นกระบวนการ

ถ่ายทอดเทคโนโลยีให้กับเกษตรกร เริ่มรับรู้ไปสิ้นสุดลงด้วยการตัดสินใจยอมรับนำไปปฏิบัติ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการตัดสินใจยอมรับกระบวนการ 5 กลุ่มคือ หัวใจใจสู้ ขอดูที่ทำเบ้งตาลังเล หันเหหัวคือ และงอมือจับเจ้า

4. โรงเรียนเกษตรกร

กรมส่งเสริมการเกษตร (2543) พบว่า โรงเรียนเกษตรกร (farmers field school) เป็นการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้ใหญ่แบบไม่เป็นทางการ โรงเรียนหรือสถานที่เรียนเป็นบริเวณที่ใกล้กับไร่นาสวนมากที่สุด เนื่องจากกิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เพื่อช่วยให้แต่ละคนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสภาพไร่นาด้วยตนเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์การส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิถีปฏิบัติจากการเป็นผู้รับ (receiver) เป็นผู้ยอมรับ (perceiver) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพที่ดี ผลผลิตคุ้มค่างกับการลงทุนและกระบวนการผลิตต้องปลอดภัยแก่เกษตรกรและผู้บริโภค มีการใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด เกิดความยั่งยืนทางการเกษตรและไม่ทำให้เกิดมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม

โรงเรียนเกษตรกรเพื่อการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน: ทบทวนความทรงจำ http://thailand.ipm-info.org/th/FarmerFieldSchools/00_contents_ffs.htm สืบค้นคืนวันที่ 18 สิงหาคม 57 ระบุว่าโรงเรียนเกษตรกร หรือ FFS คือ กิจกรรมการฝึกอบรมตลอดฤดูกาลเพาะปลูกโดยมีการฝึกอบรมในแปลงปลูกพืช เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการตลอดฤดูกาลเพาะปลูกจึงครอบคลุมทุกระยะพัฒนาการของพืชรวมทั้ง การปฏิบัติจัดการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด กระบวนการฝึกอบรมจะใช้วิธีให้ผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลาง โดยการมีส่วนร่วม และอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการหาประสบการณ์การปฏิบัติจริงองค์ประกอบพื้นฐานของโรงเรียนเกษตรกรสำหรับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน

องค์ประกอบพื้นฐานของโรงเรียนเกษตรกรสำหรับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสานมีดังนี้

- 1) ในหนึ่งโรงเรียนเกษตรกรจะประกอบไปด้วยกลุ่มเกษตรกรจำนวน 20-25 คน
- 2) โรงเรียนเกษตรกร เป็นการเรียนในแปลงปลูกพืชและมีระยะเวลาอย่างน้อยหนึ่งฤดูกาลเพาะปลูก (ตั้งแต่เพาะเมล็ดไปจนถึงเก็บเกี่ยว)
- 3) เกษตรกรสมาชิกจะพบกันเป็นประจำสัปดาห์ละหนึ่งครั้งตลอดฤดูกาลเพาะปลูก
- 4) ในโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรเป็นผู้ดำเนินการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวิธีไอพีเอ็ม (IPM) และวิธีแบบเกษตรกรทั่วไป เกษตรกรจะมีแปลงปฏิบัติตามวิธีไอพีเอ็ม (IPM) และแปลงปฏิบัติตามวิธีเกษตรกร

5) อีกทั้งในโรงเรียนเกษตรกรจะต้องมีการทำแปลงศึกษาเฉพาะเรื่อง ซึ่งหัวข้อที่ศึกษาขึ้นอยู่กับปัญหาที่มีอยู่ในพื้นที่นั้น

6) โรงเรียนเกษตรกรจะมีการกำหนดหัวข้อเรียนรู้พิเศษซึ่งเกษตรกรเป็นผู้เลือกเรื่องที่น่าสนใจ

7) การพบปะแต่ละครั้งอย่างน้อยที่สุดจะต้องมีกิจกรรมการวิเคราะห์ระบบนิเวศเกษตร (AESAs) แปลงปลูกพืชและปิดท้ายด้วยการตัดสินใจร่วมกันในการจัดการแปลงปลูกของสัปดาห์นั้นๆ

8) วิธีการศึกษาตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรคือการเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ศูนย์กลางอยู่ที่ผู้เรียน และยึดหลักการศึกษานอกระบบ

9) โรงเรียนเกษตรกร 1 กลุ่ม จะต้องมีความรู้ที่เพียงพออย่างน้อยหนึ่งคนทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์ มิใช่การสอนให้ทำหรือการส่งมอบคำสั่งจากระดับบนสู่ระดับล่าง

คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตร ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :116) กล่าวว่า โรงเรียนเกษตรกร (farmers field school) เป็นการทำงานส่งเสริมการเกษตรเน้นกระบวนการให้การศึกษาและปฏิบัติด้วยตนเอง (Learning by doing) เริ่มตั้งแต่การวางแผน ศึกษา วิเคราะห์ ทดลอง และทำกิจกรรมร่วมกัน โดยมีการพบปะกันระหว่างเกษตรกรกับนักส่งเสริมการเกษตร เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ตั้งแต่เริ่มปลูก เพื่อจะได้เรียนรู้ถึงการเจริญเติบโต ความสัมพันธ์และการเคลื่อนไหว ของสิ่งมีชีวิต ดิน น้ำ และพืช แล้วจึงนำข้อมูลเหล่านี้มาวิเคราะห์เพื่อประกอบการตัดสินใจ วิธีการนี้เป็นการฝึกให้เกษตรกรได้มีโอกาสคิด วิเคราะห์ และตัดสินใจด้วยตนเอง โดยนำวิธีการที่ได้ผลจากคำแนะนำของนักส่งเสริมการเกษตรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หรือความรู้จากแหล่งอื่นๆ รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น มาฝึกทดลองทำเองแบบง่ายๆ เพื่อพิสูจน์และเปรียบเทียบผล โดยทำการแบ่งเกษตรกรออกเป็นกลุ่มๆ ภายใต้กระบวนการหรือหลักสูตรที่สอดคล้องกับปัญหาของเกษตรกร แต่ละพื้นที่ เกษตรกรมีโอกาสนำผลมาอภิปราย และตัดสินใจในกลุ่มของตนเอง ทั้งนี้ด้วยการช่วยเหลือ และสนับสนุนอย่างใกล้ชิดจากนักส่งเสริมการเกษตร ซึ่งทำหน้าที่ดำเนินการหรืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

จาก <http://www.doae.go.th/library/html/detail/farmerschool/> สืบค้นเมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2556 รายละเอียดมีว่า "โรงเรียนเกษตรกร" ในกรณีนี้หมายถึง กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่นำมาใช้ในการส่งเสริมให้เกษตรกรได้ร่วมกันคิด แลกเปลี่ยนประสบการณ์ แก้ไขปัญหา และสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง ในกระบวนการผลิตได้ทุกขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มปลูกจนกระทั่งเก็บเกี่ยว และหลังเก็บเกี่ยว (Season Long Training)

วิธีการถ่ายทอดความรู้สู่เกษตรกร สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับกิจกรรมปลูกพืชทุกชนิดรวมทั้งการเลี้ยงสัตว์ด้วย โดยมีหลักการสำคัญ คือ เกษตรกรหรือผู้เรียนจำเป็นต้องร่วมเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดฤดูกาลเพาะปลูก หรือตลอดกระบวนการของกิจกรรมนั้น ๆ ซึ่งประโยชน์ของการเรียนรู้ตามกระบวนการจะช่วยให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง

คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำการส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :165) ระบุว่า ขั้นตอนการดำเนินงานโรงเรียนเกษตรกร มีดังนี้

ขั้นที่ 1 เตรียมการ

- 1) คัดเลือกเกษตรกร กลุ่มละประมาณ 20-25 คน
- 2) ประชุมกลุ่มเกษตรกรเพื่อชี้แจงกิจกรรม
- 3) รวบรวมข้อมูล ระบบการทำการเกษตรของเกษตรกร
- 4) วางแผนการเรียนรู้ตลอดฤดูกาลเพาะปลูก

ขั้นที่ 2 ดำเนินการระหว่างเปิดโรงเรียน

- 1) การชี้แจงทำความเข้าใจ วัตถุประสงค์ และวิธีดำเนินการ โรงเรียนเกษตรกร
- 2) ศึกษาสถานการณ์ของเกษตรกร มีวิธีเพาะปลูกอย่างไร รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน

จัดทำปฏิทินการเพาะปลูก

3) จัดทำข้อตกลงร่วมกับเกษตรกร คัดเลือกสถานที่ คัดเลือกแปลงสาธิต ทำข้อตกลงในการเข้าร่วมการฝึกอบรม

- 4) เตรียมโรงเรียนเกษตรกร แผน อุปกรณ์ เอกสาร
- 5) กิจกรรมโรงเรียนเกษตรกร เรียนรู้การจัดการผลิตพืชร่วมกัน
 - สรุปกิจกรรมและนำเสนอกิจกรรม
 - ลงสำรวจแปลงปลูกพืช
 - เก็บข้อมูล เก็บตัวอย่าง
 - วิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก ตั้งคำถามเพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเกษตรกร
 - ร่วมหารือในกลุ่มย่อย วิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก
 - นำเสนอการวิเคราะห์ ทำข้อตกลงร่วมกัน
 - สรุปและวางแผนสัปดาห์ต่อไป
- 6) จัดงานวันสาธิต เพื่อให้เกษตรกรมีโอกาสดูสิ่งที่ได้เรียนรู้

ขั้นที่ 3 สิ้นสุดการดำเนินการโรงเรียนเกษตรกร

- วิเคราะห์และสรุปบทเรียน ร่วมกัน มีคำถามใดที่ต้องการคำตอบในฤดูถัดไป

- ทำแผนสำหรับแปลงศึกษาเฉพาะเรื่อง
- ค้นหาเกษตรกรผู้นำ เป็นวิทยากรที่เลี้ยงในฤดูกาลถัดไป

จากแนวคิดทฤษฎี สามารถสรุปได้ว่า โรงเรียนเกษตรกรคือ การส่งเสริมการเกษตรแบบมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรและเจ้าหน้าที่ ซึ่งมีขั้นตอนและกระบวนการศึกษาโดยเกษตรกรปฏิบัติ และเรียนรู้ด้วยตนเอง ตั้งแต่เริ่มปลูกพืชจนกระทั่งเก็บเกี่ยวผลผลิต เพื่อจะได้เรียนรู้ถึงการเจริญเติบโตของพืชชนิดนั้นๆ รวมทั้งวิเคราะห์สถานการณ์การเพาะปลูก สรุปและวางแผนการปลูก ช่วยให้เกษตรกรสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเองในการดูแลรักษาพืชที่เพาะปลูก เพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแนวคิดและวิธีปฏิบัติ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพที่ดี คู่มากับการลงทุนใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุด

5. ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” มีดังต่อไปนี้

5.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร

เผด็จพงษ์ จันทโร (2529) ศึกษาเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวของเกษตรกรลุ่มน้ำโกลก จังหวัดนราธิวาส ผลวิจัยพบว่า คราวเรือนเกษตรกรเขตพื้นที่ลุ่มน้ำโกลก มีอายุระหว่าง 21 -60 ปี สภาพการทำนาส่วนใหญ่เป็นขนาดเล็กโดยถือครองพื้นที่ 1- 15 ไร่ นิยมปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมืองเพื่อบริโภค มีผลผลิตต่ำประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่

อัญชลี ยิ้มสมบูรณ์ (2554) ศึกษาเรื่อง การจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม ผลการวิจัยพบว่า 1) เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศชาย สำเร็จการศึกษาสูงสุดอยู่ในระดับประถมศึกษา มีอาชีพหลักทำสวนมะพร้าว มีพื้นที่ทำการเกษตร 6-10 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 48.9 และมีประสบการณ์ในการทำเกษตร 30 ปีขึ้นไป 2) สภาพการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน 3) ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการความรู้ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร โดยภาพรวมอยู่ในระดับน้อย 4) การเปรียบเทียบสภาพการจัดการความรู้ ปัญหาและอุปสรรคตามตัวแปร พบว่าด้านเพศไม่มีความแตกต่างกัน ส่วนด้านอายุ ระดับการศึกษา และประสบการณ์ในการประกอบอาชีพมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

5.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียน

เกษตรกร

ชูเกียรติ รักซ้อน (2532) กล่าวว่า การส่งเสริมการเกษตร เป็นการนำความรู้และวิทยาการที่ทันสมัยที่ได้มาจากการค้นคิดและวิจัยของนักวิชาการไปสู่เกษตรกร โดยมีองค์กรส่งเสริมการเกษตรเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดและแพร่กระจายความรู้ดังกล่าว การส่งเสริมการเกษตรยังเป็นการให้การศึกษาแก่เกษตรกรในรูปแบบของการให้ศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยมีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมเป็นครูผู้ให้ความรู้ นอกจากนี้ยังรวมไปถึงการนำข้อมูลข่าวสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบอาชีพทางการเกษตรไปสู่เกษตรกร เช่น เรื่องปัจจัยการผลิต การผลิตพืช-สัตว์ การตลาดสินค้าเกษตร การแปรรูปผลิตผลการเกษตร และแหล่งสินเชื่อการเกษตร เป็นต้น โดยที่เป้าหมายสูงสุดของการส่งเสริมการเกษตรก็คือ การพัฒนาสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของเกษตรกรให้ดีขึ้น สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีศักดิ์ศรี และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ โดยเท่าเทียมกัน

ไพโรจน์ นวลนุ่ม, สุวรรณ ประณีตวศกุล (2543: 396-403) วิจัยเรื่อง การประเมินผลกระทบของโครงการ โรงเรียนเกษตรกรต่อสภาพแวดล้อม และความรู้ของเกษตรกร ผลการศึกษาพบว่า โครงการ โรงเรียนเกษตรกรมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและความรู้ของเกษตรกรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาด้านสภาพแวดล้อม (วัดผ่านดัชนีชี้วัดสภาพแวดล้อม) พบว่า ความเสี่ยงต่อสภาพแวดล้อมของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการลดลงมากกว่าการลดลงของเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สำหรับด้านความรู้ (วัดผ่านคะแนนทดสอบความรู้) พบว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการมีคะแนนความรู้เพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติเมื่อเปรียบเทียบกับเกษตรกรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการซึ่งไม่มีการเปลี่ยนแปลงของความรู้

ปิยะวดี สิงห์สุริย์ (2545:117-120) เรื่อง การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ กรณีศึกษา เกษตรกรเขตหนองจอก กรุงเทพฯ พบว่า บทบาทที่เกษตรกรคาดหวังในการมีส่วนร่วมวางแผน เกษตรกรปฏิบัติทุกครั้งมากที่สุด ร้อยละ 62.0 บทบาทที่เกษตรกรคาดหวังในการมีส่วนร่วมปฏิบัติ เกษตรกรปฏิบัติทุกครั้งมากที่สุด ร้อยละ 50.0 บทบาทที่เกษตรกรคาดหวังในการมีส่วนร่วมใช้ประโยชน์ เกษตรกรปฏิบัติทุกครั้งมากที่สุด ร้อยละ 48.0 บทบาทที่เกษตรกรคาดหวังในการมีส่วนร่วมติดตามประเมินผล เกษตรกรปฏิบัติทุกครั้งมากที่สุด ร้อยละ 86.0 โดยกิจกรรมที่เกษตรกรต้องได้รับการสนับสนุนมากที่สุด 1.การร่วมแลกเปลี่ยนความรู้ หรือประสบการณ์ของสมาชิก 2. การร่วมเสนอประเด็นปัญหาหรือสิ่งต่างๆที่ต้องการเรียนรู้ 3. การร่วมติดตามดูผลงานที่ปฏิบัติในการดำเนินงานแต่ละครั้ง 4. การร่วมเข้ารับการอบรมต่อเนื่องตลอดฤดูกาลเพาะปลูก 5. การร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือประสบการณ์กับเจ้าหน้าที่ 6. การร่วมเสนอแนวทางการทดสอบหรือพิสูจน์ทราบ และการร่วมสำรวจหรือบันทึกข้อมูลหรือเก็บตัวอย่าง

สิ่งมีชีวิตต่างๆ จากแปลงทดสอบ 7. การร่วมนำประสบการณ์ต่างๆที่แลกเปลี่ยนกันมาใช้วิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางการทดสอบหรือพิสูจน์ทราบ และการร่วมนำข้อสรุปที่ได้จากการทดสอบหรือพิสูจน์ทราบมาใช้เพื่อเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานต่อไป

นายสุรศักดิ์ ทวีบุตร (2546) วิจัยเรื่อง “กระบวนการ โรงเรียนชานาเกษตรอินทรีย์ เพื่อสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กเยาวชน โรงเรียนบ้านหนองเป่า ต.ทุ่งนางโกล อ.เมือง จ.ยโสธร” ผลการศึกษาพบว่า การศึกษาความเปลี่ยนแปลงของชุมชนที่มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ของนักเรียน ทำให้ผู้เข้าร่วมได้เห็นพัฒนาการของชุมชนจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ความเปลี่ยนแปลง ของชุมชนส่วนใหญ่มาจากความเจริญที่เกิดขึ้นตามยุคสมัย การเจริญของวัตถุเป็นสิ่งชี้วัดคุณภาพ ชีวิต การขยายตัวของระบบทุนนิยม ทำให้ส่งผลต่อวิถีดั้งเดิมของชุมชน โดยเฉพาะวิถีการเกษตรที่ ปรับเปลี่ยนจากผลิตเพื่ออยู่เพื่อกิน เป็นเพื่อขาย การมุ่งแสวงหาค่าตอบแทนที่เป็นตัวเงิน จำต้อง เปลี่ยนจากพึ่งพาธรรมชาติมาเป็นพึ่งเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เพิ่มต้นทุนให้สูงขึ้น แต่ต้องทำลายวิถี ชุมชนที่ดั้งเดิมของบรรพบุรุษหลายปัจจัยที่ส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชนและ มีผลส่งมาถึงลูกหลาน อาทิ การทำเกษตรแบบสมัยใหม่ที่ต้องพึ่งสารเคมี พ่อแม่ต้องคลุกคลีกับ สารเคมีมากขึ้น จากการทำไร่ที่โรงเรียนตั้งอยู่ภายใต้การรายล้อมของทุ่งนา ที่มีการใช้สารพิษ สารเคมีทาง การเกษตรของคนในชุมชน

ภาคภูมิ ดาราพงษ์ (2548:126-128) ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของ เกษตรกรในโรงเรียนเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า อายุมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมในด้าน การคิด การได้รับข้อมูลข่าวสารการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ด้านการคิด ด้านการวางแผน ด้านการทำกิจกรรม ด้านการประเมินผล และในภาพรวม จำนวน แรงงานในครัวเรือนมีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมทางการวางแผน สมาชิกสถาบัน เกษตรกรมี ความสัมพันธ์กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้านการประเมินผล ส่วนความรู้เกี่ยวกับ โรงเรียนเกษตรกร มีความสัมพันธ์กับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมด้านการคิด ด้านการประเมินผล และในภาพรวม

รัชชัย รัตน์ชเลศ และ พฤกษ์ ยิบมันตะสิริ (2549) วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพ เกษตรกรเพื่อการผลิตไม้ผลคุณภาพส่งออกตามแนวทางและแนวปฏิบัติ “โรงเรียนเกษตรกร” พบว่า ชาวสวนต้องปรับความเข้าใจกับเงื่อนไขการส่งออก และยอมรับกับขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติตาม“กลุ่ม” “การผลิตเชิงก้าวหน้า” “ทางราชการ” และ “มาตรฐานสินค้าผลไม้ส่งออก” การปฏิบัติในส่วนที่เป็น ขั้นตอน ของกลุ่มมีความสำคัญยิ่ง เนื่องจากได้มุ่งเตรียมการให้การส่งออกสัมฤทธิ์ผลในทุกมิติ โดยเฉพาะที่เหลืออีก 3 ขั้นตอน พิจารณาว่า “ชมรมผู้ปลูกมะม่วงจังหวัดเชียงใหม่” ได้นำแนวทางและ แนวปฏิบัติ “โรงเรียนเกษตรกร” มาใช้พัฒนาศักยภาพของชาวสวนที่เป็นสมาชิกเพื่อการผลิตไม้ผล

คุณภาพส่งออก ด้วยการแฝงซ่อนไว้ในกระบวนการพัฒนากลุ่ม 7 ประการ ได้แก่ 1) การรวมกลุ่มเพื่อแสดงตัวตนและสร้างอำนาจต่อรอง 2) การวางโครงสร้างบริหารกลุ่มไว้อย่างเหมาะสม 3) การกำหนดวัตถุประสงค์ของกลุ่มไว้อย่างชัดเจน 4) การมีข้อมูลของสมาชิกกลุ่มไว้อย่างครบถ้วน 5) การมีกิจกรรมและกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง 6) การมีองค์ความรู้ที่แม่นยำเพื่อผลิตไม่ผลคุณภาพส่งออก และ 7) การสร้างเครือข่ายและพันธมิตร

นายสมนึก คงชู (2552) กล่าวว่า การปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรระดับอำเภอในจังหวัดยะลา การทำงานในพื้นที่พบว่าเจ้าหน้าที่มีกิจกรรมในการให้บริการคือ การถ่ายทอดความรู้ด้านการเกษตร ร้อยละ 79.4 วิทยากรคือเจ้าหน้าที่ร่วมกับเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จ เจ้าหน้าที่ และบทบาทที่ปฏิบัติงานจริงของเจ้าหน้าที่โดยเฉลี่ย พบว่ามี บทบาทเป็นผู้ประสานงาน พร้อมนี้เจ้าหน้าที่มีปัญหาการปฏิบัติงานในจากเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ เจ้าหน้าที่ทุกคนเสนอแนะการปฏิบัติงาน คือควรสร้างความมั่นใจให้แก่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานในระดับพื้นที่

สุรพล พหลภักย์ (2555) กล่าวว่า รูปแบบการทำงานที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนเกษตรกร คือรูปแบบนาหวาน นาดำ และนาโยน โดยใช้สารเคมีและสารชีวภาพ โรงเรียนเกษตรกรมีรูปแบบเป็นการศึกษานอกระบบ การวัดความรู้ของเกษตรกร พบว่า คะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนการอบรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งการเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของเกษตรกรที่ใช้สารเคมีและสารชีวภาพ พบว่า นาโยนกล้าใช้ต้นทุนค่าที่สุด รองลงมาคือนาหวาน และนาปักดำ

5.3 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว

สมบุญ สุวรรณโณ, ปราณิ ทองคำ (2546) วิจัยเรื่อง การยอมรับการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรจังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า 1. เกษตรกรผู้ร่วมโครงการโรงเรียนเกษตรกรเพศหญิงร้อยละ 52 ส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ มีอายุเฉลี่ย 50.40 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานเฉลี่ย 23.69 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 11.45 ไร่ และมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 6.9 ไร่ แรงงานที่ใช้ในการทำนาเฉลี่ย 2.49 คนรายได้ส่วนใหญ่ได้มาจากภาคการเกษตร ร้อยละ 62.70 มีหนี้สินและกู้ยืมเงินเพื่อใช้ลงทุนทำการเกษตร 2. เกษตรกรผู้ร่วมโครงการโรงเรียนเกษตรกรมีการยอมรับการถ่ายทอดความรู้โดยรวมทุกด้านในระดับปานกลางค่อนข้างมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า เกษตรกรยอมรับการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรด้านประโยชน์ที่ได้รับในระดับมาก ด้านปัจจัยดึงดูด และปัจจัยสนับสนุนยอมรับในระดับปานกลางค่อนข้างมาก ส่วนด้านวิธีดำเนินการปฏิบัติและความเหมาะสมของการถ่ายทอดความรู้ยอมรับในระดับปานกลาง

ยุพินพรรณ ศิริวัชฌนกุล (2550) ศึกษาเรื่อง เกษตรกรให้ความคิดเห็นต่อการยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการสวนลองกอง พบว่า มี 10 ตัวแปร ที่มีค่าความสัมพันธ์ทางบวกอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง และมีนัยสำคัญทางสถิติ คือ ขนาดเนื้อที่ถือครอง ขนาดพื้นที่ทำการเกษตร ขนาดพื้นที่ปลูกลองกอง รายได้ของครอบครัว รายได้จากนอกภาคเกษตร ขนาดพื้นที่สวนที่ยังไม่ให้ผลผลิต ผลผลิตของลองกองทั้งหมด ผลผลิตลองกองต่อไร่ ทัศนคติที่มีต่อการปลูกลองกอง และแรงจูงใจ สำหรับตัวแปรอีก 4 ตัวแปร มีค่าความสัมพันธ์ทางลบอย่างมีนัยสำคัญยิ่ง และมีนัยสำคัญทางสถิติกับการยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการสวนลองกอง ตัวแปรทั้ง 4 คือ อายุ ราคาลองกองที่ขายได้ ขนาดพื้นที่สวนที่ให้ผลผลิต และระยะเวลาเดินทางไปสวนลองกอง นอกจากนี้ พบว่า มีตัวแปร 5 ตัว คือ รายได้ของครอบครัว ผลผลิตของลองกองทั้งหมด ราคาผลผลิตลองกอง ทัศนคติที่มีต่อการปลูกลองกอง และแรงจูงใจ มีอิทธิพลต่อการยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการสวนลองกอง เมื่อทดสอบโดยการวิเคราะห์ถดถอยพหุ

ธิติรัตน์ บุญเต็ม (2553:77-80) วิจัยเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยทางด้านสังคมและเศรษฐกิจกับการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงซึ่งเพศมีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยี ในด้านการศึกษาซึ่งเกษตรกรส่วนใหญ่จะมีการศึกษาน้อย การศึกษาเป็นตัวชี้วัดความยั่งยืนด้านสังคมของเกษตรกร และมีผลในการขยายแนวคิดไปสู่เกษตรกรและชุมชนใกล้เคียง เกษตรกรมีการรับรู้ข่าวสารด้านการผลิตข้าวส่วนใหญ่ จากเจ้าหน้าที่ และแหล่งความรู้ที่สำคัญของเกษตรกรอีกประการ คือ การได้รับความรู้จากการฝึกอบรม และการตัดสินใจที่จะนำไปปฏิบัติในแปลงนาของตนเอง เกษตรกรส่วนใหญ่มีอาชีพหลักทำนา มีอาชีพรองเลี้ยงสัตว์ ทำไร่สวนผสม ประมง และมีเกษตรกรบางส่วนมีอาชีพนอกภาคการเกษตร วิเคราะห์ได้ว่าสภาพแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพลต่อการกำหนดรูปแบบและประเภทของการประกอบกิจกรรมประกอบอาชีพหลักทางการเกษตร ซึ่งสัมพันธ์สภาพเศรษฐกิจ เช่นรายได้ ขนาดพื้นที่ถือครอง มีความสัมพันธ์ต่อระดับการยอมรับของเกษตรกร โดยรายได้ในครอบครัวของเกษตรกรเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการยอมรับเทคโนโลยี

สรุปจากการทบทวนวรรณกรรม จึงได้กำหนดตัวแปรต่างๆดังนี้

สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร ได้แก่ เพศ อายุ การศึกษา การเป็นสมาชิกกลุ่มองค์กร อาชีพหลัก อาชีพรอง สมาชิกในครัวเรือนแรงงานภาคการเกษตร

สภาพการผลิตของเกษตรกร ได้แก่ ขนาดพื้นที่การปลูกข้าว การถือครองที่ดิน ผลผลิตข้าว ประสิทธิภาพในการปลูกข้าว

การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร มีกิจกรรมดังนี้ เข้าร่วมรับการอบรมตลอดฤดูกาล เข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลงสาธิต เข้าร่วมลงสำรวจแปลงปลูกพืช เก็บตัวอย่างพืชและแมลง เข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก เข้าร่วมวาดภาพการวิเคราะห์ระบบนิเวศ นำเสนอการวิเคราะห์ระบบนิเวศ เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว และสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไป

การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่มีประเด็นต่างๆดังนี้ การได้มีโอกาสอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร การได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรจากแหล่งใดบ้าง การเจ้าหน้าที่มี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณจากแหล่งใด เหตุผลในการเลือกการส่งเสริมเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปปฏิบัติในพื้นที่ การมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงสาธิตปฏิบัติ)อย่างไร การมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร การมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร

การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวและนำไปปฏิบัติในพื้นที่ของเกษตรกร ได้แก่ การคัดเลือกพันธุ์ การเตรียมดิน การตกกล้า การปักดำ การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” ผู้วิจัยได้ดำเนินงานตามรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ในการวิจัย มี 2 กลุ่มดังนี้

1.1 เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร จำนวน 2 กลุ่มๆละ 30 รายศึกษาทั้งหมด คือ เกษตรกร หมู่ที่ 1 และ 8 ตำบลนาคี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

1.2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบพื้นที่ปลูกข้าว และนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าว จำนวน 8 ราย และเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดกลุ่มอารักขาพืช 2 ราย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เกษตรกร โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียน

เกษตรกร

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ในการเข้าร่วม โรงเรียน

เกษตรกร

2.2 การสร้างและการทดสอบเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างเครื่องมือในลักษณะการใช้แบบสัมภาษณ์ สำหรับสัมภาษณ์สมาชิกเกษตรกรผู้เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา โดยมีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

2.2.1 การสร้างแบบสัมภาษณ์ นำผลจากการทบทวนวรรณกรรมมากำหนดในการสร้างแบบสัมภาษณ์เกษตรกรได้องค์ประกอบดังนี้

- 1) ปัจจัยพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร
- 2) การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร
- 3) การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร
- 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

แบบสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ได้องค์ประกอบดังนี้

- 1) ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่
- 2) การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่
- 3) ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

2.2.2 การตรวจสอบความเหมาะสมของแบบสัมภาษณ์ เพื่อให้การวิจัยมีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยได้นำแบบสัมภาษณ์ไปให้คณะอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสม และให้คำแนะนำแก้ไข

2.2.3 ทดสอบแบบสัมภาษณ์ โดยการนำแบบสัมภาษณ์ไปทำการทดสอบ (pre test) ตอนที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร และตอนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร กับประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจำนวน 20 ราย นำผลการสัมภาษณ์ ไปทดสอบหาค่าความเที่ยงตรง (reliability consistency) ตามวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (coefficient of alpha หรือ Cronbach) โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ผลการทดสอบค่าความเที่ยงตรง พบว่า มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.797

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ประสานงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ เพื่อประสานงานนัดหมายกับเกษตรกร ในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามช่วงเวลา

3.2 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และสัมภาษณ์เกษตรกรที่เข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกรข้าวจำนวน 3 กลุ่มๆละ 20 รายศึกษาทั้งหมด คือ เกษตรกรหมู่ที่ 1 และ 8 ตำบลบุঢ়ี อำเภอมือง จังหวัดยะลา

3.3 เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่มีพื้นที่ปลูกข้าว และนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าว และเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดกลุ่มอัครกาพีช

3.4 เก็บรวบรวมข้อมูลในฤดูกาลผลิตข้าวช่วงเดือน ตุลาคม 2557 – กุมภาพันธ์ 2558

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

4.1 วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

4.2 สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล อธิบายลักษณะของข้อมูล โดยใช้ ค่าเฉลี่ย ค่าความถี่ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าร้อยละ ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด จัดช่วงชั้น จัดอันดับ และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ในการวิเคราะห์ข้อมูล

4.3 การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ของเจ้าหน้าที่ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหาโดยจัดลำดับหมวดหมู่ความสำคัญแบบความเรียง ข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative data) ที่ได้จากการสัมภาษณ์และสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดหมวดหมู่ ใช้วิธีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยวิธีการสรุป และ พรรณนาบรรยาย การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยใช้วิธีการดังนี้ ซึ่งมีวิธีการและเครื่องมือหลากหลายผสมผสานในการช่วยวิเคราะห์

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่ ซึ่งนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร
2. การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร
3. การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร
4. ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

ส่วนที่ 1. สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร จำนวนสมาชิกในครัวเรือน จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตร พื้นที่ถือครอง พื้นที่ทำการเกษตร พื้นที่ปลูกข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูก ที่มาของแหล่งพันธุ์ข้าว ระบบน้ำในการปลูกข้าว สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.1 อายุเพศ และสถานภาพ

N = 60

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. เพศ		
ชาย	5	8.3
หญิง	55	91.7

ตารางที่ 4.1 อายุ เพศ และสถานภาพ (ต่อ)

N = 60

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
2. อายุ (ปี)		
≤ 30	4	6.7
31 – 40	14	23.3
41 – 50	20	33.3
≥ 51	22	36.7
ค่าต่ำสุด = 24 ค่าสูงสุด = 74 ค่าเฉลี่ย = 46.45		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.452		
3. สถานภาพ		
โสด	4	6.7
สมรส	53	88.3
อื่นๆ	3	5.0

จากตารางที่ 4 พบว่า

1. เพศ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 91.7 เป็นเพศหญิง และร้อยละ 8.3 เป็นเพศชาย
2. อายุ เกษตรกร ร้อยละ 36.7 มีอายุมากกว่า 50 ปี และใกล้เคียงกันมากที่สุด ร้อยละ 33.3 มีอายุระหว่าง 41 - 50 ปี รองลงมา ร้อยละ 23.3 มีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี โดยมีส่วนน้อย ร้อยละ 6.7 มีอายุต่ำกว่า 30 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 46.45 ปี
3. สถานภาพ เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 88.3 มีสถานภาพสมรส รองลงมา ร้อยละ 6.7 มีสถานภาพโสด มีส่วนน้อย ร้อยละ 5.0 มีสถานภาพอื่นๆเช่น หม้าย

ตารางที่ 4.2 ระดับการศึกษา ตำแหน่งทางสังคม และสมาชิกสถาบันเกษตรกร N = 60

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	10	16.7
โรงเรียนปอเนาะ	5	8.3
ชั้นประถมศึกษา	32	53.3
ชั้นมัธยมศึกษา	13	21.7
2. ตำแหน่งทางสังคม		
ไม่มี	52	86.7
ผู้ใหญ่บ้าน	2	3.3
คณะกรรมการหมู่บ้าน	1	1.7
อสม.	5	8.7
3. สมาชิกสถาบันเกษตรกร(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)		
ไม่ได้เป็น	25	41.7
เป็น	35	58.3
3.1 เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร		
คณะกรรมการ สบกด.	1	1.7
กลุ่มเกษตรกร	28	46.7
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	1	1.7
กลุ่มส่งเสริมอาชีพ	6	10.0
สมาชิก รกส.	4	6.7
อื่น ๆ	1	1.7

จากตารางที่ 4.2 พบว่า

1. การศึกษา เกษตรกรร้อยละ 53.3 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมา ร้อยละ 21.7 จบการศึกษาระดับมัธยม และรองลงมา ร้อยละ 16.7 ไม่ได้รับการศึกษา มีส่วนน้อย ร้อยละ 8.3 จบการศึกษาโรงเรียนปอเนาะ

2. ตำแหน่งทางสังคม เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 86.7 ไม่ได้มีตำแหน่งทางสังคม รองลงมา ร้อยละ 8.7 เป็น อสม. รองลงมา ร้อยละ 3.3 เป็นผู้ใหญ่บ้าน และมีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน

3. การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 58.3 เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร และร้อยละ 41.7 ไม่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร

3.1 การเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 46.7 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร และรองลงมา ร้อยละ 10.0 เป็นสมาชิกกลุ่มส่งเสริมอาชีพ และรองลงมา ร้อยละ 6.7 เป็นสมาชิก ชกส. มีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรอื่น ๆ เช่น คณะกรรมการสภกต. กลุ่มแม่บ้าน

ตารางที่ 4.3 สมาชิกในครัวเรือนและแรงงานภาคการเกษตร

N = 60

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. สมาชิกในครัวเรือน (คน)		
1 - 3	2	3.3
4 - 6	33	55.0
7 - 9	16	26.7
≥ 9	9	15.0
ค่าต่ำสุด = 2 : ค่าสูงสุด = 15 ค่าเฉลี่ย = 5.91		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.238		
2. จำนวนสมาชิกที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตร(คน)		
1 - 3	48	80.0
4 - 6	11	18.3
7 - 9	1	1.7
ค่าต่ำสุด = 1 : ค่าสูงสุด = 7 ค่าเฉลี่ย = 2.24		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 1.197		

ตารางที่ 4.3 สมาชิกในครัวเรือนและแรงงานภาคการเกษตร (ต่อ)

N = 60

สภาพพื้นฐานทางสังคม	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
2.1 จำนวนสมาชิกชายที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตร(คน)		
ไม่มี	21	35.0
1 - 3	37	61.7
4 - 6	2	3.3
ค่าต่ำสุด = 1 : ค่าสูงสุด = 4 ค่าเฉลี่ย = 0.93		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.899		
2.2 จำนวนสมาชิกหญิงที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตร(คน)		
ไม่มี	1	1.7
1 - 3	57	95.0
4 - 6	2	3.3
ค่าต่ำสุด = 1 : ค่าสูงสุด = 3 ค่าเฉลี่ย = 1.52		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 0.569		

จากตารางที่ 4.3 พบว่า

1. จำนวนสมาชิกในครัวเรือน เกษตรกรร้อยละ 55.0 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน รองลงมาร้อยละ 26.7 มีสมาชิกในครัวเรือน 7-9 คน รองลงมาร้อยละ 15.0 มีสมาชิกมากกว่า 9 คน และมีส่วนน้อยร้อยละ 3.3 มีสมาชิกระหว่าง 1- 3 คน โดยมีสมาชิกเฉลี่ย 6 คน

2. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตร เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 80.0 มีสมาชิกในครัวเรือน 1- 3 คน รองลงมาร้อยละ 18.3 มีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน และมีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 มีสมาชิกระหว่าง 7-9 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเฉลี่ย 2 คน

2.1 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศชาย เกษตรกรร้อยละ 61.7 มีสมาชิกในครัวเรือน 1- 3 คนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศชาย รองลงมาร้อยละ 35.0 ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นชายทำการเกษตร และมีส่วนน้อยร้อยละ 3.3 มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 4-6 คนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศชาย โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศชายเฉลี่ย 1 คน

2.2 จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศหญิง เกษตรกรส่วนใหญ่ ร้อยละ 95.0 มีสมาชิกในครัวเรือน 1- 3 คนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศหญิง รองลงมา ร้อยละ 3.3 มีสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 4-6 คนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศหญิง และมีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 ไม่มีมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นหญิงทำการเกษตร โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรเพศหญิงเฉลี่ย 2 คน

ตารางที่ 4.4 การประกอบอาชีพ

N = 60

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. นอกจากปลูกข้าวแล้วประกอบอาชีพ		
เกษตรกรรม	39	65.0
ค้าขาย	2	3.3
รับจ้างทั่วไป	27	45.0
อื่น ๆ	1	1.7

จากตารางที่ 4.4 พบว่า

1. นอกจากการปลูกข้าวแล้ว เกษตรกร ร้อยละ 65.0 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม รองลงมา ร้อยละ 45.0 ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป รองลงมา ร้อยละ 3.3 ประกอบอาชีพค้าขาย และมีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 ประกอบอาชีพอื่นๆ

ตารางที่ 4.5 พื้นที่ถือครอง และพื้นที่ทำการเกษตร

N = 60

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. พื้นที่ถือครองทั้งหมด (ไร่)		
ไม่มี	1	1.7
≤ 3	21	35.0
4-6	18	30.0
7-9	12	20.0
>9 ไร่	8	13.3
ค่าต่ำสุด = 0.75 : ค่าสูงสุด = 30 ค่าเฉลี่ย = 5.31		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4.817		
2. พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด (ไร่)		
≤ 3	16	26.7
4-6	23	38.3
7-9	13	21.7
>9 ไร่	26	43.3
ค่าต่ำสุด = 0.75 : ค่าสูงสุด = 30 ค่าเฉลี่ย = 5.40		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 4.844		
2.1 ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร ที่เป็นของตนเอง (ไร่)		
ไม่มี	12	20.0
≤ 3	22	36.7
4-6	15	25.0
7-9	5	8.3
>9 ไร่	6	10.0
ค่าต่ำสุด = 0.75 : ค่าสูงสุด = 30 ค่าเฉลี่ย = 4.03		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 5.132		

ตารางที่ 4.5 พื้นที่ถือครอง และพื้นที่ทำการเกษตร (ต่อ)

N = 60

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
2.2 ลักษณะพื้นที่ทำการเกษตร ที่เช่าผู้อื่น (ไร่)		
ไม่มี	30	50.0
≤ 3	17	28.3
4-6	8	13.3
7-9	4	6.7
> 9 ไร่	1	1.7
ค่าต่ำสุด = 1 : ค่าสูงสุด = 10 ค่าเฉลี่ย = 2.05		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.527		

จากตารางที่ 4.5 พบว่า

1. พื้นที่ถือครอง เกษตรกรร้อยละ 35.0 มีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 3 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 30.0 มีพื้นที่ถือครอง 4-6 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 20.0 มีพื้นที่ถือครอง 7-9 ไร่ และรองลงมา ร้อยละ 13.3 มีพื้นที่ถือครองมากกว่า 9 ไร่ และมีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 ไม่มีพื้นที่ถือครอง โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.3 ไร่

2. พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด เกษตรกรร้อยละ 38.3 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 26.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 3 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 21.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 7-9 ไร่ และมีส่วนน้อยร้อยละ 13.3 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 9 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.04 ไร่

2.1 พื้นที่ทำการเกษตร (เป็นของตนเอง) เกษตรกรร้อยละ 36.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 3 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 25.0 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 20.0 ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตร รองลงมา ร้อยละ 10.0 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 9 ไร่ และมีส่วนน้อยร้อยละ 8.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 7-9 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 4.03 ไร่

2.2 พื้นที่ทำการเกษตร (เช่าผู้อื่น) เกษตรกรร้อยละ 50.0 ไม่มีพื้นที่ทำการเกษตรที่เช่าผู้อื่น รองลงมา ร้อยละ 28.30 มีพื้นที่ทำการเกษตรน้อยกว่า 3 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 13.3 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 6.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 7-9 ไร่ และมีส่วนน้อยร้อยละ 1.7 มีพื้นที่ทำการเกษตรมากกว่า 9 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 2.05 ไร่

ตารางที่ 4.6 พื้นที่ปลูกข้าว และวัตถุประสงค์ในการปลูก

N = 60

สถานภาพการผลิตข้าว	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. วัตถุประสงค์ในการปลูกข้าว		
บริโภคในครัวเรือน	60	100.0
2. ในปี 2557 ใช้พื้นที่ในการปลูกข้าว(ไร่)		
≤ 3	33	55.0
4 – 6	21	35.0
7 – 9	4	6.7
> 9 ไร่	2	3.3
ค่าต่ำสุด = 0.7 : ค่าสูงสุด = 10 ค่าเฉลี่ย = 3.44		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 2.020		
3. พื้นที่ปลูกข้าวมีลักษณะ		
ที่ลุ่ม	38	63.3
ที่ดอน	22	36.7
4. ประสบการณ์ในการปลูกข้าว(ปี)		
≤ 5	3	5.0
6 – 10	17	28.3
11 – 15	10	16.7
16 – 20	10	16.7
> 20 ปี	20	33.3
ค่าต่ำสุด = 2 : ค่าสูงสุด = 50 ค่าเฉลี่ย = 16.43		
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน = 10.258		

จากตารางที่ 4.6 พบว่า

- วัตถุประสงค์ในการปลูกข้าว เกษตรกรทั้งหมดร้อยละ 100 ปลูกข้าวเพื่อบริโภค
- พื้นที่ในการปลูกข้าว เกษตรกรร้อยละ 55.0 มีพื้นที่น้อยกว่า 3 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 35.0 มีพื้นที่ระหว่าง 4-6 ไร่ รองลงมา ร้อยละ 6.7 มีพื้นที่ระหว่าง 7-9 ไร่ และมีส่วนน้อย ร้อยละ 3.3 มีพื้นที่มากกว่า 9 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 3.44 ไร่

3. ลักษณะพื้นที่ปลูกข้าว เกษตรกรร้อยละ 63.3 เป็นพื้นที่ลุ่ม และ เกษตรกรร้อยละ 36.7 เป็นพื้นที่ดอน

4. ประสบการณ์ในการปลูกข้าว เกษตรกรร้อยละ 33.3 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมากกว่า 20 ปี รองลงมาร้อยละ 28.3 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวระหว่าง 6 – 10 ปี รองลงมาร้อยละ 16.7 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวระหว่าง 10 – 15 ปี และ ระหว่าง 15 – 20 ปีและเกษตรกรส่วนน้อยร้อยละ 5.0 มีประสบการณ์ในการปลูกข้าวน้อยกว่า 5 ปี โดยเฉลี่ยมีประสบการณ์ในการปลูกข้าว 16.43 ปี

ตารางที่ 4.7 จำนวนครั้งในการปลูกข้าวต่อปี พันธุ์ข้าว และที่มาของแหล่งเมล็ดพันธุ์ N = 60

สถานภาพการผลิตข้าว	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. จำนวนครั้งในการปลูกข้าวต่อปี		
1 ครั้งต่อปี	60	100.0
2. พันธุ์ข้าวที่ปลูก		
พันธุ์พื้นเมือง	60	100.0
3. ที่มาของแหล่งเมล็ดพันธุ์		
เก็บจากฤดูกาลที่แล้ว	60	100.0

จากตารางที่ 4.7 พบว่าเกษตรกรทั้งหมดร้อยละ 100 ปลูกข้าว 1 ครั้งต่อปี โดยใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เก็บจากฤดูกาลที่แล้วปลูก

ตารางที่ 4.8 การปลูกข้าว และการใช้ระบบน้ำ N = 60

สถานภาพการผลิตข้าว	จำนวน (คน)	ค่าร้อยละ
1. ลักษณะในปลูกข้าว		
นาดำ	60	100.0
2. แหล่งน้ำ		
น้ำฝน	43	71.7
น้ำธรรมชาติ	17	28.3

จากตารางที่ 4.8 พบว่า

1. ลักษณะการปลูกข้าวของเกษตรกร เกษตรกรทั้งหมดร้อยละ 100 ปลูกข้าวในลักษณะนาดำ โดยปลูกในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์
2. ระบบน้ำที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าว เกษตรกรส่วนมากร้อยละ 71.7 ใช้น้ำฝนในการปลูกข้าว และเกษตรกรส่วนน้อยร้อยละ 28.3 ใช้น้ำแหล่งน้ำธรรมชาติในการปลูกข้าว

ส่วนที่ 2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

2.1 การศึกษาการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

โดยมีกิจกรรมที่เกษตรกรต้องเข้าร่วมตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร 9 กิจกรรม ดังนี้ ตารางที่ 4.9 การดำเนินงานตามแนวทาง โรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร N = 60

กิจกรรม	การดำเนินการ					
	ปฏิบัติ		ปฏิบัติบางครั้ง		ไม่ปฏิบัติ	
	(ราย)	(ค่าร้อยละ)	(ราย)	(ค่าร้อยละ)	(ราย)	(ค่าร้อยละ)
1. เข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาล	59	98.3	1	1.7	0	0.0
2. เข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและ แปลสาริต	58	96.7	2	3.3	0	0.0
3. เข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช	48	80.0	2	20.0	0	0.0
4. เข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง	41	68.3	19	31.7	0	0.0
5. เข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์ แปลงปลูก	53	88.3	6	8.3	1	1.7
6. เข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบ นิเวศ	49	81.7	11	18.3	0	0.0
7. นำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ	29	48.3	31	51.7	0	0.0
8. เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการ แก้ไขปัญหา การปลูกข้าว	56	93.3	4	6.7	0	0.0
9. สรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ ต่อไป	59	98.3	1	1.7	0	0.0

จากตารางที่ 4.9 พบว่า

เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติกรดำเนินการมากที่สุด คือ 1)กิจกรรมการเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลและสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไปร้อยละ 98.3 รองลงมา 3)กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาขิตร้อยละ 96.7 4)กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าวร้อยละ 93.3 5)กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูกร้อยละ 88.3 6)กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศร้อยละ 81.7 7) กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืชร้อยละ 80.0 8)กิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลงร้อยละ 68.3 และกิจกรรมที่เกษตรกรปฏิบัติกรดำเนินการน้อยที่สุด คือกิจกรรมการนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศร้อยละ 48.3

เกษตรกรปฏิบัติกรดำเนินการเป็นบางครั้งมากที่สุด 1)กิจกรรมเข้าร่วมการนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศร้อยละ 51.7 2)กิจกรรมเข้าร่วมการเก็บตัวอย่างพืชและแมลงร้อยละ 31.7 3)กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืชร้อยละ 20.0 4)กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศร้อยละ 18.3 5)กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูกร้อยละ 8.3 6)กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าวร้อยละ 6.7 7)กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาขิตร้อยละ 3.3 และกิจกรรมที่เกษตรกรปฏิบัติกรดำเนินการบางครั้งน้อยที่สุด กิจกรรมสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไปและเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลร้อยละ 1.7

เกษตรกรไม่ปฏิบัติกรดำเนินการ คือกิจกรรมเข้าร่วมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูกร้อยละ 1.7

2. 2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

ประเด็นที่ 1 การได้มีโอกาสอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมและสัมมนาหัวข้อโรงเรียนเกษตรกร ระยะเวลาประมาณ 1-2 วัน จาก กลุ่มอรั๊กษาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา และสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 จังหวัดสงขลา

ประเด็นที่ 2 การได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรจากแหล่งใดบ้าง จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร จากหน่วยงานในสังกัด หนังสือและเอกสารวิชาการ รวมทั้ง เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

ประเด็นที่ 3 เหตุผลในการเลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติในพื้นที่ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ คิดว่าการนำโรงเรียนเกษตรกรไปใช้ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ การวางแผนการ

ส่งเสริมการเกษตรครอบคลุมทั้งฤดูกาลผลิต แก้ไขปัญหาให้เกษตรกรได้ตรงจุด เกษตรกรเห็นผลชัดเจน ถ่ายทอดความรู้และสรุปผลได้

ประเด็นที่ 4 การได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณจากแหล่งใดจากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ได้รับงบประมาณตามโครงการ โดยนำไปบูรณาการลงพื้นที่และบางส่วนเจ้าหน้าที่ต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เอง เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

ประเด็นที่ 5 การเจ้าหน้าที่มี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะหาเกษตรกรเป้าหมายที่สนใจ จากการประชุมเมื่อมีโครงการต่างๆ โดยอธิบายถึงการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ให้เกษตรกรที่สนใจ ระดมความคิดเห็น โดยเฉพาะปัญหาที่เกษตรกรประสบอยู่ สอบถามปัญหาและความต้องการของเกษตรกร เลือกพืชหลัก รวมกลุ่มเกษตรกร วางแผนการดำเนินการตามช่วงฤดูกาลของพืช เพื่อให้เกษตรกรได้ร่วมเรียนรู้และแก้ไขปัญหา

ประเด็นที่ 6 การมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ)อย่างไร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ต้องพิจารณาตัวเกษตรกรที่รับผิดชอบแปลงฝึกปฏิบัติโดยคัดเลือกจากแปลงที่เกษตรกรสนใจและให้ความร่วมมือ เป็นเกษตรกรที่มีความตั้งใจและถือปฏิบัติตามคำแนะนำ มีความขยันและรับผิดชอบ ส่วนแปลงฝึกปฏิบัติต้องเป็นแปลงที่เดินทางสะดวก ใช้เป็นตัวแทนของสมาชิกทั้งกลุ่ม และเป็นแปลงที่มีพบปัญหาด้านการผลิตเพื่อที่เกษตรกรที่เข้าร่วมจะได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ สามารถเห็นผลการแก้ไขปัญหาค้นหาได้

ประเด็นที่ 7 การมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ต้องพิจารณาจากชนิดพืชที่ต้องการเรียนรู้ ว่าต้องนัดกี่ครั้ง ในหนึ่งฤดูกาลผลิต ส่วนการนัดหมายจะให้เกษตรกรตกลงนัดหมายในพื้นที่ โดยเกษตรกรเป็นผู้นัดหมายเอง เพื่อให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการนัดหมายและสะดวกสำหรับการรวมกลุ่ม ภายใต้ข้อกำหนดของชนิดพืช และในการดำเนินงานประชุมพบปะเกษตรกรเจ้าหน้าที่จะให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็น และจับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผลของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง นำแนวทางโรงเรียนเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเห็นสถานการณ์จริง นำไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง

ประเด็นที่ 8 การมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่จะให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็น เปิดพื้นที่ให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็น ขอมรับความคิดเห็นของเกษตรกรกระตุ้นการกล้าแสดงออก โดยส่วนใหญ่จะมีเกษตรกรที่

มีความสนใจและมีความรู้ แต่ยังขาดการนำเสนอในชุมชน สร้างความมั่นใจในองค์ความรู้ที่เกษตรกรมี โดยวิทยากรเกษตรกรจำเป็นมาก เพราะจะเป็นแกนนำของกลุ่ม ต้องคัดเลือกจากเกษตรกรที่เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของสมาชิก ต้องเสียสละ มีองค์ความรู้ และสามารถนำสมาชิกพูดคุยในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ได้

ส่วนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร

การศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ประกอบด้วย การคัดเลือกพันธุ์ การเตรียมดิน การตกกล้า การปักดำ การใส่ปุ๋ย การกำจัดวัชพืช การปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว

ตารางที่ 4.10 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร

N = 60

การปลูกข้าว	ก่อนเข้าโรงเรียน		หลังเข้าโรงเรียน		ต่างกัน ร้อยละ
	เกษตรกร (ราย)	ปฏิบัติ ร้อยละ	เกษตรกร (ราย)	ปฏิบัติ ร้อยละ	
1. การคัดเลือกพันธุ์					
1) มีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูก	54	90	60	100	10.0
2) ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ (หน่วยงานราชการ)	0	0	0	0	0.0
2. การเตรียมดิน					
1) มีการเตรียมแปลงไถตะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน	44	73.3	59	98.3	25.0
2) มีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและ คลุกเคล้าฟางข้างและวัชพืช	44	73.3	59	98.3	25.0
3) มีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากรนาและ ปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ	3	5.5	27	45.0	40.0
3. การตกกล้า					
1) นำเมล็ดข้าวมาเพาะในแปลงเพาะกล้า ให้งอก เป็นต้นกล้าแล้วถอนไปปลูก	59	98.3	60	100	1.7

ตารางที่ 4.10 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร(ต่อ)

N = 60

การปลูกข้าว	ก่อนเข้าโรงเรียน		หลังเข้าโรงเรียน		ต่างกัน ร้อยละ
	เกษตรกร	ปฏิบัติ	เกษตรกร	ปฏิบัติ	
	(ราย)	ร้อยละ	(ราย)	ร้อยละ	
4. การปักดำ					
1) ระยะเวลาปักดำควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร	12	20.0	49	81.7	61.7
2) จำนวนต้นที่ปักดำจับละ 3-5 ต้น ปักดำลึก ประมาณ 3-5 เซนติเมตร	53	88.3	58	96.7	8.4
3) อายุกล้า ควรใช้กล้าที่มีอายุประมาณ 25-30 วัน	3	5.5	53	88.3	82.8
5. การใส่ปุ๋ย					
1) การใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร 16-16-8 อัตรา 20- 25 กิโลกรัมต่อไร่ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วคราดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว)	26	43.3	55	91.7	48.4
2) การใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อที่ระยะกำหนดช่อดอกหรือ 30 วัน ก่อนข้าวออกดอก	12	20.0	49	81.7	61.7
6. การกำจัดวัชพืช					
1) การปฏิบัติด้านเขตกรรม	11	18.3	47	78.3	60.0
2) ใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตาม อัตราที่ระบบ	3	5	50	83.3	78.3
7. การปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว					
1) ระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลัง ข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่ มีคุณภาพการสีดี	60	100	60	100	0.0
2) มีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้ เหลือประมาณ 12- 14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน	60	100	60	100	0.0
3) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรไถกลบตอซัง เพื่อบำรุงดิน	60	0	60	0	0.0

จากตารางที่ 4.10 พบว่า

เกษตรกรมีการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติมากที่สุด 1) ประเด็นการปักดำ อายุกล้า ควรใช้กล้าที่มีอายุประมาณ 25-30 วัน ร้อยละ 82.8 2) ประเด็นการกำจัดวัชพืช การใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบร้อยละ 78.3 3) ประเด็นระยะปักดำ ควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตรและประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อที่ระยะกำเนิดช่อดอกหรือ 30 วัน ก่อนข้าวออกดอก ร้อยละ 61.7 5) ประเด็นการปฏิบัติด้านเขตกรรม ร้อยละ 60 6) ประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร (16-16-8) อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วคราดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว) ร้อยละ 48.4 7) ประเด็นมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ ร้อยละ 40 8) ประเด็นมีการเตรียมแปลงไถดะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน และประเด็นมีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้างและวัชพืช ร้อยละ 25 9) ประเด็นมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกและประเด็นระดับน้ำในการปักดำ ควรควบคุมให้อยู่ในระดับลึกประมาณ 1 ฝ่ามือ (10 เซนติเมตร) ร้อยละ 10 และประเด็นที่มีการยอมรับและปฏิบัติตามน้อยที่สุด ร้อยละ 1.7 นำเมล็ดข้าวมาเพาะในแปลงเพาะกล้า ให้งอกเป็นต้นกล้าแล้วถอนไปปลูก

ประเด็นที่เกษตรกรปฏิบัติก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกรอยู่แล้ว คือ ประเด็นระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี และมีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือประมาณ 12-14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน

ประเด็นที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติทั้งก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกร คือ ประเด็นใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ (หน่วยงานราชการ) และประเด็นการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรไถกลบตอซังเพื่อบำรุงดิน

ตารางที่ 4.11 ผลผลิตข้าวเฉลี่ย

N = 60

ผลผลิตข้าวเฉลี่ย (กก.ต่อไร่)	ก่อนเข้าโรงเรียน		หลังเข้าโรงเรียน	
	(ราย)	ร้อยละ	(ราย)	ร้อยละ
101 – 200 กก.	20	33.3	1	1.7
201 – 300 กก.		55.0		35.0
301 – 400 กก.		11.7		51.1
มากกว่า 400 กก.		0		11.7
เฉลี่ย		244.83		335.83

จากตารางที่ 4.11 พบว่า

ผลผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 55.0 มีผลผลิตข้าวระหว่าง 201 – 300 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาร้อยละ 33.3 มีผลผลิตข้าวระหว่าง 101 – 200 กิโลกรัมต่อไร่ และน้อยที่สุดร้อยละ 11.7 มีผลผลิตข้าวระหว่าง 301 – 400 กิโลกรัมต่อไร่ โดยผลผลิตข้าวเฉลี่ยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร 244.83 กิโลกรัมต่อไร่ หลังเข้าโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรร้อยละ 51.1 มีผลผลิตข้าวระหว่าง 301 – 400 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาร้อยละ 35.0 มีผลผลิตข้าวระหว่าง 201 – 300 กิโลกรัมต่อไร่ รองลงมาร้อยละ 11.7 มีผลผลิตข้าวมากกว่า 400 กิโลกรัมต่อไร่ และน้อยที่สุดร้อยละ 1.7 มีผลผลิตข้าวระหว่าง 101 – 200 กิโลกรัมต่อไร่ โดยผลผลิตข้าวเฉลี่ยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร 335.83 กิโลกรัมต่อไร่

ส่วนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียน

เกษตรกร

4.1 ศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร ใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านการผลิต 2) ด้านความรู้ 3)ด้านเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ 4.12 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร N = 60

ปัญหา	ระดับของปัญหา		ความหมาย
	Mean	S.D	
1. ปัญหาด้านการผลิต			
1) สภาพพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม	2.37	1.248	น้อย
2) แหล่งน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอ	2.45	1.254	น้อย
3) ขาดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ	1.53	1.371	น้อยที่สุด
4) ปัญหาด้านศัตรูข้าว	3.42	1.499	ปานกลาง
5) ปุ๋ยราคาสูง	2.23	2.028	น้อย
6) ค่าไถราคาสูง	2.88	1.627	ปานกลาง
7) การบำรุงรักษาไม่ถูกต้อง	2.07	1.103	น้อย

ตารางที่ 4.12 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร (ต่อ) N = 60

ปัญหา	ระดับของปัญหา		
	Mean	S.D	ความหมาย
2. ปัญหาด้านความรู้			
1) ขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์	2.23	0.981	น้อย
2) ขาดความรู้ในการเตรียมดิน	1.22	1.106	น้อยที่สุด
3) ขาดความรู้ในการตกกล้า	1.87	1.631	น้อยที่สุด
4) ขาดความรู้ในการปักดำ	1.02	1.589	น้อยที่สุด
5) ขาดความรู้ในการใส่ปุ๋ย	1.10	1.458	น้อยที่สุด
6) ขาดความรู้ในการกำจัดวัชพืช	2.0	1.804	น้อย
7) ขาดความรู้ในการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว	1.43	1.382	น้อยที่สุด
3. ปัญหาด้านเจ้าหน้าที่			
1) ไม่ได้ได้รับความสะดวกในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่	0	0	ไม่มีปัญหา
2) ไม่ได้รับการปรึกษาจากเจ้าหน้าที่เมื่อมีปัญหา	0	0	ไม่มีปัญหา
3) เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ด้านการผลิตข้าว	0	0	ไม่มีปัญหา
4) อื่นๆ(ระบุ).....	0	0	ไม่มีปัญหา

จากตารางที่ 4.12 พบว่า

เกษตรกรไม่มีปัญหาในระดับมากที่สุดและมาก แต่มีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาด้านการผลิตศัตรูข้าวค่าเฉลี่ย 3.42 มีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ค่าไถราคาสูงค่าเฉลี่ย 2.88 และเกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อย คือ ปัญหาด้านการผลิตสภาพพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสมค่าเฉลี่ย 2.37 แหล่งน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอค่าเฉลี่ย 2.45 ปุ๋ยราคาสูงค่าเฉลี่ย 2.23 ปัญหาขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์ค่าเฉลี่ย 2.23 ด้านการผลิตการบำรุงรักษาไม่ถูกต้องค่าเฉลี่ย 2.07 ขาดความรู้ในการกำจัดวัชพืชค่าเฉลี่ย 2.0 และเกษตรกรมีปัญหาในระดับน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการผลิตขาดความรู้ในการตกกล้าค่าเฉลี่ย 1.87 ขาดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพค่าเฉลี่ย 1.53 ปัญหาด้านขาดความรู้ในการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยวค่าเฉลี่ย 1.43 ขาดความรู้ในการ

เตรียมดินค่าเฉลี่ย 1.22 ขาดความรู้ในการปักดำค่าเฉลี่ย 1.02 และเกษตรกร ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่

4.2 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

ประเด็นที่ 1 ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรของเจ้าหน้าที่ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ที่มีความรู้ในการดำเนินงานแต่ยังขาดความชำนาญและประสบการณ์ ยังไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนแต่ละชนิดของพืชและแมลง ควรกระตุ้นให้เจ้าหน้าที่เกิดความเข้าใจด้วยสามัญสำนึกไม่ใช่ทำงานตามภารกิจ

ประเด็นที่ 2 วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ มีจำนวนจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการ ควรสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเบื้องต้นให้เพียงพอ

ประเด็นที่ 3 การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ในการดำเนินการส่งเสริมการเกษตรเน้นที่ตัวเกษตรกรเป้าหมาย เกษตรกรบางรายไม่สนใจจริงๆทำให้ขาดการต่อเนื่องไม่เกิดความยั่งยืน เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่ม ถ้าจัดตั้งกลุ่มในเชิงบังคับจะไม่ประสบความสำเร็จ

ประเด็นที่ 4 การคัดเลือกสถานที่ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ บางแห่งสถานที่เหมาะสมเดินทางสะดวก แต่เกษตรกรไม่ให้ความร่วมมือ บางแปลงประสบภัยธรรมชาติ ทำให้ขาดการดำเนินการที่ต่อเนื่อง

ประเด็นที่ 5 การประชุมพบปะเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ช่วงเวลาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรไม่ตรงกัน เนื่องจากภาระงานเจ้าหน้าที่ ทำให้การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไม่ตรงกับช่วงอายุพืชที่มีปัญหา

ประเด็นที่ 6 การขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกร จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เกษตรกรยังไม่กล้าแสดงออก ต้องกระตุ้นบ่อยๆ เกษตรกรขาดความมั่นใจ

ประเด็นที่ 7 อื่นๆ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่คิดว่าควรให้ความรู้และทักษะในการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรแก่เจ้าหน้าที่ เนื่องจากเกษตรกรบรรจุใหม่เพิ่มมากขึ้นทำให้ขาดความชำนาญในการดำเนินการ และเมื่อดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรแล้วเกษตรกรมีการรวมกลุ่มสินค้า แต่ยังขาดตลาดในการกระจายสินค้าของเกษตรกร

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง เรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา” เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ ผู้วิจัยได้นำเสนอประเด็นสำคัญโดยจำแนกออกเป็น 3 ส่วน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา 2) เพื่อศึกษาการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา 3) เพื่อศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา 4) เพื่อศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

1.2.1 ประชากร ในการวิจัย มี 2 กลุ่มดังนี้

1) เกษตรกรผู้ปลูกข้าวอำเภอเมืองยะลา จังหวัดยะลา ที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรจำนวน 2 กลุ่มๆละ 30 รายศึกษาทั้งหมด คือ เกษตรกรหมู่ที่ 1 และ 8 ตำบลบุดี อำเภอเมือง จังหวัดยะลา

2) เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรที่รับผิดชอบพื้นที่ปลูกข้าว และนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปส่งเสริมเกษตรกรที่ปลูกข้าว จำนวน 8 ราย และเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดกลุ่มอารักขาพืช 2 ราย

1.2.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง ประกอบด้วยคำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด โดยศึกษาจากแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้ว

นำมาปรับปรุงเพื่อให้เหมาะสมกับการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ส่วน คือ การสัมภาษณ์เกษตรกรและเจ้าหน้าที่

ส่วนที่ 1 การสัมภาษณ์เกษตรกร โดยแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

ส่วนที่ 2 การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ โดยแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

1.3 สรุปผลการวิจัย คือการสัมภาษณ์เกษตรกรและการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

1.3.1 ศึกษาสภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุมากกว่า 50 ปี และใกล้เคียงกันมากที่สุดมีอายุระหว่าง 41-50 ปี โดยมีอายุเฉลี่ย 46.45 ปี มีสถานภาพสมรส ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีตำแหน่งทางสังคม แต่เป็นสมาชิกสถาบันกลุ่มเกษตรกร

เกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีสมาชิกในครัวเรือน 4-6 คน โดยมีสมาชิกเฉลี่ย 6 คน เป็นแรงงานในการทำการเกษตรน้อยกว่า 3 คน โดยเฉลี่ย 2 คน และมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรส่วนมากเป็นเพศหญิง โดยเฉลี่ย 2 คน

เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกจากการปลูกข้าวคือเกษตรกรรวมส่วนมากมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.3 ไร่ แต่มีพื้นที่ทำการเกษตรระหว่าง 4-6 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.04 ไร่ และส่วนมากเป็นของตนเองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 4.03 ไร่

เกษตรกรทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ในการปลูกข้าวเพื่อบริโภค โดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 3.44 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม และส่วนน้อยเป็นพื้นที่ดอน เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมากกว่า 20 ปี โดยเฉลี่ยมีประสบการณ์ในการปลูกข้าว 16.43 ปี

ลักษณะการปลูกข้าวของเกษตรกรทั้งหมดเป็นนาดำ ปลูกในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ โดยปลูกข้าว 1 ครั้งต่อปี ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เก็บจากฤดูกาลที่แล้วในการปลูก ระบบน้ำที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวส่วนมาก ใช้น้ำฝนในการปลูกข้าว และเกษตรกรส่วนน้อย ใช้น้ำชลประทานในการปลูกข้าว

1.3.2 การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัด

ยะลา

1) การสัมมนาเกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ ปฏิบัติการดำเนินการมากที่สุด คือกิจกรรมการเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลและสรุปและวางแผน สำหรับสัปดาห์ต่อไป รองลงมาคือ กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาธิต กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์ แปลงปลูก กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศ กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช กิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง และเกษตรกรปฏิบัติการดำเนินการน้อยที่สุดคือ กิจกรรมนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ

เกษตรกรส่วนใหญ่ปฏิบัติการดำเนินการเป็นบางครั้งมากที่สุด คือกิจกรรม เข้าร่วมการนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ รองลงมาคือกิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศ กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว กิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาธิต และเกษตรกรส่วนน้อยปฏิบัติการ ดำเนินการเป็นบางครั้งกิจกรรมสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไปและเข้าร่วมการอบรมตลอด ฤดูกาล

เกษตรกรไม่ปฏิบัติการดำเนินการ คือกิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์ สถานการณ์แปลงปลูก

2) การสัมมนาเจ้าหน้าที่ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

เจ้าหน้าที่ส่วนใหญ่ได้รับการอบรมและสัมมนาหัวข้อโรงเรียนเกษตรกร จากกลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา และสำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 จังหวัดสงขลา และได้รับความรู้ จากหนังสือและเอกสารวิชาการ รวมทั้ง เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

โดยเลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติ ในพื้นที่ เพราะคิดว่ามีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ การวางแผนการส่งเสริมการเกษตรครอบคลุมทั้งฤดูกาลผลิต แก้ไขปัญหาให้เกษตรกร ได้ตรงจุด เกษตรกรเห็นผลชัดเจน ถ่ายทอดความรู้และสรุปผลได้ และได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และ

งบประมาณจากงบประมาณตามโครงการ โดยนำไปบูรณาการลงพื้นที่และบางส่วนเจ้าหน้าที่ต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เอง เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

เจ้าหน้าที่มี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร คือจะหาเกษตรกรเป้าหมายที่สนใจ เลือกพืชหลัก สอบถามปัญหาและความต้องการของเกษตรกร รวมกลุ่มเกษตรกร วางแผนการดำเนินการตามช่วงฤดูกาลของพืช ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ) โดยคัดเลือกจากแปลงที่เกษตรกรสนใจ และให้ความร่วมมือ เดินทางสะดวก และเป็นแปลงที่มีปัญหาด้านการผลิตเพื่อที่เกษตรกรที่เข้าร่วมจะได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ สามารถเห็นผลการแก้ไขปัญหาได้ ส่วนในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยให้เกษตรกรตกลงนัดหมายในพื้นที่ โดยเกษตรกรเป็นผู้นัดหมายเอง เพื่อให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการนัดหมายและสะดวกสำหรับการรวมกลุ่ม ภายได้ข้อกำหนดของชนิดพืช และในการดำเนินงานประชุมพบปะเกษตรกร เจ้าหน้าที่จะให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็น และจับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผลของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง นำแนวทางโรงเรียนเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเห็นสถานการณ์จริง นำไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง การขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยวิทยากรเกษตรกรจำเป็นมาก เพราะจะเป็นแกนนำของกลุ่ม ต้องคัดเลือกจากเกษตรกรที่เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของสมาชิก ต้องเสียสละ มีองค์ความรู้ และสามารถนำสมาชิกพูดคุยในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ได้ ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นกระตุ้นการกล้าแสดงออก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอในชุมชน สร้างความมั่นใจในองค์ความรู้ที่เกษตรกรมี

1.3.3 ศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีด้านการปลูกข้าวของเกษตรกร ก่อนและหลังการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรมีการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ มากที่สุด ในประเด็นการปักดำ อายุกล้า ควรใช้กล้าที่มีอายุประมาณ 25-30 วัน รองลงมาคือประเด็นการกำจัดวัชพืชการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบ ประเด็นระยะปักดำควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตรและประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อที่ระยะกำเนิดช่อดอกหรือ 30 วันก่อนข้าวออกดอก ประเด็นการปฏิบัติด้านเขตกรรม ประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร 16-16-8 อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วรดรดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว) ประเด็นมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ ประเด็นมีการเตรียมแปลงไถตะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน และประเด็นมีการ

ไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้างและวัชพืช คือประเด็นมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกและประเด็นระดับน้ำในการปักดำ ควรควบคุมให้อยู่ในระดับลึกประมาณ 1 ฟามือ (10 เซนติเมตร) และประเด็นที่มีการยอมรับและปฏิบัติตามน้อยที่สุด นำเมล็ดข้าวมาเพาะในแปลงเพาะกล้า ให้งอกเป็นต้นกล้าแล้วถอนไปปลูก

และประเด็นที่เกษตรกรปฏิบัติก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกรอยู่แล้ว คือประเด็นระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี และมีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือประมาณ 12-14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน

ส่วนประเด็นที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติทั้งก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกร คือประเด็นใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ (หน่วยงานราชการ) และประเด็นการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรไถกลบตอซังเพื่อบำรุงดิน

ผลผลิตข้าวของเกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร 244.83 กิโลกรัมต่อไร่ หลังเข้าโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรมีผลผลิตข้าวเฉลี่ย 335.83 กิโลกรัมต่อไร่

1.3.4 การศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

1) การสัมภาษณ์เกษตรกรผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ เกษตรกรไม่มีปัญหาในระดับมากที่สุดและมาก แต่มีปัญหาระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาด้านการผลิตศัตรูข้าว มีปัญหาระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ค่าไถราคาสูง และเกษตรกรมีปัญหาระดับน้อย คือ ปัญหาการผลิตสภาพพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม, แหล่งน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอ, ปุ๋ยราคาสูง, ปัญหาขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์ ปัญหาด้านการผลิตการบำรุงรักษาไม่ถูกต้องขาดความรู้ในการกำจัดวัชพืช, และเกษตรกรมีปัญหาระดับน้อยที่สุด คือ ปัญหาด้านการผลิตขาดความรู้ในการตกกล้าขาดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ ปัญหาด้านขาดความรู้ในการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว ขาดความรู้ในการเตรียมดิน ขาดความรู้ในการปักดำ และเกษตรกรไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่

2) การสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ผลการวิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้

ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่คือ เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ขาดความชำนาญ และประสบการณ์ ในดำเนินงานโรงเรียน วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร เกษตรกรบางรายไม่สนใจจริงๆทำให้

ขาดการต่อเนื่อง ไม่เกิดความยั่งยืน เกษตรกรไม่ให้ความสำคัญในการรวมกลุ่ม การประชุมพบปะ เกษตรกร ช่วงเวลา เจ้าหน้าที่และเกษตรกรไม่ตรงกัน เนื่องจากภาระงานเจ้าหน้าที่ ทำให้การ ดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไม่ตรงกับช่วงอายุพืชที่มีปัญหา เจ้าหน้าที่คิดว่าควรให้ ความรู้และทักษะในการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรแก่เจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่ บรรลุใหม่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ขาดความชำนาญในการดำเนินการ และเมื่อดำเนินการตามแนวทาง โรงเรียนเกษตรกร

2. อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง “การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัด ยะลา” ปรากฏผลดังนี้

2.1. สภาพพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสถานภาพการผลิตข้าวของเกษตรกร ใน จังหวัดยะลา

เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 46.45 ปี สถานภาพสมรส จบการศึกษาระดับประถมศึกษา ไม่มีตำแหน่งทางสังคม แต่เป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรกลุ่มเกษตรกรซึ่งสอดคล้องกับการศึกษา ของชิติรัตน์ บุญเต็ม (2553:77-80) วิจัยเรื่อง การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าวตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า เพศมีความสัมพันธ์ กับการยอมรับเทคโนโลยี สามารถอภิปรายผลได้ว่า เกษตรกรที่เข้าร่วมเป็นเพศหญิงชาวมุสลิม ครั้งหนึ่งจบการศึกษาระดับประถมศึกษา รองลงมาระดับชั้นมัธยม มีระดับการศึกษาที่สูงขึ้น และเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรกลุ่มเกษตรกร ทำให้มีการปฏิบัติการเข้าร่วมการดำเนินงานตาม แนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ดังนั้นการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร ควรเน้นการส่งเสริมในเพศหญิงให้มากขึ้น เพราะมีบทบาทในการดำเนินการด้านเกษตร

เกษตรกรมีสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 6 คน เป็นแรงงานในการทำการเกษตรน้อยกว่า 3 คน โดยเฉลี่ย 2 คน โดยมีสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรส่วนมากเป็น เพศหญิงโดยเฉลี่ย 2 คน เกษตรกรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพนอกจากการปลูกข้าวคือเกษตรกรรม เกษตรกรส่วนมากมีพื้นที่ถือครองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.3 ไร่ แต่มีพื้นที่ทำการเกษตร ระหว่าง 4-6 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 5.04 ไร่ และส่วนมากเป็นของตนเองน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่ เฉลี่ย 4.03 ไร่ เกษตรกรส่วนมากมีประสบการณ์ในการปลูกข้าวมากกว่า 20 ปี โดยเฉลี่ยมี

ประสบการณ์ในการปลูกข้าว 16.43 ปี ซึ่งไม่สอดคล้องกับการศึกษาของสมบูรณ์ สุวรรณ โณ (2546) วิจัยเรื่อง การยอมรับการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร จังหวัดปัตตานี ผลการวิจัยพบว่า เกษตรกรผู้ร่วมโครงการโรงเรียนเกษตรกรเพชรหึง มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ยครอบครัวละ 11.45 ไร่ และมีพื้นที่ทำนาเฉลี่ย 6.9 ไร่ แรงงานที่ใช้ในการทำนาเฉลี่ย 2.49 คน สามารถอภิปรายผลได้ว่า สมาชิกในครัวเรือนโดยเฉลี่ยลดลง และพื้นที่ถือครองมีขนาดเล็กลง ดังนั้นควรส่งเสริมให้เกษตรกรใช้พื้นที่การเกษตรให้คุ้มค่า ต้องพัฒนาศักยภาพพื้นที่และเกษตรกร สามารถเพิ่มผลผลิตและสร้างรายได้ในครัวเรือนให้เพียงพอ

เกษตรกรทั้งหมดมีวัตถุประสงค์ในการปลูกข้าวเพื่อบริโภค โดยเกษตรกรมากกว่าครึ่งหนึ่งมีพื้นที่ปลูกข้าวน้อยกว่า 3 ไร่ โดยมีพื้นที่เฉลี่ย 3.44 ไร่ และพื้นที่ปลูกข้าวของเกษตรกรส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ลุ่ม และส่วนน้อยเป็นพื้นที่ดอน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของเผด็จพงษ์ จันทโร (2529) วิจัยเรื่อง การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวของเกษตรกรลุ่มน้ำไกลก จังหวัดนครราชสีมา พบว่า เกษตรกรเขตพื้นที่ลุ่มน้ำไกลก ทำนาขนาดเล็กโดยถือครองพื้นที่ 1- 15 ไร่ นิยมปลูกข้าวพันธุ์พื้นเมือง มีผลผลิตต่ำประมาณ 200 กิโลกรัมต่อไร่ สามารถอภิปรายผลได้ว่า การทำปลูกข้าวในจังหวัดภาคใต้ตอนล่างไม่มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนา เกษตรกรยังคงปลูกข้าวลักษณะเดิม ทำให้ได้ผลผลิตข้าวต่ำและผลิตข้าวเพื่อบริโภค โดยลักษณะการปลูกข้าวของเกษตรกรทั้งหมดเป็นนาดำ ปลูกในช่วงเดือนตุลาคม – กุมภาพันธ์ โดยปลูกข้าว 1 ครั้งต่อปี ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวพื้นเมืองที่เก็บจากฤดูกาลที่แล้วในการปลูก ระบบน้ำที่เกษตรกรใช้ในการปลูกข้าวส่วนมาก ใช้น้ำฝนในการปลูกข้าว และเกษตรกรส่วนน้อย ใช้แหล่งน้ำธรรมชาติในการปลูกข้าว ซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา (2557) เกษตรกรส่วนมากในจังหวัดยะลาประมาณ ร้อยละ 90 ผลิตข้าวในฤดูกาลผลิตข้าวนาปี เริ่ม 1 ตุลาคม – 30 มีนาคม พื้นที่ปลูกข้าวส่วนมากเป็นนาดอนน้ำฝน ใช้น้ำฝนและแหล่งน้ำธรรมชาติในการผลิตข้าว พันธุ์ข้าวที่ปลูกในพื้นที่จังหวัดยะลาส่วนใหญ่เป็นพันธุ์พื้นเมือง

2.2 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

เกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติการเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และหากพิจารณาเป็นรายกิจกรรมจะเห็นได้ว่า มีการปฏิบัติการมากที่สุด คือกิจกรรมการเข้าร่วมการอบรมตลอดฤดูกาลและสรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไป รองลงมากิจกรรมเข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลสาธิต กิจกรรมเข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว กิจกรรมเข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก กิจกรรมเข้าร่วมการวาดภาพวิเคราะห์ระบบนิเวศ กิจกรรมเข้าร่วมสำรวจแปลงปลูกพืช กิจกรรมเข้าร่วมเก็บตัวอย่างพืชและแมลง กิจกรรมนำเสนอการวิเคราะห์ระบบนิเวศ

เกษตรกรมีการปฏิบัติการน้อยที่สุดคือกิจกรรมนำเสนอวิเคราะห์ระบบนิเวศ สามารถอภิปรายผลได้ว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอในที่ชุมชน เนื่องจากเกษตรกรส่วนมากมีอายุมากและไม่ถนัดพูดภาษาไทย เจ้าหน้าที่ต้องสร้างความสัมพันธ์กับเกษตรกร ให้เกษตรกรผ่อนคลาย กระตุ้นให้มีการแสดงความคิดเห็น

2.3 การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่ส่วนมากมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร จากการอบรมของหน่วยงานในสังกัดเช่น กลุ่มอารักขาพืช สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา, สำนักส่งเสริมและพัฒนาการเกษตรเขตที่ 5 จังหวัดสงขลา และได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรเพิ่มเติม จากหนังสือและเอกสารวิชาการ รวมทั้ง เว็บไซต์ที่เกี่ยวข้อง

เจ้าหน้าที่เลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติในพื้นที่ เพราะคิดว่าการนำโรงเรียนเกษตรกรไปใช้ในพื้นที่ที่มีความเหมาะสมกับการเรียนรู้ สามารถปรับเปลี่ยนได้ตามสถานการณ์ การวางแผนการส่งเสริมการเกษตรครอบคลุมทั้งฤดูกาลผลิต แก้ไขปัญหาให้เกษตรกรได้ตรงจุด เกษตรกรเห็นผลชัดเจน ถ่ายทอดความรู้และสรุปผลได้ ซึ่งสอดคล้องกับ IPM ทบทวนความจำโรงเรียนเกษตรกร (2548: 16) ระบุว่าโรงเรียนเกษตรกร หรือ FFS คือ กิจกรรมการฝึกอบรมตลอดฤดูกาลเพาะปลูกโดยมีการฝึกอบรมในแปลงปลูกครอบคลุมทุกระยะพัฒนาการของพืชรวมทั้ง การปฏิบัติจัดการที่เกี่ยวข้องทั้งหมด กระบวนการฝึกอบรมจะใช้วิธีให้ผู้เรียนรู้เป็นศูนย์กลาง โดยการมีส่วนร่วม และอาศัยกระบวนการเรียนรู้จากการหาประสบการณ์การปฏิบัติจริงองค์ประกอบพื้นฐานของโรงเรียนเกษตรกรสำหรับการจัดการศัตรูพืชโดยวิธีผสมผสาน

เจ้าหน้าที่ยังขาดการสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ โดยส่วนมากบูรณาการงบประมาณตามโครงการ และบางส่วนเจ้าหน้าที่ต้องสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์เอง เนื่องจากงบประมาณไม่เพียงพอ

เจ้าหน้าที่มี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร คือจะหาเกษตรกรเป้าหมายที่สนใจ เลือกพืชหลัก สอบถามปัญหาและความต้องการของเกษตรกร รวมกลุ่มเกษตรกร วางแผนการดำเนินการตามช่วงฤดูกาลของพืช ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ) โดยคัดเลือกจากแปลงที่เกษตรกรสนใจและให้ความร่วมมือ เดินทางสะดวก และเป็นแปลงที่มีปัญหาด้านการผลิตเพื่อที่เกษตรกรที่เข้าร่วมจะได้ศึกษาและเรียนรู้ได้ สามารถเห็นผลการแก้ไขปัญหาได้ ส่วนในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยให้เกษตรกรตกลงนัดหมายในพื้นที่ โดยเกษตรกรเป็นผู้นัดหมายเอง เพื่อให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการนัดหมายและสะดวกสำหรับการรวมกลุ่ม ภายใต้ข้อกำหนดของชนิดพืช และในการดำเนินงาน

ประชุมพบปะเกษตรกร เจ้าหน้าที่จะให้เกษตรกรเป็นศูนย์กลางในการดำเนินงาน ให้เกษตรกรได้แสดงความคิดเห็น และจับประเด็นในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของเกษตรกร เพื่อวิเคราะห์ปัญหาและสรุปผลของปัญหาที่เกิดขึ้นจริง นำแนวทางโรงเรียนเกษตรกรเพื่อให้เกษตรกรเห็นสถานการณ์จริง นำไปใช้ในพื้นที่ของตนเอง การขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยวิทยากรเกษตรกรจำเป็นมาก เพราะจะเป็นแกนนำของกลุ่ม ต้องคัดเลือกจากเกษตรกรที่เป็นที่ยอมรับและศรัทธาของสมาชิก ต้องเสียสละ มีองค์ความรู้ และสามารถนำสมาชิกพูดคุยในประเด็นที่ต้องการเรียนรู้ได้ ให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินการ ให้เกษตรกรแสดงความคิดเห็นกระตุ้นการกล้าแสดงออก โดยเกษตรกรส่วนใหญ่ยังขาดการนำเสนอในชุมชน สร้างความมั่นใจในองค์ความรู้ที่เกษตรกรมี ซึ่งสอดคล้องกับคู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำการส่งเสริมการเกษตรกับชุมชน ของกรมส่งเสริมการเกษตร (2556 :165) สรุปได้ถึงขั้นตอนการดำเนินงาน โรงเรียนเกษตรกร ชั้นที่ 1 เตรียมการคัดเลือกเกษตรกร กลุ่มละประมาณ 20-25 คน ประชุมกลุ่มเกษตรกรเพื่อชี้แจงกิจกรรมรวบรวมข้อมูล ระบบการทำการเกษตรของเกษตรกร วางแผนการเรียนรู้ตลอดฤดูการเพาะปลูก ชั้นที่ 2 ดำเนินการระหว่างเปิดโรงเรียน การชี้แจงทำความเข้าใจ ศักยภาพของเกษตรกร รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน จัดทำข้อตกลงร่วมกับเกษตรกร คัดเลือกสถานที่ คัดเลือกแปลงสาธิต ทำข้อตกลงในการเข้าร่วมการฝึกอบรม เตรียมโรงเรียนเกษตรกร กิจกรรมโรงเรียนเกษตรกร เรียนรู้การจัดการผลิตพืชร่วมกัน ชั้นที่ 3 สิ้นสุดการดำเนินการโรงเรียนเกษตรกร วิเคราะห์และสรุปบทเรียนร่วมกัน ค้นหาเกษตรกรผู้นำ เป็นวิทยากรที่เลี้ยงในฤดูกาลถัดไป

2.4 การศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว

เกษตรกรมีการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติมากที่สุด ในประเด็นการปักดำ ต้นกล้าที่ใช้ควรมีอายุประมาณ 25-30 วัน และรองลงมาอันดับที่ 3 คือประเด็นระยะปักดำควรรี้อยู่ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร โดยเกษตรกรส่วนมากไม่ให้ความสำคัญกับต้นกล้าที่ใช้ในการปักดำ เมื่อได้มีเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร เกษตรกรนำไปปฏิบัติ ทำให้ข้าวแตกกอดี ซึ่งสอดคล้องกับ คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เรื่อง องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต คู่มือการเป็น Smart officer : พืชไร่ ธัญพืช(2556, 1-6) กล่าวว่า การทำนาดำ คือการถอนต้นกล้าไปปักดำในนาที่เตรียมไว้ อัตราเมล็ดพันธุ์กล้าที่แนะนำ 5 กิโลกรัมต่อไร่ พันธุ์ข้าวไวต่อช่วงแสงหรือข้าวนาปี ควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร ปักดำจับละ 3-5 ต้น ลึกประมาณ 3-5 เซนติเมตร จะทำให้ข้าวแตกกอใหม่ได้ดี

เกษตรกรการยอมรับและปรับเปลี่ยนการปฏิบัติ คือประเด็นการกำจัดวัชพืชการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบ และรองลงมาอันดับที่ 4 คือประเด็นการปฏิบัติด้านเขตกรรม เนื่องจากในฤดูกาลที่แล้วเกษตรกรประสบปัญหาหนูกัดดินต้นข้าวทำให้

ผลผลิตลดลง เมื่อเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร เกษตรกรใช้สารเคมีและการเกษตรกรรมที่ถูกต้องมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ (<http://www.brrd.in.th/> Rice Knowledge Bank สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) อธิบายว่า การปลูกข้าวในพื้นที่เขตร้อน ปัญหาศัตรูข้าวทำให้ผลผลิตข้าวลดลง การใช้ปัจจัยการผลิตที่มากเกินไป ก็สามารถเป็นสาเหตุให้เกิดโรค และแมลงเข้าทำลายได้ ควรการจัดการตามขั้นตอนการปลูกข้าวอย่างถูกต้อง เป็นการผสมผสานทุกวิธีการจัดการให้ได้ผล วิธีการจัดการเพื่อป้องกันกำจัดศัตรูข้าวแบบผสมผสานประกอบ

การใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อที่ระยะกำเนิดช่อดอกหรือ 30 วันก่อนข้าวออกดอก ประเด็นการใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร 16-16-8 อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วคราดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว) ประเด็นมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากรนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ ประเด็นมีการเตรียมแปลงไถตะกั่วไ้ 7-14 วัน และประเด็นมีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้างและวัชพืช ประเด็นมีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูกและประเด็นระดับน้ำในการปักดำ ควรควบคุมให้อยู่ในระดับลึกประมาณ 1 ฝ่ามือ (10 เซนติเมตร) เกษตรกรบางส่วนมีการปฏิบัติอยู่แล้วแต่ยังไม่ถูกต้อง เมื่อเข้าโรงเรียนเกษตรกรมีการนำวิธีตามหลักวิชาการไปปฏิบัติในแปลงนาของตนเอง

เกษตรกรปฏิบัติก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกรอยู่แล้ว คือประเด็นระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี และมีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือประมาณ 12-14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน เกษตรกรส่วนมากมีการปฏิบัติที่ถูกต้อง โดยเก็บข้าวในระยะพร้อมหลังจากข้าวออกดอกประมาณ 28-30 วัน แล้วนำมาตากทิ้งราว ประมาณ 2-3 วัน ก่อนนำไปเก็บในกระสอบ ซึ่งสอดคล้องกับ (<http://www.brrd.in.th/> Rice Knowledge Bank สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) อธิบายว่าระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วัน หลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี ถ้าเก็บเกี่ยวเร็วหรือช้าเกินไปมีผลต่อคุณภาพ และวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวข้าวควรลดความชื้นให้เหลือ 13-14 เปอร์เซ็นต์ ด้วยเครื่องอบหรือการตากบนลานที่สะอาดและแห้ง เป็นเวลา 1-3 วัน ก่อนการเก็บรักษาโดยทำความสะอาดข้าวเปลือกโดยการฟัด หรือใช้สีฟัด บรรจุในกระสอบปานที่สะอาด แยกแต่ละพันธุ์ วางบนแคร่ไม้สูงจากพื้น ในโรงเก็บที่อากาศถ่ายเทสะดวก ข้าวเปลือกที่เก็บควรมีความชื้นไม่เกิน 14 เปอร์เซ็นต์ เพื่อป้องกันการเจริญเชื้อรา

เกษตรกรไม่ปฏิบัติทั้งก่อนและหลังการเข้าโรงเรียนเกษตรกร คือประเด็นใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้(หน่วยงานราชการ) เนื่องจากเกษตรกรใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากฤดูกาลที่แล้ว เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองในพื้นที่ จึงไม่มีพันธุ์ข้าวจากหน่วยงานราชการ แต่เกษตรกรมีการ

คัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูก และประเด็นการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรไปถกจบต่อซึ่งเพื่อบำรุงดิน เกษตรกรปลูกข้าวนาปี ปลูกข้าวปีละครั้ง ทำให้เกษตรกรขาดความสนใจในการบำรุงดิน เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร มีผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้น โดยผลผลิตข้าวเฉลี่ยก่อนเข้าโรงเรียนเกษตรกร 244.83 กิโลกรัมต่อไร่ ส่วนผลผลิตข้าวเฉลี่ยหลังเข้าโรงเรียนเกษตรกร 335.83 กิโลกรัมต่อไร่ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่า เกษตรกรส่วนมากเข้าร่วมการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร โดยปฏิบัติเกือบทุกขั้นตอน และเกษตรกรส่วนมากยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว ที่ได้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และนำไปปฏิบัติในแปลงนาของตนเอง ทำให้เกษตรกรสามารถเพิ่มผลผลิตข้าวได้ โดยยังคงใช้พันธุ์ข้าวพื้นเมืองและเก็บเมล็ดพันธุ์จากฤดูกาลที่แล้ว ตามวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ยังคงบริโภคข้าวแข็ง ซึ่งสอดคล้องกับ กรมส่งเสริมการเกษตร (2543) กล่าวว่า โรงเรียนเกษตรกร (farmers field school) เป็นการถ่ายทอดความรู้สำหรับผู้ใหญ่แบบไม่เป็นทางการ เนื่องจากกิจกรรมเน้นการมีส่วนร่วมของเกษตรกร เพื่อช่วยให้แต่ละคนเรียนรู้สิ่งต่าง ๆ ในสภาพไร่ นาด้วยตนเอง ซึ่งมีวัตถุประสงค์การส่งเสริมเพื่อให้เกษตรกรปรับเปลี่ยนแนวคิด และวิธีปฏิบัติจากการเป็นผู้รับ (receiver) เป็นผู้ยอมรับ (perceiver) โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพที่ดี ผลผลิตคุ้มค่ากับการลงทุน

2.5 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

เกษตรกรไม่มีปัญหาในระดับมากที่สุดและมาก แต่มีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ปัญหาด้านการผลิตศัตรูข้าว ซึ่งสอดคล้องกับ (<http://www.brrd.in.th/> Rice Knowledge Bank สืบค้นคืนเมื่อวันที่ 11 มิ.ย. 57) ศัตรูข้าวที่สำคัญมี 3 ประเภทคือ โรค แมลง วัชพืช ปัญหาศัตรูข้าวที่เกิดขึ้นทำให้ผลผลิตข้าวลดลงถึงร้อยละ 20 ศัตรูข้าวที่สำคัญ ได้แก่ โรคข้าวต่างๆ แมลงศัตรูข้าว สัตว์ศัตรูข้าว เช่น หอยเชอรี่ และหนู ศัตรูข้าวทั้งหมดนี้สามารถเข้าทำลายต้นข้าวได้ในระยะต่างๆกัน และมีปัญหาในระดับปานกลางที่มีค่าเฉลี่ยรองลงมา คือ ค่าไถราคาสูง เนื่องจากในพื้นที่จังหวัดยะลามีปัญหาความไม่สงบ ทำให้ขาดแคลนรถไถในการปรับพื้นที่เพื่อปลูกข้าว จะมีเฉพาะรถไถในพื้นที่ไม่เพียงพอต่อความต้องการทำให้มีราคาไถสูง นอกนั้นเกษตรกรมีปัญหาต่างๆในระดับน้อย และเกษตรกรไม่มีปัญหาเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ แสดงว่า เจ้าหน้าที่ที่มีความสัมพันธ์อันดีแก่เกษตรกรมีการประสานงานและให้คำปรึกษาในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง

2.6 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเจ้าหน้าที่ในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ ขาดความชำนาญ และประสบการณ์ ในดำเนินงาน โรงเรียนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ มีจำนวนจำกัด ไม่เพียงพอต่อความต้องการ ช่วงเวลาเจ้าหน้าที่และเกษตรกรไม่ตรงกัน เนื่องจากภาระงานเจ้าหน้าที่ ทำให้การดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไม่ตรงกับช่วงอายุพืชที่มีปัญหา เจ้าหน้าที่คิดว่าควรให้ความรู้และทักษะในการดำเนินงานตาม

แนวทางโรงเรียนเกษตรกรแก่เจ้าหน้าที่ เนื่องจากเจ้าหน้าที่บรรจุใหม่เพิ่มมากขึ้น ทำให้ขาดความชำนาญในการดำเนินการ

3. ข้อเสนอแนะ

จากการนำเสนอส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา ไปส่งเสริมให้เกษตรกร สามารถนำไปพิจารณาเป็นแนวทางพัฒนาได้ดังนี้

3.1. การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

เกษตรกรที่เข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ตระหนักถึงความสำคัญของการปลูกข้าว ลดต้นทุนการผลิตและปลูกข้าวที่มีคุณภาพเพิ่มมากขึ้น ลดจำนวนพื้นที่นาร้าง สร้างแรงจูงใจให้เกษตรกรหันมาปลูกข้าว เพื่อจำหน่ายสร้างรายได้ในครัวเรือน และควรส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่เข้ามามีส่วนในการพัฒนาการผลิต ปรับทัศนคติปลูกฝังด้านการเกษตรตั้งแต่เด็ก ให้เห็นถึงความสำคัญของการเกษตรกรรม เพื่อให้เกษตรกรรุ่นใหม่มาสืบสานด้านการเกษตรต่อไป

ควรมีศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตพืชชนิดอื่น เช่น ทุเรียน มังคุด ยางพารา ศึกษาการยอมรับและนำไปปฏิบัติในเรื่องของกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เหมาะสมกับพื้นที่

เจ้าหน้าที่มีภาระงานมากทำให้ไม่สามารถนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรไปใช้ได้ในทุกพื้นที่ เจ้าหน้าที่ต้องเลือกพืชเด่นที่มีในพื้นที่ทำการส่งเสริม เพราะใช้ระยะเวลาในการดำเนินงาน ดังนั้นในการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตข้าวในจังหวัดยะลา จึงยังมีไม่ทั่วถึง ถ้ามีการนำการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปใช้ทั่วทั้งจังหวัดน่าจะทำได้สามารถเพิ่มผลผลิตข้าวในจังหวัดยะลาให้เพียงพอต่อการบริโภคในครัวเรือน และสามารถขยายผลสู่การจำหน่ายในจังหวัดข้างเคียงได้

ควรมีการวิจัยการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดยะลา ศึกษากระบวนการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เจ้าหน้าที่สามารถนำไปขยายผลสู่เกษตรกรได้ต่อไป

3.2 การศึกษาการยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร ประกอบด้วย 8 ประเด็น โดยประเด็นที่น่าสนใจคือ

3.2.1 *ประเด็นการเตรียมดิน* การเตรียมดินโดยมีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากรนาและปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับน้ำ จากการศึกษา พบว่าเกษตรกรมีการ

ยอมรับและนำไปปฏิบัติน้อยกว่าประเด็นอื่น ๆ ซึ่งได้แก่ มีการเตรียมแปลงไถตะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน และมีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและคลุกเคล้าฟางข้างและวัชพืช เนื่องจากเกษตรกรจ้างเหมารถไถ โดยไถพร้อมกันทีเดียว 2 ครั้ง ทำให้เกิดดินเปรี้ยว ต้นกล้าตาย ดังนั้นเจ้าหน้าที่ ควรอธิบายถึงความสำคัญของการเตรียมดิน ให้เกษตรกรมีการวางแผนการไถดิน พักดิน เพื่อให้ต้นกล้าแข็งแรงเพิ่มการแตกกอ เพิ่มผลผลิตข้าว

3.2.2 ประเด็นการกำจัดวัชพืช การปฏิบัติด้านเขตกรรม มีการยอมรับและนำไปปฏิบัติน้อยกว่าเมื่อเทียบกับประเด็นใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืช ตามอัตราที่ระบบจากการศึกษาพบว่าเกษตรกรยังไม่ให้ความสำคัญกับการปฏิบัติด้านเขตกรรมเท่าที่ควร จึงทำให้เกษตรกรประสบปัญหาศัตรูข้าวเนื่องจาก แปลงนาและคันดินรกเป็นที่อยู่อาศัยของหนู แต่เกษตรกรกลับสนใจใช้สารเคมีในการกำจัดหนูแทน ดังนั้นเจ้าหน้าที่ควรส่งเสริมให้เกษตรกรสำรวจแปลงนาทุกสัปดาห์ ทำการเขตกรรมเพื่อทำลายแหล่งที่อยู่อาศัยของหนู สอนวิธีจับหนู และอธิบายถึงผลกระทบด้านลบของสารเคมีกำจัดหนูถ้าใช้ในระยะเวลาานาน

3.2.3 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกร เกษตรกรประสบปัญหาด้านการผลิตคือปัญหาด้านศัตรูข้าวคือหนู และค่าปุ๋ยราคาแพง เนื่องจากเกษตรกรปลูกข้าวเพื่อบริโภคขาดการเอาใจใส่ดูแล ทำให้ได้ผลผลิตต่ำ เจ้าหน้าที่ต้องให้เกษตรกรตระหนักถึงการปลูกข้าว เพื่อเป็นวัฒนธรรม ให้เกษตรกรเห็นความสำคัญในการปลูกข้าว และปลูกข้าวแล้วต้องให้ผลผลิตที่เหมาะสมโดยใช้การดูแลและการจัดการการเพาะปลูกที่ดีเหมาะสมต่อการลงทุน

3.3 ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

3.3.1 ควรมีศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร เพื่อเพิ่มผลผลิตพืชชนิดอื่น เช่น ทุเรียน มังคุด ขางพารา ศึกษาการยอมรับและนำไปปฏิบัติในเรื่องของกระบวนการผลิตทุกขั้นตอน เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เหมาะสมกับพื้นที่

3.3.2 ควรมีการวิจัยการพัฒนาการส่งเสริมการเกษตรของเจ้าหน้าที่ในจังหวัดยะลา ศึกษากระบวนการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ เพื่อทำเป็นแบบแผนการส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดยะลา ให้เจ้าหน้าที่สามารถนำไปขยายผลสู่เกษตรกรได้ต่อไป

บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ศูนย์วิจัยวรรณคดีราชภัฏ

บรรณานุกรม

- กู่เกียรติ สร้อยทอง. (2552). *การส่งเสริมการเกษตรเพื่อการพัฒนาการผลิตข้าว*. สำนักส่งเสริมการผลิตข้าว กรมการข้าว กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมการข้าว. สถานการณ์การผลิตและการตลาดข้าวของโลก ปี 2554/2555. ค้นคืน 13 สิงหาคม 56 จาก URL <http://www.ricethailand.go.th/rice%20web/Rice%20Situation/data/54-55/Jan12.pdf>.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การทำงานส่งเสริมการเกษตร กับชุมชน* : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การถ่ายทอดเทคโนโลยี การเกษตร* โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
- กรมส่งเสริมการเกษตร. (2556). *คู่มือปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เรื่อง องค์ความรู้เพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ผู้การเป็น Smart officer : พี่ชไร่ ชาญพืช* : โรงพิมพ์ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด.
- กลุ่มส่งเสริมและพัฒนาการผลิต สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา. (2553). *เอกสารการฝึกอบรมโครงการปรับนาไร่เป็นนาข้าวเพื่อชีวิตเศรษฐกิจพอเพียง* ปี 2553.
- กลุ่มยุทธศาสตร์และสารสนเทศ สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา. (2554). *เอกสารประกอบการฝึกอบรมการพัฒนาบุคลากรด้านส่งเสริมการเกษตร หลักสูตร “การพัฒนาการผลิตข้าวอย่างยั่งยืน”* วันที่ 12 กรกฎาคม 2554
- จังหวัดยะลา. (2557). *ลักษณะภูมิประเทศ ข้อมูลภูมิประเทศ* ค้นคืนวันที่ 18 สิงหาคม 57 จาก URL <http://www.yala.go.th/2index.php>
- จุลมณี ไพฑูรย์เจริญลาภ, จุรี หวีอัน. (2557). *คู่มือเกษตรกรกรการทำแปลงผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ตามหลักการปฏิบัติการเกษตรที่ดี (GAP)*. กลุ่มส่งเสริมการผลิตข้าว. ส่วนส่งเสริมการผลิตข้าว สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร.
- ชูเกียรติ รักซ้อน. (2532). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร* ค้นคืนวันที่ 18 สิงหาคม 57 จาก URL <http://www.agecon-extens.agri.cmu.ac.th/.../401บทที่1.doc>.
- ชิติรัตน์ บุญเต็ม. (2553). “*การยอมรับเทคโนโลยีการผลิตข้าว ตามกระบวนการ โรงเรียนเกษตรกรของสมาชิกศูนย์ข้าวชุมชนในจังหวัดนครศรีธรรมราช*” มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, นนทบุรี

- ธวัชชัย รัตนซ์เลิศ และ พงษ์ชัย ยิบมันตะสิริ. (2549). “การพัฒนาศักยภาพเกษตรกรเพื่อการผลิตไม้ผลคุณภาพส่งออกตามแนวทางและแนวปฏิบัติโรงเรียนเกษตรกร” *วารสารเกษตร* 23 (2) 173-183.
- เผด็จพงษ์ จันทโร. (2529). “การศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ปุ๋ยเคมีในนาข้าวของเกษตรกรลุ่มน้ำโกลก จังหวัดนครราชสีมา” มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
- ประพาส วีระแพทย์ (2517) *ความรู้เรื่องข้าว* กองการข้าว กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรุงเทพฯ ม.ป.ท.
- ปิยะวดี ลิ้นห่อสุริย์ (2545) “การถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรในพระราชดำริ ภูมิศึกษา เกษตรกรเขตหนองจอก กรุงเทพฯ” มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ
- พงศ์ศักดิ์ อังกสิทธิ์, สุรพล เสริมบุญตร.(2555). *แนวคิดและหลักการส่งเสริมการเกษตรเอกสารการสอน, ทฤษฎีทางการส่งเสริมการเกษตร ชุมวิชา ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร* มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมชिरาช.
- ไพโรจน์ นวลนุ่นและ สุวรรณ ประณีตวศกุล. (2548). “การประเมินผลกระทบของโครงการโรงเรียนเกษตรกรต่อสภาพแวดล้อม และความรู้ของเกษตรกร” การประชุมทางวิชาการของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ครั้งที่ 43 วันที่ 1-4 กุมภาพันธ์ 2548
- ภาคภูมิ ดาราพงษ์. (2548) “ การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของเกษตรกรในโรงเรียนเกษตรกร จังหวัดเชียงใหม่” บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ยุพินพรรณ ศิริวิชานุกุล, ยุทธนา ศิริวิชานานุกุล, มงคล หลิม, อัมร อินนุรักษ์. (2550). การยอมรับเทคโนโลยีด้านการจัดการสวนลองกองของเกษตรกรในอำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส *วารสารมหาวิทยาลัยทักษิณ* ปีที่ 10 ฉบับที่ 2 กรกฎาคม - ธันวาคม 2550.
- โรงเรียนเกษตรกร ค้นคืนวันที่ 18 สิงหาคม 57 จาก URL <http://www.doe.go.th/library/html/detail/farmerschool/>.
- โรงเรียนเกษตรกรเพื่อการจัดการศัตรูพืชด้วยวิธีผสมผสาน : ทบทวนความทรงจำ ค้นคืนวันที่ 18 สิงหาคม 57 จาก URL http://thailand.ipm-info.org/th/FarmerFieldSchools/00_contents_ffs.htm.
- วิจิต อวาทกุล (2535) *หลักการส่งเสริมการเกษตร* (พิมพ์ครั้งที่ 1) กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชจำกัด กทม.
- สมบูรณ์ สุวรรณโณ, ปราณิ ทองคำ. (2546). การยอมรับการถ่ายทอดความรู้ตามกระบวนการโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรจังหวัดปัตตานี ว. ศึกษาศาสตร์ ปีที่ 15 ฉบับที่ 2 ตุลาคม 2546 ฉบับพิเศษ ครอบคลุม 35 ปี คณะศึกษาศาสตร์.

- สมจิต โยชะคง, เฉลิมศักดิ์ ตุ่มหิรัญ. (2556). รูปแบบการส่งเสริมการเกษตร ในเอกสารการสอนชุดวิชา *ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการส่งเสริมการเกษตร (หน่วยที่ 7)*. นนทบุรี : สาขาวิชาส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- สมนึก คงชู. (2552). การปฏิบัติงานตามระบบส่งเสริมการเกษตรในพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจังหวัดยะลา ค้นคืนวันที่ 18 สิงหาคม 57 จาก URL http://www.research.doae.go.th/webphp/researchwork/search_research.php
- สมาคมผู้ส่งออกข้าว. (2558). *ข้อมูลการส่งออกข้าว* ค้นคืน 13 สิงหาคม 58 จาก URL http://www.thairiceexporters.or.th/default_th.htm.
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2558). *ข้อมูลพื้นฐานเศรษฐกิจการเกษตรปี 2557*. PDF ค้นคืนวันที่ 15 สิงหาคม 58 จาก URL http://www.oae.go.th/download/download_journal/fundamation-2553.
- สำนักงานเกษตรจังหวัดยะลา. (2557). *ข้อมูลพื้นฐานทางการเกษตรปี 2557* ค้นคืนวันที่ 15 สิงหาคม 2558 จาก URL http://www.yala.doae.go.th/upgrade_343/
- สำนักวิจัยและพัฒนาข้าว กรมการข้าว. (2556). *องค์ความรู้เรื่องข้าว Rice knowledge Bank* ค้นคืน 9 สิงหาคม 56 จาก URL www.ricethailand.go.th/info_riceknowledge.htm.
- สำนักวิจัยและพัฒนาข้าวภาคใต้. (2557). *เอกสารประกอบการประชุมสัมมนาวิชาการกลุ่มศูนย์วิจัยข้าวภาคใต้* วันที่ 17-18 มิถุนายน ณ โรงแรมลำปำ รีสอร์ท อำเภอเมือง จังหวัดพัทลุง
- สุนันท์ สีสังข์, ณัฐ รัตนเจริญ. (2556). *แนวคิดและทฤษฎีการส่งเสริมการเกษตรและหลักการบริหารการส่งเสริมการเกษตร ชุดวิชา หลักการบริหารการส่งเสริมการเกษตร มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช*
- สุรพล พหลภักย์, สถาพร ถาวรอิศวาสัน, ภัทรพร กิจชัยนุกูล, อุดมศักดิ์ ผ่องศรี. (2555). *รูปแบบการทำนาข้าวที่เหมาะสมสำหรับโรงเรียนเกษตรกร จังหวัดชัยนาท* รายงานสืบเนื่องจากการประชุมวิชาการระดับชาติ ของมหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา ครั้งที่ 5 วันที่ 17-18 กรกฎาคม 2556
- สุรพล เศรษฐบุตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์ และส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร ในเอกสารประกอบการสอนกระบวนวิชา 352721 (AET 721) *ภาคเรียนที่ 1 / 2552 การส่งเสริมการเกษตรกับการพัฒนาชนบท (AGRI EXT AND RURAL DEV)* คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สุรศักดิ์ ทวีบุตร (2546) “กระบวนการ โรงเรียนชาวนาเกษตรอินทรีย์เพื่อสร้างจิตสำนึกอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมของเด็กเยาวชน โรงเรียนบ้านหนองเป่า ต.ทุ่งนางโกล อ.เมือง จ.ยโสธร” ค้นคืนวันที่ 9 สิงหาคม 2556 จาก URL http://elibrary.trf.or.th/project_contentTRFN.asp?PJID=RDG51E0064.

อัญชลี ยิ้มสมบรูณ์, สุณีษ์ กาศจำรูญ, สุวิมล อังควานิช, กฤษณพล จันทวีพรหม (2554) การจัดการความรู้
ด้านเกษตรอินทรีย์ของเกษตรกร อำเภอ บางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม วารสารบรรณศาสตร์
มศว. ปี 4 ฉบับ 22 ก.ค. – ธ.ค. 54.

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์การวิจัย(สำหรับเกษตรกร)

เรื่อง การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

คำชี้แจง

1.แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

ตอนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

2. ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

สนธิลา บุญมาก

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร

1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
2. อายุ ปี
3. สถานภาพ 1. โสด 2. สมรส 3. อื่นๆ.....
4. ระดับการศึกษา
 1. ไม่ได้รับการศึกษา 2. โรงเรียนปอเนาะ 3. ชั้นประถมศึกษา
 4. ชั้นมัธยมศึกษา 5. ปริญญาตรี 6. สูงกว่าปริญญาตรี
5. ตำแหน่งทางสังคม
 1. ไม่มี 2. ผู้ใหญ่บ้าน 3. กำนัน
 4. สมาชิก อบต. 5. คณะกรรมการหมู่บ้าน 6. อสม.
 7. คณะกรรมการสถาบันเกษตรกร 8. อื่น ๆระบุ.....
6. ท่านเป็นสมาชิกสถาบันเกษตรกรใดบ้าง (ตอบได้มากกว่า ๑ ข้อ)
 1. ไม่ได้เป็น 2. คณะกรรมการ ศบกด. 3. กลุ่มเกษตรกร
 4. กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร 5. กลุ่มส่งเสริมอาชีพ 6. สมาชิก ธกส.

- () 7. สมาชิกสหกรณ์การเกษตร () 8. อื่นๆ(โปรดระบุ).....
7. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมดมี.....คน
8. จำนวนสมาชิกในครัวเรือนที่เป็นแรงงานในการทำการเกษตรมี.....คน
- () 1. เป็นชาย.....คน () 2. เป็นหญิง.....คน
9. นอกจากการปลูกข้าวแล้วท่านการประกอบอาชีพอะไรอีกบ้าง
- () 1. เกษตรกรรม(ระบุ)..... () 2. ค้าขาย () 3. รับราชการ
- () 4. รับจ้างทั่วไป () 5. อื่นๆ (ระบุ).....
10. พื้นที่ถือครองทั้งหมด.....ไร่
11. ท่านมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด.....ไร่
- () 1. เป็นของตนเอง.....ไร่ () 2. เช่าผู้อื่น.....ไร่
- () 3. ให้ผู้อื่นเช่า.....ไร่ () 4. ที่อื่นๆ ระบุ.....ไร่
12. ในปี 2557 ท่านใช้พื้นที่ปลูกข้าว.....ไร่
13. ที่ผ่านมามีท่านปลูกข้าวเพื่อ
- () 1. บริโภคในครัวเรือน () 2. จำหน่ายข้าวเปลือกในชุมชน
- () 3. จำหน่ายเป็นเมล็ดพันธุ์ () 4. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
14. ท่านปลูกข้าวกี่ครั้งต่อปี () 1. 1 ครั้งต่อปี () 2. 2 ครั้งต่อปี
15. พื้นที่ปลูกข้าวของท่านมีลักษณะใด () 1. ที่ลุ่ม () 2. ที่ดอน
16. พันธุ์ข้าวที่ท่านปลูกคือ.....
17. ที่มาของแหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าว
- () 1. เก็บจากฤดูกาลที่แล้ว () 2. ซื้อจากเกษตรกรในชุมชน หรือ ตำบลใกล้เคียง
- () 3. ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าว () 4. ศูนย์ข้าวชุมชน () 5. อื่นๆ (โปรดระบุ).....
18. ท่านปลูกข้าวลักษณะใด
- () 1. นาดำ ช่วงเดือน..... () 2. นาหว่าน ช่วงเดือน.....
- () 3. ข้าวไร่ ช่วงเดือน..... () 4. อื่นๆ(โปรดระบุ).....
19. ท่านใช้ระบบน้ำจากแหล่งใด (ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)
- () 1. น้ำฝน () 2. เขตชลประทาน () 3. แหล่งน้ำธรรมชาติ
20. ท่านปลูกข้าวมานาน.....ปี

ตอนที่ 2 การดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ในช่องปฏิบัติทุกครั้ง หรือ ปฏิบัติบางครั้ง หรือ ไม่ปฏิบัติ ตามความเป็นจริงในขณะที่เข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินการตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร

กิจกรรม	การดำเนินการ			เหตุผล...
	ปฏิบัติ ทุกครั้ง	ปฏิบัติ บางครั้ง	ไม่ ปฏิบัติ	
1. เข้าร่วมรับการอบรมตลอดฤดูกาล				
2. เข้าร่วมการวางแผนกิจกรรมและแปลงสาธิต				
3. เข้าร่วมลงสำรวจแปลงปลูกพืช				
4. เก็บตัวอย่างพืชและแมลง				
5. เข้าร่วมการวิเคราะห์สถานการณ์แปลงปลูก				
6. เข้าร่วมวาดภาพการวิเคราะห์ระบบนิเวศ				
7. นำเสนอการวิเคราะห์ระบบนิเวศ				
8. เข้าร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในการแก้ไขปัญหาการปลูกข้าว				
9. สรุปและวางแผนสำหรับสัปดาห์ต่อไป				

ตอนที่ 3 การยอมรับเทคโนโลยีการปลูกข้าวของเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ในช่อง "ปฏิบัติ" หรือ "ไม่ปฏิบัติ ตามความเป็นจริงในการปลูกข้าวของท่าน และอธิบายเหตุผลที่ไม่ปฏิบัติ

การปลูกข้าว	ก่อนเข้าโรงเรียน		หลังเข้าโรงเรียน		หมายเหตุ
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	
1. การคัดเลือกพันธุ์					
1) มีการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าวก่อนปลูก					
2) ใช้เมล็ดพันธุ์ข้าวจากแหล่งที่เชื่อถือได้ (หน่วยงานราชการ)					
2. การเตรียมดิน					
1) มีการเตรียมแปลงโดยไถตะ ทิ้งไว้ 7-14 วัน					
2) มีการไถแปรทำให้ดินแตกตัว เพื่อย่อยดินและ คลุกเคล้าฟางขี้และวัชพืช					
3) มีการคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากรนาและ ปรับระดับพื้นที่ให้สะดวกในการควบคุมระดับ น้ำ					
3. การตกกล้า					
1) นำเมล็ดข้าวมาเพาะในแปลงเพาะกล้า ให้งอก เป็นต้นกล้าแล้วถอนไปปลูก					
4. การปักดำ					
1) ระยะปักดำควรใช้ระยะปักดำ 25x25 เซนติเมตร					
2) จำนวนต้นที่ปักดำจับละ 3-5 ต้น ปักดำลึก ประมาณ 3-5 เซนติเมตร					
3) อายุกล้า ควรใช้กล้าที่มีอายุประมาณ 25-30 วัน					
4) ระดับน้ำในการปักดำ ควรควบคุมให้อยู่ใน ระดับลึกประมาณ 1 ฝ่ามือ (10 เซนติเมตร)					

การปลูกข้าว	ก่อนเข้าโรงเรียน		หลังเข้าโรงเรียน		ไม่ปฏิบัติเพราะเหตุใด
	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	ปฏิบัติ	ไม่ปฏิบัติ	
5. การใส่ปุ๋ย					
1) การใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 1 ปุ๋ยสูตร 16-16-8 อัตรา 20-25 กิโลกรัมต่อไร่ในวันปักดำหรือก่อนปักดำ 1 วัน แล้วคราดกลบ (หรือใส่ปุ๋ยหลังจากปักดำไม่เกิน 15 วัน เมื่อต้นข้าวตั้งตัวได้แล้ว)					
2) การใส่ปุ๋ยเคมีครั้งที่ 2 ใส่ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) อัตรา 10 กิโลกรัมต่อไร่ระยะกำเนิดช่อดอกหรือ 30 วันก่อนข้าวออกดอก					
6. การกำจัดวัชพืช					
1) การปฏิบัติด้านเขตกรรม					
2) ใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดวัชพืชตามอัตราที่ระบบ					
7. การปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว					
1) ระยะเวลาเก็บเกี่ยวที่เหมาะสม คือ 28-30 วันหลังข้าวออกดอก การเก็บเกี่ยวในระยะนี้ทำให้ได้ข้าวที่มีคุณภาพการสีดี					
2) มีการตากข้าวเพื่อลดความชื้นของเมล็ดข้าวให้เหลือประมาณ 12- 14% ให้สามารถเก็บไว้ได้นาน					
3) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ควรไถกลบตอซังเพื่อบำรุงดิน					
8. ผลผลิตข้าวเฉลี่ยต่อไร่					

ตอนที่ 4 ปัญหาและข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

คำชี้แจง โปรดทำเครื่องหมาย ในช่องที่ตรงกับปัญหาของท่านในเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร ดังนี้ ระดับปัญหามากที่สุด (5) ระดับปัญหามาก (4) ระดับปัญหาปานกลาง (3) ระดับปัญหาน้อย (2) ระดับปัญหาน้อยที่สุด (1) และไม่มีปัญหา (0)

ปัญหา	ระดับปัญหา					
	มากที่สุด (5)	มาก (4)	ปานกลาง (3)	น้อย (2)	น้อยที่สุด (1)	ไม่มีปัญหา (0)
1. ปัญหาด้านการผลิต						
1) สภาพพื้นที่ปลูกข้าวไม่เหมาะสม						
2) แหล่งน้ำมีปริมาณไม่เพียงพอ						
3) ขาดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพ						
4) ปัญหาด้านศัตรูข้าว						
5) ปุ๋ยราคาสูง						
6) ค่าไถราคาสูง						
7) การบำรุงรักษาไม่ถูกต้อง						
2. ปัญหาด้านความรู้						
1) ขาดความรู้ในการคัดเลือกพันธุ์						
2) ขาดความรู้ในการเตรียมดิน						
3) ขาดความรู้ในการตกกล้า						
4) ขาดความรู้ในการปักดำ						
5) ขาดความรู้ในการใส่ปุ๋ย						
6) ขาดความรู้ในการกำจัดวัชพืช						
7) ขาดความรู้ในการปฏิบัติก่อนและหลังการเก็บเกี่ยว						
3. ปัญหาด้านเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่						
1) ไม่ได้ได้รับความสะดวกในการประสานงานกับเจ้าหน้าที่						
2) ไม่ได้รับการปรึกษาจากเจ้าหน้าที่เมื่อมีปัญหา						
3) เจ้าหน้าที่ขาดความรู้ด้านการผลิตข้าว						
4) อื่นๆ(ระบุ).....						

4.2 ข้อเสนอแนะของเกษตรกรในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกร

1. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

.....

.....

.....

2. สถานที่ในการจัดโรงเรียนเกษตรกรและแปลงสาธิต

.....

.....

.....

3. ระยะเวลาในการดำเนินการโรงเรียนเกษตรกร

.....

.....

.....

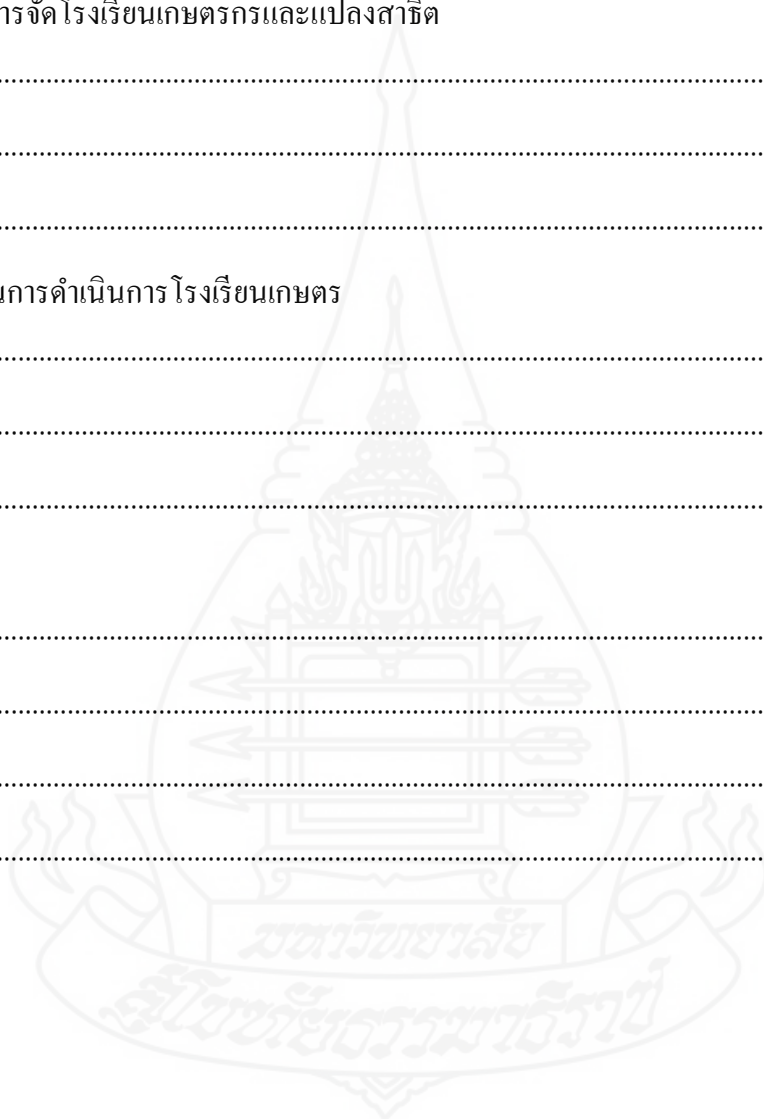
4. อื่นๆ

.....

.....

.....

.....

แบบสัมภาษณ์การวิจัย(สำหรับเจ้าหน้าที่)

เรื่อง การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

คำชี้แจง

1.แบบสัมภาษณ์การวิจัยนี้ มีจุดมุ่งหมายเพื่อต้องการศึกษาการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 2 การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการเข้าร่วมโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

2. ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณท่านเป็นอย่างยิ่งที่กรุณาตอบแบบสัมภาษณ์ และให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลในครั้งนี้

สนธิลา บุญมาก

ผู้วิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของเจ้าหน้าที่

- 1. เพศ 1. ชาย 2. หญิง
- 2. อายุ ปี
- 3. สถานภาพ 1. โสด 2. สมรส 3. อื่นๆ.....
- 4. ระดับการศึกษา
 1. ปวส. 2. ปริญญาตรี 3. สูงกว่าปริญญาตรี
 4. อื่นๆ ระบุ.....
- 5. อายุราชการ.....ปี
- 6. ตำแหน่ง.....
- 7. รับผิดชอบงาน(อธิบายงานที่ทำ)

.....
.....
.....

ตอนที่ 2 การส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

1. ท่านมีโอกาสอบรมหรือสัมมนาเพื่อเพิ่มความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกร1.หัวข้อ.....

ระยะเวลาอบรม.....

หน่วยงานที่จัด.....

2.หัวข้อ.....

ระยะเวลาอบรม.....

หน่วยงานที่จัด.....

2. ท่านได้รับความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรจากแหล่งใดบ้าง

.....
.....
.....

3. เหตุใดท่านถึงเลือกการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ไปปฏิบัติในพื้นที่

.....
.....
.....

4. ท่านได้รับการสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณจากแหล่งใด

.....
.....
.....

5. ท่านมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร

.....
.....
.....
.....
.....

6. ท่านมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการคัดเลือกสถานที่ตั้งโรงเรียนเกษตรกร(แปลงฝึกปฏิบัติ)อย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

7. ท่านมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการประชุมพบปะเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

8. ท่านมี “กลยุทธ์/วิธีการ/แนวทาง” ในการขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรอย่างไร

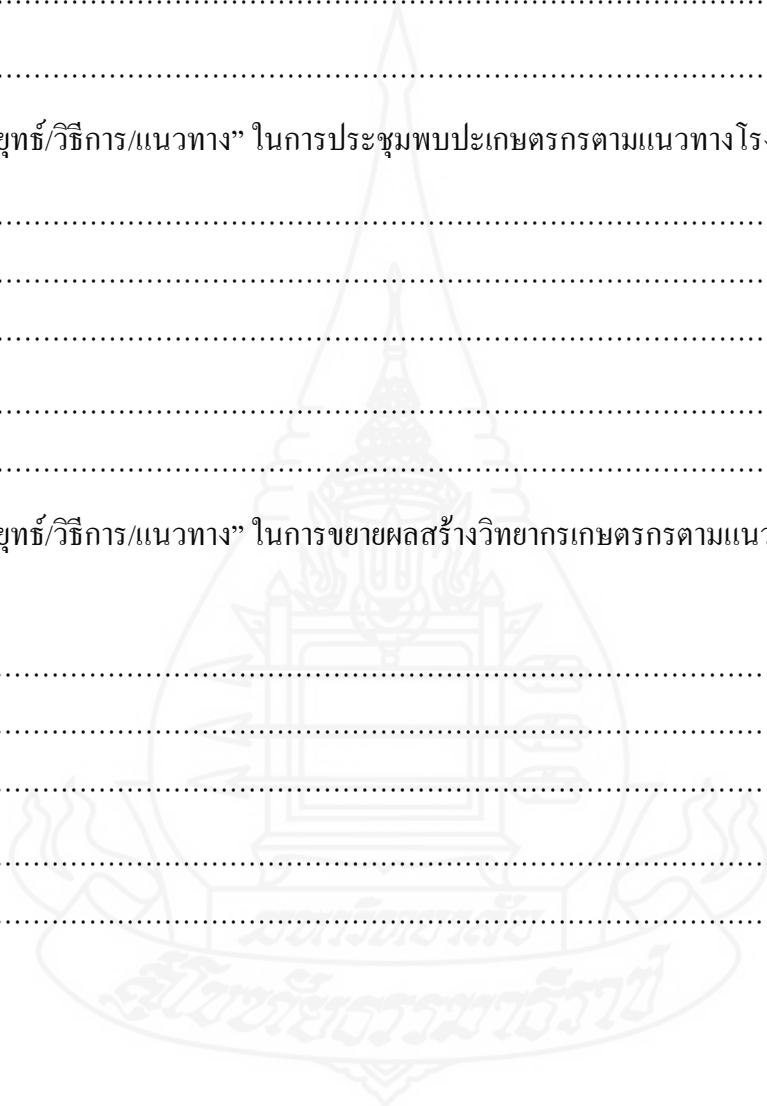
.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ปัญหาและข้อเสนอแนะในการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร

- 1. ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกรของเกษตรกรของเจ้าหน้าที่

.....
.....

วัสดุอุปกรณ์และงบประมาณ

.....
.....

- 2. การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร

.....
.....

- 3. การคัดเลือกสถานที่

.....
.....

- 4. การประชุมพบปะเกษตรกร

.....
.....

- 5. การขยายผลสร้างวิทยากรเกษตรกร

.....
.....

- 7. อื่นๆ

.....
.....

ภาพการเข้าร่วมการส่งเสริมการเกษตรตามแนวทางโรงเรียนเกษตรกร ในจังหวัดยะลา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	นางสาวสนธิลา บุญมาก
วัน เดือน ปีเกิด	23 ตุลาคม 2525
สถานที่เกิด	เขตพระนคร จังหวัดกรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	วิทยาศาสตรบัณฑิต (เกษตรศาสตร์) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ พ.ศ. 2548
สถานที่ทำงาน	สำนักงานเกษตรอำเภอปากพะยูน จังหวัดพัทลุง กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์
ตำแหน่ง	นักวิชาการส่งเสริมการเกษตรชำนาญการ

